

MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

MARMARİS, TURGUT PİRAMİDAL MEZARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

137361

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

HAZIRLAYAN: ŞAHİN GÜMÜŞ

137361

DANIŞMAN: PROF. DR. ADNAN DİLER

MUĞLA - 2003

MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

MARMARİS, TURGUT PİRAMİDAL MEZARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN: ŞAHİN GÜMÜŞ

Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce

“Yüksek Lisans”

Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih :

Tezin Sözlü Savunma Tarihi :

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Adnan DİLER

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Burhan Varkıvaç

Jüri Üyesi : Yar. Doç. Dr. Abuzer Kızıl

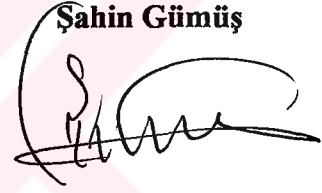
Enstitü Müdürü
Prof. Dr. Nihal ÖREN

MUĞLA - 2003

YEMİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Marmaris, Turgut Piramidal Mezarı” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Şahin Gümüş

TUTANAK

Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün .... / .... / ..... tarih ve ..... sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin ..... maddesine göre, Arkeoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Şahin GÜMÜŞ' ün "Marmaris, Turgut Piramidal Mezarı" adlı tezini incelemiş ve aday ..... tarihinde saat..... da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan savunmasından sonra *90* dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin *başarılı* olduğuna *oybirliği* ile karar verildi.

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Adnan DİLER

Üye

Doç. Dr. Burhan Varkıvanç

Üye

Yar. Doç. Dr. Abuzer Kızıl

Y.G. YÜREK...
D...
...

İÇİNDEKİLER

Önsöz	i
Özet	ii
Summary	iii
Harita ve planların Listesi	iv
Çizimlerin Listesi	v
Levhaların Listesi	vii
Kısaltmalar	ix
I. GİRİŞ	
A) Amaç ve Kapsam	1
B) Bölgenin Araştırma Tarihi	3
II. RODOS PERAİA'SININ TARİHSEL SÜRECİ	6
III. PİRAMİDAL MEZARIN TANIMLANMASI	
A) Mezarın Topoğrafik Konumu	10
B) Teras Duvarları	11
C) Mezar Terasına Giriş	13
D) Mezar Terası	14
E) Ana Yapı	16
F) Üst Yapı	17
G) Mezar Odası	19
H) Giriş	20
I) Mezar Yazıtı	22
İ) Mezar Çevresindeki Mimari Buluntular	23
IV. TİPOLOJİ VE DEĞERLENDİRME	25
V. TARİHLEME	40
VI. SONUÇ	41
VII. BİBLİYOGRAFYA	44
HARİTALAR VE PLANLAR	
ÇİZİMLER	
LEVHALAR	
ÖZGEÇMİŞ	

ÖNSÖZ

Anadolu'nun değişik bölgeleri 19. yüzyıldan itibaren yabancı seyyahların ve araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Bu ilk araştırmaların sonucunda bazı alan ve kentlerde ilk kazıları da başlatmışlardır. Ayrıca bilimsellikten uzak yöntemlerle ve salt eser bulma amacıyla gerçekleştirilen bu kazılardan çıkarılan eserler bugün Avrupa müzelerini süslemektedir. Bu kazılardan payına düşeni alan bazı anıtsal yapılar da yerlerinden sökülmiş ve götürülmüştür. Karya Bölgesi'nde Rhodos Peraia'sı diğer alanlara göre biraz daha şanslıdır. Bölgedeki araştırmalar son yıllarda artmış ve arkeolojinin bilimsel kuralları içerisinde yapılmaktadır. Bu anlamda Turgut Köyü'nde bulunan piramidal mezar, yakın zamanımıza dek sağlam kalabilmesini "Türbe" olarak kullanılmasına borçludur. Yapının Rhodos Peraia'sında tekil olması ve piramidal formu, benim yapı hakkında çalışmaya yönelmemde de etken olmuştur. Ayrıca yaptığımız gözlemlerle de yapının giderek artan bir şekilde tahrip olmaya başladığını belirledik.

Tez çalışmasında hocam Prof. Dr. Adnan Diler'e bilimsel yönlendirme ve katkılarından dolayı, kütüphane çalışmaları sırasında Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü müdürü Kayhan Dörtlük'e ve enstitü çalışanlarına, Akdeniz Üniversitesi kütüphanesinde rahat çalışma olanağı sağlayan araştırma görevlilerine ve verdikleri bilgiler için değerli hocalarıma, yazıtın Türkçe çevirisini yapan Fatih Onur'a, Kiel Üniversitesi kütüphanesinden bazı makale ve yayınları gönderen Inger Braun'a, arazi çalışmalarında benimle beraber büyük özveriyle çalışan arkadaşlarım Ufuk Çörtük ve Levent Çimen'e en içten duygularıyla teşekkür ederim. Ayrıca M. Benter'le yaptığımız görüşmelerde Turgut Köyü ve çevresinde yapmış olduğu yüzey araştırmaları hakkında verdiği bilgiler ve kendi kişisel çizimlerini kullanmama izin vermesi nedeniyle teşekkürü borç bilirim.

Tez çalışmam sırasında her zaman vaktini ayıran, bıkip usanmadan beni dinleyen, gerekli bilgi ve yönlendirmelerle desteğini esirgemeyen Sayın hocam Doç. Dr. Burhan Varkıvanç'a özellikle teşekkür etmek isterim. Ayrıca ilk günden itibaren büyük bir sabırla ve olağanüstü çabaları ile bana daima destek olan aileme minnettarım.

Turgut'taki mezara ilişkin yapılan bu araştırmada bazı sorunlara açık çözümler getirilemese de yapının mimari özellikleri ile piramidal anıt mezarlar içindeki yeri konusunda önerilerde bulunulmuştur.

ÖZET

Piramidal mezar Marmaris İlçesi, Turgut Köyü sınırları içerisinde. Modern köy yerleşmesinin 1 km. güneydoğusundaki kayalık alan üzerine inşa edilmiştir. Mezar yapısı “Çağ Baba” olarak bilinmektedir ve mezardan, bazı gezgin ve bilim adamları tarafından bahsedilmiştir. Ancak günümüze kadar detaylı bir çalışma yapılmamıştır.

Mezarın bulunduğu kayalık tepenin batı yamacı boyunca farklı büyüklük ve yüksekliklerde teras duvarları inşa edilmiştir. Mezarın bulunduğu terasa basamaklı bir ön girişle çıkılmaktadır. Mezarın konumlandığı alan özellikle seçilmiş ve cephesi güneye Hydas akropolüne yönlendirilmiştir. Mezar odası 3 m. x 3 m. ölçüsünde kare formundadır. Mezar dıştan piramidal bir çatıyla kapatılırken içerden yalancı kubbeyle örtülmüştür. Mezar yapısı ve teras duvarları yerel taşlarla yapılırken sadece kapıda gri mermer bloklar kullanılmıştır. Mezarın anıtsallığına rağmen ön alan düzenlemesi ve iç oda oldukça sade yapılmıştır. Oda içerisinde kline veya lahit tespit edilememiştir.

Mezarın kime ait olduğu ve mimari düzenlemesi hakkında yazıtı bilgi vermektedir. Bunlara göre mezar savaşçı Diagoras ve karısı Aristomakha için yapılmıştır. Yazıttan mezarın ön cephesinde aslan heykelleri ve piramidal çatının tepesinde mezar sahibinin heykeli olduğu anlaşılmaktadır.

Kalıntı mimari formu ile Rhodos Peraia’sında tekildir. Bölgedeki basamaklı piramidlerle formu nedeniyle bağlantı kurulabilir. Ancak piramidal çatının anıtsal mezar yapılarında kullanılması özellikle Karya’da Maussoleion ile başlayan gelenektir.

Turgut Piramidal Mezarı’nın tarihlenmesinde mezarda yazıt dışında veri yoktur. Mezar yazıtı epigraflar tarafından Hellenistik Dönem’e tarihlendirilmektedir. Piramidal mezarların Hellenistik Dönem’de yapımının artması da mezarın Hellenistik Dönem içinde M.Ö. 2. yüzyıl ortalarında yapılmış olabileceğini gösterir. Mezar genel planı ve özellikleri ile değerlendirildiğinde mezarın kullanıldığını ancak detaylarda görülen eksikler nedeniyle tamamlanmamış olduğu söylenebilir.

SUMMARY

The pyramidal tomb is located in Marmaris town, in the borderland of Turgut village. The tomb monument at Turgut known as “Çağ Baba” is located on the rocky hill 1 km. far away southeast of the modern village. Although the tomb has attracted the attention of several travelers and scholars, it has never been examined in detail until the present day. On the rocky hill's west slope where is terrace walls were built and they are differ in lengths and heights. The tomb is situated on a leveled terrace chiseled out of the native rock. There is a front stepped entrance for reaching to the tomb terrace.

Tomb terrace must have been chosen by known because face the tomb to Hydas acropolis. The burial chamber measures 3m. x 3m. and has a square plan. The upper structure is seen from the outside as a closed pyramidal roof but in the chamber it is seen as false vault. For building the terrace walls and tomb was used local stones, but for the door were preferred gray marble blocks.

Although tomb is monumental, there is no disposition in front of it and the chamber, so it should have been decorated so simply. Inside the burial chamber there is no sarcophagus. Inscription is informs about the architectural details and the owners which are warrior Diagoras and his wife Aristomakha. From inscription the dead man Diagoras, states that his statue stood on the summit of the pyramid, and the doorway or facade of the tomb was guarded by two lions.

The tomb is unique with its structure in the Rhodian Peraea. Tomb's form might be engaged with the stepped pyramids in the Loryma Peninsula. Also using of the pyramidal roof at the monumental tombs, have previous examples in the Carian region. For the dating of the tomb, there is no evidence else than inscription which is dated Hellenistic period by epigraphists. To build the pyramidal monumental tombs in Hellenistic period became common and for this reason might have been Turgut pyramidal tomb built in the middle of the second century B.C. When its general plan and characteristics, are examined in detail it can be said that building was not completed, but it was used as a tombs.

HARİTA VE PLANLARIN LİSTESİ

- Har. 1 : Karya Bölgesi
G. Bean Eski Çağda Menderes'in Ötesi.
- Har. 2a : Rhodos Peraia'sının genişlediği bölgeler
G. Bean, The Rhodian Peraea and Islands.
- b : Asal Rhodos Peraia'sı
G. Bean, The Rhodian Peraea and Islands.
- Har. 3 : Hydas ve çevresindeki kalıntılar
M. Benter, AST XVII.
- Plan 1 : Hydas Akropol planı
M. Benter ,kişisel çizimdir.

ÇİZİMLERİN LİSTESİ

Çizimcilerin isim kısaltması:

MB : Mathias Benter

LÇ : Levent Çimen

NY : Nurşen Yazıcıoğlu

Çiz.1 : MB	Mezarın topoğrafik konumu (Teras duvarları eklenmiştir)
Çiz.2 : MB	Mezar odasının planı ve üst örtü sistemi
Çiz.3 : MB	Mezarın cephesi ve ön kayalık alanın kesiti
Çiz.4 : MB	Mezar odasının ve piramidal çatının kesiti
Çiz.5 :	Mezar terasına girişin planı ve kesiti
Çiz.6:	Kapının planı ve içten görünüşü
Çiz.7a :	Kapının cephesi
b :	Kapının kesiti
c :	Kapı bloğu ve eşik taşının içten görünümü
Çiz.8 : LÇ	Mezar çevresindeki mimari buluntular
Çiz.9a :	Akroterin plan ve kesiti
b : LÇ	Mermer mimari buluntular
c :	Mezar önü terasından seramik buluntuları
Çiz.10 : NY	Yeniden kurma denemesi
Çiz.11a : Jeppesen Maussolleions	Maussolleion rekonstrüksiyon
b : Jeppesen Maussolleions	Maussolleion rekonstrüksiyon
Çiz.12a : Newton Levant	Knidos Aslanlı Mezar
b : Fedak Tombs	Belevi rekonstrüksiyon
Çiz.13a : Nylander Iran 2	Pasargadae, Kyros'un piramidal mezarı plan ve kesitleri
b : Ratte Sardis	Sard piramidal mezarı plan ve kesitleri
Çiz.14a : Cahill Taş-kule	Foça Taş Kule
b : J.Borchhardt Limyra	Limyra Heroon

Çiz.15 : Jeppesen Maussolleions	Torba, Gebekilise genel planı ve mezar odasının kesiti
Çiz.16a : Mansel Kubbe ve Kemer	Girit Praisos B mezarı plan ve köşesindeki pandantif
b : Mansel Kubbe ve Kemer	Karalar C mezarı planı ve kesiti
c : Mansel Kubbe ve Kemer	Mudanya mezar odası
d : Mansel Kubbe ve Kemer	Orakbüktü mezar odası
e : Mansel Kubbe ve Kemer	Alazeytin' deki yapının üst örtüsü

LEVHALARIN LİSTESİ

Lev. 1a :	Mezarın batıdan görünüşü
b :	Mezarın doğudan görünüşü
Lev. 2a :	4 no' lu batı teras duvarı
b :	3 no' lu batı teras duvarının detayı
Lev. 3a :	5 no'lu batı teras duvarı detayı
b :	5 no'lu batı teras duvarı üstten görünüş
Lev. 4a :	Mezar teras duvarı detay
b :	Mezar teras duvarı genel görünüş
Lev. 5a :	Mezar terasına giriş alanı
b :	Mezar terasına girişteki basamaklar
Lev. 6a :	Mezar kuzey duvarı genel görünüş
b :	Mezar kuzey duvarı detayı
Lev. 7a :	Güneydoğu akroter yuvası yandan görünüş
b :	Kuzeydoğu akroter yuvası üstten görünüş
Lev. 8a :	Kapının cepheden görünüşü
b :	Yazıtın bulunduğu üst lento taşı
Lev. 9a :	Kapı içten görünüşü
b :	Sürgü kilit yuvası
Lev. 10a :	Kapı üst mil yuvası
b :	Kapı milinin oturduğu yuva
Lev. 11a :	Eşik taşı üzerindeki kenet yuvaları
b :	Ön eşik taşı üzerindeki iz
Lev. 12a :	Kapı kanadının önden görünüşü
b :	Kapı kanadının içten görünüşü
Lev. 13a :	Mezar odası üst örtüsü
b :	Mezar odası kuzeydoğu köşesi pendentifi
Lev. 14a :	Mezar odası kuzeydoğu köşe pendentif ve sıva izleri
b :	Mezar odası mumlar için açılan küçük niş
Lev. 15a :	Mezarın, batı duvarı altındaki kesilmiş doğal kayalık alan

b :	Mezar odası, doğu duvarı altındaki düzleştirilmiş kayalık
Lev. 16a :	Mezar terası altındaki küçük mağara
b :	Mezar terasındaki mimari buluntu
Lev. 17a :	Mezar önü terasındaki mimari buluntu
b :	Mezar önü terasındaki mimari buluntu
Lev. 18a :	Mezar önü terasındaki mermer buluntu
b :	Mezar önü terasındaki mermer buluntu
Lev. 19a :	Mezar önü terasındaki kapı bloğu parçası
b :	Mezar önü terasındaki mimari buluntu
Lev. 20a :	Mezar odası kaçak kazı toprağı içinden seramik parçaları
Lev. 21a :	Bayır Köyü basamaklı piramid örneğı
b :	Söğüt Köyü basamaklı piramid örneğı
Lev. 22a : N. Cahill AJA 92	Foça Taş Kule
b : A. Mauri Clara Rhodos I	Papanisi piramidal mezarı
c : Bean –Fraser Rhodian	Turgut, piramidal mezarı

KISALTMALAR

Tez içerisinde dipnotlarda kullanılan kısaltmalar “Archaeologischer Anzeiger- 1992, 743 vd.” yayınında belirtilen biçimde gösterilenler dışında aşağıdaki kısaltmalar kullanılmıştır.

Akarca Milas	A. Akarca, Milas, Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi, 1954.
AST	Araştırma Sonuçları Toplantısı.
Bean – Fraser Peraea	G. E. Bean – P. M. Fraser, The Rhodien Peraea and Islands, 1954.
Bean Karya	G. E. Bean, Eskiçağda Menderes’in Ötesi, (Çev. P. Kurtoğlu), 2000.
Benter Hydas	M. Benter, “Hydas Yüzey Araştırmaları”, XVII-II, 1999, 307-320.
Blümel Peraia	W. Blümel, “Die Inschriften der Rhodischen Peraia”, IK 38, 1991.
Cahill Taş-Kule	N. Cahill, “Taş Kule : A Persian-Tomb near Phokaia”, AJA 92, 1988, 481-501.
Carter Pyramids	J. M. Cook, “The Stepped Pyramids of the Loryma Peninsula”, IstMitt 32, 1982, 178-195.
Çev.	Çeviren.
Çiz.	Çizim.
Diler Sacred Stone	“Sacred Stone Cult in Caria”, Festschrift für Baki Ögün. AMS 39,2000, 51-67.
Fedak Tombs	J. Fedak, Monumental Tombs of the Hellenistic Age, 1990.
Fraser Funerary	P. M. Fraser, Rhodian Funerary Monuments, 1977.
Har.	Harita.
Held Loryma	W. Held, “1995 Yılı Loryma Araştırmaları”, AST XIV-I, 1996, 171-181.

Jeppesen Maussolleions	K. Jeppesen, "Neue Ergebnisse zur Wiederherstellung des Maussolleions von Halikarnassos", <i>IstMitt</i> 26, 1976, 47-99.
Kızıl Mezarlar	A. Kızıl, <i>Karya Bölgesi Roma Dönemi Anıt Mezarları, (Basılmamış Doktora Tezi - Konya)</i> , 1999.
Lawrence Architecture	W. Lawrence, <i>Greek Architecture, Revised by R.A. Tomlinson</i> , 1996.
Lev.	Levha.
Mansel Kubbe ve Kemer	A. M. Mansel, <i>Trakya-Kırklareli Kubbeli Mezarları ve Sahte Kubbe ve Kemer Problemi</i> , TTKY, 1943.
Newton Levant II	C. T. Newton, <i>Travels & Discoveries in the Levant II</i> , 1865.
Paton – Myres Inscriptions	W. R. Paton – J. C. Myres "Carian Sites and Inscriptions" <i>JHS XVI-II</i> , 1896, 188-271.
Ratte Sardis	C. Ratte, "The Pyramid Tomb at Sardis", <i>IstMitt</i> 42, 1992, 135-161.
Res.	Resim.

I. GİRİŞ

a-Amaç Kapsam:

Anadolu'nun en erken döneminden başlayan ata kültü, ölü gömme geleneği ve buna bağlı oluşumları tarih boyunca sürmüştür. Anadolu'nun her bölgesinde, kendine özgü her dönem için farklı ölü gömme yerleri yapılmıştır. Özellikle Anadolu'nun güney ve batı kıyılarında, Klasik Dönem'den başlayarak Roma Dönemi içlerine kadar uzanan pek çok anıtsal mezarlar inşa edilmiştir. Kaya mezar geleneğinin en özgün örnekleri ise Likya ve Karya Bölgeleri'nde görülür. Karya Bölgesi, anıtsal, bağımsız mezar yapılarının zengin ve çeşitliliğiyle ilgi çekicidir. Konumuzu oluşturan Turgut Piramidal Mezarı ile bu formdaki anıtsal mezar yapıları, Anadolu'da Sardis ve Foça örnekleri dışında Karya Bölgesi'nde yoğunlaşır. Büyük olasılıkla Maussolleion ile başlayan süreç Knidos Aslanlı Mezarı dışında Belevi, Gümüskesen örnekleriyle bu geleneğin devamını ve güçlülüğünü gösterir. Maussolleion etkisiyle yapılan mezarlar onun kadar anıtsal olmasa da aynı formun takipçileridir.

Turgut Piramidal Mezarı'nın bulunduğu alan Bodrum Yarımadası'ndan biraz daha farklı bir konumda, tarihsel süreci ve etki alanı bakımından değişik özellikler göstermektedir. Özellikle Rhodos Peraia'sı olarak anılan bölgede mezarın piramidal formu ilginçtir. Araştırmacılar tarafından, piramidal formların genel anlamda Pers ve Mısır kökenli düşünülmesi, yoğun Dor etkisinin görüldüğü bu bölgede tekil olmasıyla bizim çalışmamıza yeni bir boyut kazandırmaktadır. Konumuzu oluşturan mezarın bulunduğu, Turgut Köyü çevresinde, antik çağda büyük bir yerleşim olmaması da konuya farklı bir bakış açısı getirmektedir. Bu noktada, bölgenin tarihsel sürecinin de araştırılması, yapı formunun açıklanmasında yardımcı olacaktır. Bu anlamda erken dönem araştırmacıların yayınları bulunarak, bölgedeki tespit edilen kalıntılar ve tarihsel süreçle ilgili oluşumlar anlaşılmaya çalışıldı. Ancak özellikle Rhodos Peraia'sı üzerindeki çalışmalar son yıllarda ağırlık kazanmıştır ve sonuçlarının değerlendirilmesi ise zaman almaktadır. Yapılan araştırmalar genellikle yüzey araştırması şeklindedir ve Peraia'nın önemli yerleşimlerini kapsamaktadır. Bu tür mezar yapıları ve benzer yapı öğeleri üzerinde ayrıntısıyla durulmamıştır.

Turgut Piramidal Mezarı araştırılırken üzerinde durulan noktalardan biri de yapının simgesel mezar olarak kullanılmış olabileceği düşüncesidir. Turgut Piramidal Mezarı genel plan yapısıyla, simgesel mezar olarak kullanılan örneklerle de karşılaştırma yapılmıştır. Turgut Piramidal Mezarı'nın önemli bir sorunu da yapının mimari öğelerinin tamamlanmamış

olabileceği düşüncesidir. Yapının genel planında ve ayrıntılarda bazı eksiklikler göze çarpmaktadır. Bu amaçla mezarın plan ve çizimleri yapılmış, ayrıntılı fotoğrafları çekilmiştir. Tüm bu saptamalar daha çok yapının tamamlanamayan bölümlerinin belirlenmesine yöneliktir. Mezarın yapı elemanları, iç ve dış mimari, genelden detaya, teraslardan üst örtüye kadar tek tek incelenerek tanımlanmıştır. Mezarın kapısında yer alan kenet yuvaları ve düzenlemelerden kapının konumu tespit edilmeye çalışılırken; kapıda kullanılan taşlardaki izlerden daha önceki kullanımına ait devşirme malzeme olasılığı incelenmiştir. Yazıtında söz edilen tanımlamalar dışında mezarın mimari detaylarıyla, mezarın özgün durumunun nasıl olabileceği araştırılmaya çalışılırken; doğal tahribat sonucu mezarın bulunduğu alana girişi sağlayan kesimin düzenlenmesinde, alanda bulunan mimari öğeler esas alınarak değerlendirilmiştir. Yaptığımız çalışmada mezarın çevresinde ve Turgut Köyü içerisinde yapılan yüzey araştırması ile yapıya ait olabilecek mimari veriler ayrıca incelenmiştir.

Mezarın geç dönemde de kutsallığının devam etmesi ve yöre halkı tarafından “Çağ Baba” olarak adlandırılması nedeniyle, yapıya bu amaçla kullanımlar doğrultusunda yapılan eklemeler dikkate alınmıştır.

Turgut Piramidal Mezarı'nın, Karya Bölgesi'ndeki anıt mezarlar içinde yerinin belirlenmesi; Rhodos Peraia'sında bulunan gömüt türleri dışında Loryma Yarımadası'nda görülen basamaklı piramitlerle olabilecek bağlantısına yeni bir yaklaşım oluşturacaktır.

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Konya İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Konya

b- Bölgenin Araştırma Tarihi:

Tüm Anadolu'da olduğu gibi 17. ve 18. yüzyıldan itibaren bölge gezgin ve araştırmacılar tarafından ziyaret edilmiştir¹. 18. yüzyılda, R. Chandler İassos'daki bazı anıt mezarlar hakkında bilgi vermiş ve Gümüşkesen mezarının çizimlerini yapmış, ayrıntılı yorumlamalarda bulunmuştur². 19. yüzyıl başlarında W. M. Leake, bölgedeki yerüstü mezarlarını eserlerinde aktarmıştır³. Turgut'daki mezarla benzer formda olan Maussolleion ve Knidos Aslanlı Mezarları hakkında ayrıntılı bilgiyi C. T. Newton vermektedir. Araştırmacı ayrıca bölgedeki birçok kalıntıyı tanımlamıştır⁴. 19. yüzyıl başlarında Ch. Fellows ve Ch. Texier bölgedeki kalıntıların çizimleriyle beraber değerlendirmelerini yapmışlardır⁵. Özellikle Bodrum Yarımadası'nda M. R. Paton'un mezar mimarisi ile ilgili tanımlamalarını bulmaktayız. M. R. Paton ve J. C. Myres'in yaptığı çalışmalarda; sandık mezarlar, kaya mezarları, tümülüs, lahit mezarlar çizimleri ve fotoğraflarıyla birlikte değerlendirilmiştir⁶. A. Akarca'da özellikle Milas ve çevresindeki mezar yapıları hakkında çalışmalar yapmıştır⁷. Knidos'da kazılar yapan I. Love kent nekropolü ve bazı anıt mezarlara kısaca değinmiştir.⁸ K. Jeppesen tarafından Maussolleion alanındaki kazı çalışmaları ile anıtın karanlıkta kalan birçok yönü de açıklanmıştır⁹.

Genel anlamda bölgedeki araştırmalar, özellikle erken dönemden itibaren Bodrum Yarımadası ve bölgedeki önemli yapılar üzerine yoğunlaşmıştır. Rhodos Peraia'sı araştırma yönünden diğer kesimlere göre daha az ziyaret edilmiştir. Erken dönem seyyahları bu bölgeyi genelde sahilden dolaşarak gezmişler ve adı bilinen yerleşmeler ile liman kentlerini tanımlamışlardır. Loryma Yarımadası ya da Daraçya Yarımadası olarak bilinen bölgenin arkeolojik araştırılması ve belgelenmesi daha çok ayrıntılı ve verimli epigrafi çalışmalarına dayanır¹⁰. Bu bölgedeki en kapsamlı çalışma ise kazı ve mimari belgeleme anlamında, Hemitheia Kastabos Kült Alanı'nda gerçekleştirilmiştir¹¹. 19. yüzyıl gezginlerinin, Rhodos

¹ J. Spon - G. Wheler, Voyage d'Italie de Dalmatie de Grec, et du Levant Fait aux années, 1675 et 1676 (1697), 270 vd.

² R. Chandler, Travels in Asia Minor and Greece I, (1825).

³ W. M. Leake, Journal of a Tour in Asia Minor, (1824).

⁴ Newton Levant II, 35 vd.

⁵ Ch. Fellows, Travels and Researches in Asia Minor, (1852), 275 vd.; Ch Texier, Description de L'Asie Mineure, I, II, III (1849).

⁶ Paton - Myres Inscriptions, 237 - 271 (Part II).

⁷ Akarca Milas, 35 vd.

⁸ I. Love, "Knidos Excavations in 1967", TAD XVI-II, 1968, 137 vd.

⁹ Jeppesen, K., "What did the Maussolleion look like?", Architecture and Society in Hecatomnid Caria, Proceedings of the Uppsala Symposium 1987, 15-22.

¹⁰ Bean - Fraser Peraea, 51 vd.; G. E. Bean - J. M. Cook, "The Carian Coast III" BSA 52 58-146, 1957; Blümel Peraia 1vd.; A. Bresson, Recueil des inscriptions de la Pérée Rhodienne 160 vd. (1991).

¹¹ J. M. Cook, The Sanctuary of Hemitheia at Castabos, (1966).

Peraia'sında bulunan antik yapı kalıntılarını gezi notlarından öğrenmekteyiz¹². Bölge hakkında erken araştırmacılardan O. Benndorf ve G. Nieman bilgi vermektedir¹³. A. Mauri bölgedeki incelemelerini 1921 yılında yayınlamıştır¹⁴. L. Ross 1840 yılında Loryma kentini gezer ve burada bulunan basamaklı piramidlerin çizimlerini yaparak, bunlara yorumlamalar getirir¹⁵. Bölgeye özgü olan basamaklı piramidler konusunda R. S. Carter bir çalışma yapmıştır.¹⁶ Loryma gibi kıyı kesimde yer alan yerleşmeler genelde erken dönem araştırmacıların ilgisini çekmiştir. T. J. Bent araştırmalarını yine Peraia'nın kıyı kesimlerinde özellikle Loryma üzerindeki ve çevresindeki kalıntılara yöneltmiştir¹⁷. M. J. Cook ve G. E. Bean Peraia'daki yerleşimler, Knidos ve territoriyumunda araştırmalar yapmış ve bunları yayınlamışlardır¹⁸. Bölge üzerinde araştırmalar son yıllarda daha da yoğunlaşmıştır. W. Held¹⁹ Loryma kenti, M. Benter Turgut Köyü çevresinde yüzey araştırmalarını sürdürmektedir²⁰. Hisarönü ve Turgut Köyü seramik atölye ve fırınlarında kazı çalışmaları E. Doğer tarafından yapılmıştır²¹. A. Kızıl tarafından da Roma Dönemi anıt mezarları hakkında doktora çalışması yapılmıştır²². Ayrıca tamamlanmış ve devam etmekte olan sualtı çalışmaları da bulunmaktadır.

Turgut Köyü'nde bulunan mezar hakkında günümüze kadar yapılan detaylı bir çalışma bulunmamaktadır. Araştırma tarihi açısından yapı hakkında yazıtının değerlendirildiği çalışmalar vardır. G. E. Bean - P. M. Fraser tarafından Rhodos Peraia'sında 1950'lerde gerçekleştirilen yüzey araştırmasında yapıdan bahsedilmektedir²³. Ancak bu araştırmada yapının sadece yazıtı ile ilgilenilmiştir. Ayrıca yayında mezar odasının ölçüleri dışında, yapıya ait olabilecek aslan heykeline ait parçanın görüldüğü aktarılmıştır. P. M. Fraser tarafından yapılan çalışmada mezarın yazıtı dışında mezarın çevresinde gördükleri aslan heykeline ait bir parçanın resimde yayınlanmıştır²⁴. Bu parçanın günümüzde nerede olduğu bilinmemektedir. Mezar yazıtının ele alındığı diğer bir yayında W. Blümel'in yapmış olduğu çalışmadır²⁵. J.

¹² Duchesne & Collignon, "Voyage archéologique en Asia-Mineure", BCH I, 1877.

¹³ O. Benndorf – G. Niemann, *Reisen im südwestlichen Kleinasien Reisen Lykien und Karien* (1884) 25 vd.

¹⁴ A. Maiuri, *Viaggio di Esplorazione in Caria, Regio Scuola archeologica di Atene e delle Missioni Italiane in Oriente, Annuario 4/5, 1921-1922 (1924) 410 vd.*

¹⁵ L. Ross, *Reisen nach Kos, Halikarnassus, Rhodos und der Insel Cypern* (1852).

¹⁶ Carter *Pyramids*, 176 vd.

¹⁷ J. T. Bent, "Discoveries in Asia Minor", JHS 9, 1888, 83 vd.

¹⁸ Bean-Fraser *Peraca I* vd.; G. E. Bean-J.M. Cook, "The Carian Coast III", BSA 52, 58 vd. 1957.

¹⁹ Held *Loryma*, 171 vd.

²⁰ Benter *Hydias*, AST XVII-II, 307 vd.; aynı XIX-I, 177 vd.

²¹ E. Doğer, "Rhodos Peraiası'nda İki Yeni Amphora Atölyesi", *Arkeoloji Dergisi* IV, 1996, 59-73.

²² Kızıl *Mezarlar*, 1 vd.

²³ Bean - Fraser *Peraca*, 45 Res. 41.

²⁴ Fraser *Funerary*, 131 Res. 101b.

²⁵ Blümel *Peraia*, 92, 93.

Fedak'ın yapmış olduğu, Hellenistik dönem anıtsal mezar yapılarını incelediği kitabında mezar yapısı sadece tipolojide kullanılmıştır²⁶. G. E. Bean'in vermiş olduğu bilgiler tekrar edilmiştir. Yapılan yayınlarda mimari formu ve yapısal özellikleri açısından bilgi verilmemektedir.

Bu açıdan daha çok Rhodos Peraia'sı üzerindeki ve Turgut Köyü çevresindeki araştırmalar önem kazanmaktadır. İç kesimlerdeki bilgi eksikliğinin nedeni bölge coğrafyasının iç kısımlarının dağlık bir görüntü sergilemesidir ve gezmenin zorluđudur²⁷. Belki de bu nedenle yapı hakkında belirli bir bilgi aktarımı yoktur. Araştırmanın eksikliğinde düşünölebilecek bir noktada yapının geç dönemde Türbe'ye dönüştürölmesi ve kutsal olmasıdır. İslami nedenlerden dolayı yöre halkının tepkisi nedeniyle araştırılmamış veya dikkate alınmamış olmasıdır. Çünkü Anadolu'da kutsal sayılan yerler ve malzemeler özellikle de eski dönemlerde yabancıardan gizlenmekteydi.

---

²⁶ Fedak Tombs, 79 Res. 95.

²⁷ Bean-Fraser Peraca, 51 vd.

II. RHODOS PERAIA' SININ TARİHSEL SÜRECİ

Bölgenin tarihsel sürecini değerlendirmek yapının inşa tarihi açısından önemli gözükmektedir. Bozburun Yarımadası'nın tarihi dönemleri Karya Bölgesi'nin iç bölgeleriyle aynı değerlendirilmelidir. Özellikle bölge halkının kimliği üzerine tartışmalar arkeolojik açıdan kesinlik kazanmamıştır. Bunun önemli nedenlerinden biride Karca'nın çözülmemiş olması ve antik kaynakların çelişkili bilgiler aktarmasıdır.

Karya Bölgesi'nin sınırları kuzeyde Menderes Irmağı, doğuda Babadağ, Honaz Dağı, güneyde Dalaman Çayı, batıda ise Ege Denizi ile çevrilen kesim olarak gösterilir (Har. 1). Karya Bölgesi içinde Rhodos Peraia'sının bulunduğu alan ise özellikle antik çağ boyunca yoğun Rhodos etki ve hakimiyeti altında kalan Bozburun Yarımadası (Daraçya Yarımadası) olan kesimdir. Strabon ise Rhodos Peraia'sı topraklarının Daidala'dan başlayıp Loryma Yarımadası'ndaki Phoiniks Dağı'na kadar olan bölgeye uzandığını belirtmektedir²⁸. Diğer antik yazarların aktarımlarında Likya ile bitişik olduğu veya bölge sınırlarının farklı tanımlamaları, Rhodos Peraia'sının yönetim açısından bölünmesi ile de açıklanabilir²⁹. Antik dönem boyunca değişik dönemlerde Peraia'nın sınırları Kaunos ve Stratoneikeia'ya kadar genişlemiştir³⁰ (Har. 2a, b).

Bölge halkı Karlar hakkındaki veriler çelişkilidir, eski Yunanlılar yöre halkının anakaranın yerlisi olduğunu kabul ederler³¹. Giritliler'in adalardan sürüldükleri savına yerli halk karşı çıkarak asya kökenli olduklarını ileri sürerler ve Mylasa'daki Karya Zeus'u'na ait tapınağı kanıt olarak gösterirler³². Herodotos'un aktarımlarından Karlar'ın paralı asker olarak çalıştıklarını da öğrenmekteyiz³³. Karlar hakkında diğer bir aktarım da İ.Ö. 3. binde adaların hakimi oldukları yönündedir. Homeros'un verdiği bilgilerde ise Karyalılar Troya savaşında Troya yanında savaşa katılmış Asya kökenli bir halktır ve Miletos, Mykale Dağı çevresinde yaşamışlardır³⁴.

M.Ö. 1. binden itibaren Hellen anakarasından Anadolu'nun batı sahillerine göçler olmuştur. Özellikle kıyı kesimlerinde bu hareket daha fazla gerçekleşmiştir. Yerli halk bu

²⁸ Strabon, XIV, II, 2.

²⁹ E. Doğer - A. K. Şenol, "Rhodos Peraia'sında iki yeni amphora atölyesi", Arkeoloji Dergisi IV 1996, dn. 3,4.

³⁰ Bean - Fraser Peraea, 79 vd.

³¹ Akarca Milas, 54.

³² Herodot I, 171.

³³ Herodot II, 152.

³⁴ Homeros II, 867 – 871.

göçler sonucu bölgenin iç kesimlerine çekilmek zorunda kalmışlardır³⁵. Bölge halkı dağlık kesimde birbirine yakın köylere yerleşmiş ve aralarında koinon denen birlikler kurmuşlardır. Bu birliklerden en iyi bilineni Stratonekeia köy federasyonudur³⁶. Benzer bir birlikte, Bozburun Yarımadası'ndaki yerleşmelerde gerçekleşmiştir³⁷. M.Ö. 6. yüzyıl boyunca Lidya hakimiyetinde kalan bölge, bu yüzyıl ortalarında Pers hakimiyetine girmiştir³⁸. Gerçekleşen İonya ihtilalinde Karyalılar'ı da görmekteyiz ancak başarısız deneme sonucu Pers hakimiyeti altında kalmışlardır. Pers yönetimi altındaki Karya şehirleri vergiler dışında yönetime asker ve gemi temin ediyorlardı. Aynı zamanda bu şehirler Perslerin destekledikleri yerel beyler tarafından yönetiliyordu³⁹. M.Ö. 466'da Attika - Delos birliğine bölge şehirleri katılsa da M.Ö. 386'da Persler ve Yunanlılar arasında yapılan barışta Persler'in hakimiyeti kabul edilir ve bölge Persler tarafından Lidya Satraplığı'ndan ayrılarak bağımsız bir satraplık haline getirilir⁴⁰. Satraplığın merkezi bir süre Mylasa olmuş daha sonra Mausollos satraplık merkezini Halikarnassos'a taşımıştır. Mausollos döneminde Hellenleştirme çabaları yanında bölge şehirleri gelişmiş ve mimari yapılarla donatılmıştır. Bölge M.Ö. 4. yüzyıl ortalarında kısa bir süre Likya hakimiyetine girmiştir⁴¹.

M.Ö. 333'de İskender bölgede Pers hakimiyetine son vermesine rağmen satraplık yönetimi Ada ile devam etmiş, askeri konularda ise Makedon bir komutanı görevlendirmiştir⁴². Bölge İskender'in ölümünden sonra kısa bir süre Kilikya Satraplığı yönetimine girse de M.Ö. 281'deki Kurupedon savaşı sonrası Seleukos hakimiyetine girerken, Mısır'da güçlenen Ptolemioslar da bazı kıyı şehirlerini ele geçirmişlerdir⁴³.

Makedon kral Philip V, Rhodos ve Karya'yı M.Ö. 3. yüzyıl sonlarına doğru kısa süreli yönetse de Roma karşısında fazla tutunamaz ve bölgedeki egemenliği sona erer⁴⁴. III. Antigonos'un egemenliğini genişletme çabası, Bergama, Rhodos ve Roma direnci sonucu başarısız olur. M.Ö. 190 yıllarında Sisylups Dağı yakınlarındaki savaşta yenilir ve bunu takip eden süreçte Frigya Apameia'sında toplanan Roma heyeti Karya Bölgesi'ni Rhodos'a

³⁵ Akarca Milas, 55.

³⁶ M. Ç. Şahin, The Political and Religious Structure in the Territory of Stratonekeia in Caria (1976) 1 vd.

³⁷ Held Loryma, 172 vd.

³⁸ Herodot I, 28.

³⁹ Akarca Milas, 60; Bean Karya, 10 vd.

⁴⁰ Akarca Milas, 60; Bean Karya, 13 vd.

⁴¹ O. Akşit, Likya Tarihi, (1967).

⁴² Akarca Milas, 62.

⁴³ Kızıl Mezarlar, dn. 45.

⁴⁴ Akarca Milas, 62 ; G. E. Bean, Karya, 20 vd.

bırakılırsa da bazı şehirler bağımsızlıklarını koruyabilmiştir⁴⁵. III. Attalos'un vasiyeti sonrasında Romalılar M.Ö. 129'da Asia adlı ilk eyaletlerini kurarlar. Bölgede M.Ö. 88'de kral Mithridates'in yönetimi ele alma çabası Romalılar'a yenilmesiyle sonuçsuz kalmıştır⁴⁶. M.Ö. 42'den sonra Roma dünyasında doğunun yönetimi, Antonius'a bırakılmıştır. Actium deniz savaşı sonrası ise tüm Roma'da olduğu gibi Anadolu'da da yeni bir dönem başlamıştır.

M.S. 3. yüzyılın sonlarında Diokletianus'un getirdiği yeni bir eyalet düzeni ile Karya Bölgesi ilk defa bağımsız bir eyalet olmuştur⁴⁷. Romanın tarih sahnesinden çekilmesiyle birlikte bölgede sırasıyla Bizans Devleti, Mentешеoğulları Beyliği ve Osmanlı İmparatorluğu egemen olmuştur.

Rhodos Peraia'sının bilinen tarihsel süreçte çok önemli bir rol oynamadığını en azından günümüze ulaşan arkeolojik ve epigrafik verilerle anlayabiliyoruz. Rhodos'un Arkaik ve Klasik Çağlar'da egemenliği olmasa bile en azından Hellenistik Dönem'de Bozburun Yarımadası'nın tümüyle doğusunda ve kuzeyinde egemenliği vardı⁴⁸. M.Ö. 188 yılında Menderes'e kadar uzanan alanlar ile Likya'da Rhodos'un yönetimine verilmişti. Rhodos kısa sürede Likya'da hakimiyetini yitirmesine ve Kaunos'ta dirençle karşılaşmasına rağmen uzun yıllar Stratoneikeia ile sınır komşusu olmuştur⁴⁹. Rhodos Peraia'sının kendi kapalı bölgeselliği içinde tarihsel sürecini incelemek gerekmektedir. Karyalılar antik dönemde "Koinon" denen ve birkaç kentin bir kutsal alanla oluşturduğu birlikler kurmuştur. Şehirleşme M.Ö. 4. yüzyıldan itibaren gerçekleşmeye başlar ve özellikle Bodrum Yarımadası'ndaki Mausollos'un birleştirme hareketleri ile oluşmuştur⁵⁰. Loryma Yarımadası'nda adı bilinen sekiz yerleşme aralarında, en fazla 5 km. uzaklıkta bulunmaktadır. Bu yerleşmeler içinde benzer bir birlik düşünülebilir ancak Loryma Yarımadası'nda benzer birlik Roma dönemine kadar bağımsızlığını da korumuş olabilir. Siyasi anlamda yerleşimlerin eşdeğer olmaları nedeniyle belli bir merkez oluşturulmamıştır⁵¹. Yazıtlar sayesinde de böyle bir koinon yapısını bilmekteyiz⁵². Karya Chersones'de benzer bir merkezleşmenin olmayışı Rhodos etkenine bağlanabilir. Çünkü Rhodos, karşısında güçlü bir kentsel ve siyasal oluşumun olmasını istemezdi. Muhtemelen

⁴⁵ Bean Karya, 20 vd.

⁴⁶ Akarca Milas, 62.

⁴⁷ Bean Karya, 20 vd.

⁴⁸ Bean - Fraser Peraca, 118 vd.

⁴⁹ E. Varinlioğlu, "Pera'da Rhodos Yurttaşı Olmak", AST VIII-I, 223 - 225.

⁵⁰ Held Loryma , 173.

⁵¹ Held Loryma , 173.

⁵² Held Loryma , dn. 5.

yarımada M.Ö. 4. yüzyıl öncesinde Rhodos veya Knidos egemenliği altında değildi. Bunu destekleyen ögeler ise Rhodos kentlerinin birleşmesinden önce siyasi öneminin az olması ve M.Ö. 5. yüzyılda kendi paralarını basmaları dışında Attika vergi listelerinde yer almalarıdır⁵³. Rhodos Peraia'sındaki toplumsal yaşamda da siyasal anlamda farklılıklar vardı. Özellikle Bozburun Yarımadası, doğusu ve yarımadanın kuzeyindeki kesim Rhodos yurttaşı sayılırken, Karya'nın güney ve güneydoğusunda yaşayanlar Rhodos yurttaşı sayılmazdı.⁵⁴

Yarımadanın antik çağda en azından M.Ö. 4. yüzyıl sonrasında ve bu dönemi takip eden tarihsel akışta siyasi olarak olmayışı Rhodos'un bölgede hakim olması ve gelişmeye izin vermemesidir. Liman kentleri dışında bölgenin ekonomik ve siyasal anlamda gelişemeyen iç kesim yerleşimleri, kent özelliğinden daha çok gelişmiş köy statüsü biçiminde değerlendirilebilir.

---

⁵³ Held Loryma , dn. 6,7,8.

⁵⁴ E. Varinlioğlu, "Pera'da Rhodos Yurttaşı Olmak", AST VIII-I, 223-225.

III. PİRAMİDAL MEZARIN TANIMLANMASI

a- Mezarın Topoğrafik Konumu:

Piramidal mezar Marmaris İlçesi, Turgut Köyü sınırları içerisinde. Turgut Köyü üzerinden Bayır Köyü yönüne giden ve köyün içinden geçen karayolunun hemen yanındaki, kayalık alanda konumlanmıştır ve köy yerleşiminin yaklaşık 1 km. kadar güneydoğusundadır.

Coğrafi özellikler açısından Bozburun Yarımadası; kısmen oldukça dik dağlar arasında kalan, çukur vadiler ile dar geçitler ve güneydoğu kesimi oldukça dik kayalık alanlardan oluşmaktadır⁵⁵. Dağ ve tepelerde bulunan kısmi düz alanlar teraslanarak tarım yapmak için antik dönemden günümüze değin kullanılmaktadır⁵⁶. Yarımada'nın kuzeybatı kesiminde ise kayalık alanların kumsallarla son bulması, gemilerin rahat yanaşabilmelerini sağlamıştır. Yerleşimlerin bu kesimde yoğunlaşması da bu şekilde açıklanabilir. Bölgedeki yerleşimler M. Benter tarafından üç tipe ayrılmıştır⁵⁷. Bu yerleşmeler arasında da ulaşımı sağlayan yollar yapılmıştır. Turgut Köyü'nün güneyinde Hydas antik yerleşmesinin kalıntıları bulunmaktadır⁵⁸ (Har. 3). Köyden yerleşim alanına dar patika yoldan ulaşılır. Yerleşim yeri ve kale yapısı dağ silsilesinin en dar yerinde kurulmuştur. Akropolde bir garnizon yerleşimi olduğu düşünülmektedir⁵⁹. Yerleşime ulaşan patika sonundaki vadiye yöreye özgü basamaklı monolit bloklar bulunmaktadır. Aynı vadinin batı kesiminde ayrı bir nekropol alanı dikkat çeker⁶⁰.

Akropol'ün kuzey kesiminde vadi tabanından yaklaşık 35 m. yükseklikte piramidal mezar konumlanır. Piramidal mezarın bulunduğu kayalık, deniz seviyesinden 65 m. yüksekliktedir. Yapı, ulaşılması güç kayalık alandadır (Çiz. 1, Lev. 1a, b). Mezarın kuzeyini tamamen doğal kayalık alan oluşturmaktadır. Vadi seviyesinden mezara ulaşılacak antik bir yol görülmemektedir. Yapı batıda basamakların bulunduğu alanda, 6 numaralı teras duvarı ile 5 m. altındaki ve kuzeybatı kesiminde diğer bir teras duvarı ile sınırlandırılmıştır. Yoğun bitki örtüsünden dolayı yapı ana yönünün baktığı akropol yerleşmesinden mezara uzanan bir yolun varlığı konusunda gözlem yapmak mümkün olmamıştır (Lev. 1a). Çevredeki yüzey

⁵⁵ Bean - Fraser Peraea, 85 vd. ; Benter Hydas, 307.

⁵⁶ Karya Bölgesi'ndeki antik tarım terasları için bkz. A. Diler, "İç Karya Yüzey araştırmaları", AST XIII 315-333, XIV 189 206, XV 408-422.

⁵⁷ Benter Hydas, 308.

⁵⁸ Yerleşimin Hydas olduğu konusu kesinlik kazanmamıştır. M. Benter'le yaptığımız görüşmede araştırmacı, kişisel görüşü doğrultusunda Hydas'ın burası olduğunu ifade etmiştir.

⁵⁹ L. Pimouguet, "Les Fortifications de la Pérée Rhodienne", REA 96/1994, 249.

⁶⁰ Benter Hydas, 308, 309.

araştırmalarımızda, yapının çevresindeki antik kalıntılar ve geç dönem eklemeler mezarın uzun zaman değişik amaçlarla kullanıldığını gösterir. Bu olgu mezarın sağlam olarak günümüze taşınmasının da nedenidir.

b- Teras Duvarları: Mezarın kayalık ve sarp bir alanda konumlanması, ana yapısının bulunduğu alan dışında da teras duvarları yapma gereğini doğurmuştur. Mezar çevresinde yaptığımız gözlemlerde, mezarın batı yamaçlarındaki kayalıkta yer yer teras duvarlarının yapıldığını tespit ettik. Teras duvarlarının tanımlarını yapabilmek amacıyla çizimde duvarlar numaralandırılmıştır (Çiz. 1). Çizimde 1 numarasıyla gösterilen teras duvarı vadi tabanına yakın bir yüksekliktedir. Sadece alttaki iki sıra korunmuştur. Uzunluğu ise tahribat nedeniyle ölçülememiştir. 2 numaralı teras duvarı daha yüksek bir koddan 2.80 m. uzunluğundadır. 3 numaralı teras duvarı kayalık alanla beraber yükselmektedir ve korunan yüksekliği 2.50 m., uzunluğu 9.50 m.'dir (Lev. 2b). 4 numaralı teras duvarı 15 m. uzaklıkta ve yaklaşık olarak 5 m. daha yüksekte inşa edilmiştir. Duvarın korunan yüksekliği 3.40 m. uzunluğu ise 7.50 m. olarak ölçülmüştür (Lev. 2a). Vadi tabanından yaklaşık 10 m. yükseklikte yapının batı tarafında hafif eğimli yamaç üzerine 5 numaralı uzun teras duvarı yapılmıştır. Teras duvarı kuzey-güney yönündeki kayalıklara yaslanarak son bulur. Teras duvarının uzunluğu 20 m., korunan yüksekliği ise 3.60 m.'dir (Lev. 3a, b). 6 numaralı ve son teras duvarı ise mezar terasına çıkışı sağlayan kesimde yapılmıştır. Bu duvarın korunan yüksekliği 1.50 m. uzunluğu 4.10 m.'dir. Teraslar mezarın batı yönünde, kuzey-güney doğrultusundaki doğal kayalık alanın alçaldığı kesimde inşa edilmiştir. Teras duvarlarının inşa tekniği mezar yapısının beden duvar tekniği ile aynı karakterdedir. Taşların arasında bağlayıcı bir eleman kullanılmamış, kuru duvar örgüsü şeklindedir. Duvar yüzeyinde veya taş aralarında daha geç döneme işaret edebilecek sıva izleri bulunmamaktadır. Duvarda kullanılan taşlar orta büyüklükte, yer yer büyük bloklar kullanılmış ve taş arası boşluklarda küçük yonga taşlarla desteklenmiştir. Kullanılan taşlar mezarın çevresinde bulunan kayalık alanın karakteriyle aynıdır. Bu benzerlik taşların buradan elde edildiğini göstermektedir. Taşların dış yüzeyleri kısmen düzeltilmiştir, ön yüzleri kabaca işlenmiş, arka yüzleri ise olduğu gibi bırakılmıştır. Kuzey - güney yönde doğal kayalık alana yaslanan duvar sonları kayalık alanın formuna uydurulmuş, doğal kayalık alanda düzenleme ve kesme yapılmamıştır. Teras duvarının hemen önünde vadi tabanına, yola doğru inen kesim daha az eğimli ve doğal kayalık alan kısmen kesintiye uğramış gibidir. Batı yamaçtaki teras duvarları, mezarın bulunduğu terasa doğru yükselerek devam etmektedir. 5 numaralı teras duvarının önünde monolit büyük bir blok bulunmaktadır. Monolit blok 2.00 m. uzunluğunda,

0.80 m. genişliğinde ve 0.15 m. kalınlığındadır. Blok üzerinde ve köşelerde kısmen işçilik izleri görülebilmektedir. Bu büyük bloğun, başka bir yerden bu noktaya getirilmiş olması oldukça zordur ve bulunduğu alanda işlenmeye başlamış ancak bitirilememiş olmalıdır. Bulunduğu yer ve yarım kalma olasılığı nedeniyle kullanım amacının ne olduğunu tespit etmek zordur. Yapılan teras duvarının amacı ise muhtemelen giriş yönünde olası seremoniler için düz alan elde ederek mekan kazandırmaktır. Ancak oluşturulan düz alanda yoğun bitki örtüsü nedeniyle gözlem yapmak mümkün olmamıştır. Bunun dışında bu uygulamaya yönelik, alanı çeviren kayalık kesimde düzenleme izi görülmez. Teras duvarının asıl amacı statik anlamda mezarın giriş yönünde toprak kaymasını ve mezara girişi sağlayan kesimin zarar görmesini önlemek olabilir.

4 numaralı diğer teras duvarı ise mezarın güneybatı yönünde yapılmıştır. Teras duvarının inşa yönü mezar girişine çapraz konumda ve yapıya 15 m. uzaklıktadır. İnşa tekniği ve kullanılan taş tipi diğer teras duvarları ile aynı karakterdedir. Bulunduğu yön akropol ve mezar girişi aksında yer alır. Duvarın arkasında ise fazla geniş alan bulunmamakta ve doğal kayalık alan yükselmektedir. Mezara gelişin akropol tarafından sağlandığı düşünülürse bu yolu destekleyici olarak yapılmış olduğu kabul edilebilir⁶¹. Ancak kayalık alanda böyle bir düzenleme görülmemekte ve akropole bakan kesimde yoğun bitki örtüsü, alanın doğru gözlemlenmesini güçleştirmektedir. Bu veriler ışığında teras duvarının işlevselliğini tam olarak açıklamak şimdilik olanaksızdır.

Tüm teras duvarlarının duvar işçiliği ile mezarın beden duvar işçiliğinin aynı olması, duvarların yapıyla birlikte tasarlanıp yapıldığını göstermektedir. Batı yamaçtaki teras duvarları sadece mezara anıtsallık katma amacıyla ya da görsel anlamda planlanmış olabilir. Ancak teras duvarlarının işlevsellik açısından nedenleri tam açıklanamamaktadır. Teras duvarlarının en azından yukarıda bahsedilen nedenlerden dolayı bu şekliyle bitmediği düşüncesi çevresindeki düzenlemenin eksikliğinden ve mezar girişine giden kesimle organik bağ oluşturmadığından anlaşılmaktadır.

c- Mezar Terasına Giriş: Mezarın kısmen güneybatı yönüne kayan teras kesiminde yapıya ulaşan basamaklı bir alan oluşturulmuştur (Çiz. 5, Lev. 5a, b). Burası mezarın yer aldığı teras alanına girişi sağlayan kesimdir. Doğal kayalık alanın kesintiye uğradığı boş alanda

⁶¹ M. Benter, mezara akropol tarafından gelişin olabileceğini ancak bu alanda gözlem yapmadığını belirtmiştir.

yapılmıştır. Mezarın batı yönündeki ilk teras duvarı ile aynı yöne bakmaktadır. Mezar teras duvarının kuzey yönde sınırlaması ve güney kesimdeki doğal kayalık arasından geçiş sağlanmıştır. Basamaklandırma için zemindeki doğal kayalık alan kullanılmamıştır. Basamak bloklarının altındaki kayalıklarda, blokların oturacağı kesimde kısmi düzeltmeler yapılmıştır. Girişi oluşturan alanın genişliği, güney yöndeki kayalığın konumuna göre 2.30 m. - 2.50 m. arasında değişmektedir. Girişte dört basamak in-situ durumda korunmuştur (Lev. 5a). Basamak için kullanılan blok taşlar 0.50 m. x 0.32 m. x 0.20 m. boyutlarındadır. Girişin teras duvarına dayanan kesimde, korunan basamakların tek sıra olmadığını, kuzeyindeki kayalık alanın boş bırakılmasından anlayabiliyoruz. Burada olması gereken basamaklar, kısmen aşağıya düşmüş bir kısmı da yerlerinden sökülmüş olabilir (Lev. 5b).

Giriş alanı aşağıdaki teras duvarıyla sonlandırılmıştır. Girişte kullanılan basamakların aşağı terasa ne kadar uzandığını söylemek zordur. Ancak görünen, bu kesimde de en az beş basamak daha olması gerektiğidir. Aynı şekilde mezar terasına çıkan basamak sayısı, korunan kesimle sınırlı değildir ve mezar terasına çıkışta iki veya üç basamağın daha bulunması gerekmektedir. Girişi sınırlayan duvarın terastaki dolgu toprak içine doğru devam etmesi bunun önemli bir kanıtıdır (Lev. 4b). Son in-situ basamak taşından itibaren görülen eğim bu alanda basamakların olması gerektiğini desteklemektedir, ancak kaçak kazılar sonucu oluşan dolgu toprak özgün seviyeyi belirlemeyi engellemektedir. Yapının güneybatı yönündeki teras duvarı muhtemelen özgün seviye düzeyindedir. Bu düzey giriş basamaklarının daha fazla olması gerektiğini göstermektedir.

Girişte başka bir düzenlemenin olduğunu söylemek ise güçtür. Alanda bulunan arkeolojik materyaller, girişin yukarıda tanımlandığı gibi basit ve yalın bir özellik göstermektedir. Bu kesimde girişi sınırlayan kuzey kayalık alanda düzeltmenin yapılmaması en önemli etkendir. Doğal kayalık olduğu gibi bırakılmıştır. Giriş alanındaki hem doğal tahribat, hemde insan tahribatı nedeniyle özgün plan ve konumu hakkında yorum yapmak zordur. Mezar önündeki terasa ulaşan basamakların işlevi konusu ise herşeyi tümüyle açıklayamadığımız bir sorundur. Çünkü mezar terasına ulaşan basamaklar tamamlandığında sadece aşağı 6 numaralı teras duvarına ulaşmaktadır. Alt terasın aşağı alanla bağlantısı ise belirlenememektedir. 6 numaralı teras duvarı ile mezarın önündeki üst teras duvarı arasında 2 m.'lik yükselti farkı vardır. Bu nedenle de akropolden bu alana ulaşabilecek, açık bir yol bağlantısını göremiyoruz. Gömü ve kült alanlarında önemli değişiklikler ender yapılmaktadır. Ayrıca in-situ korunmuş

basamaklarda kullanımdan kaynaklanan aşınma izleri görülmemektedir. Yapı türbe olarak da dinsel işlevini sürdürmektedir. Sonuç olarak alt terası, üst terasa bağlayan basamakların antik çağda ve geç dönemde mezara ulaşım amacıyla kullanılmadığını söyleyebiliriz. Böylece basamakların belki de simgesel bir anlamı olabileceği de gözden uzak tutulmamalıdır. Alttaki teras duvarları ve giriş düzenlemesi aşağıdaki vadiden bakıldığında bir bütünlük göstermektedir. Bu da terasların mezar yapısının özgün bir parçası olduğu izlenimini uyandırmaktadır.

Antik dönem nekropollerinde, özellikle kaya mezarlarının bulunduğu alanlarda geçiş yolları yapılabilmektedir. Likya nekropollerinde de benzer düzenlemeleri görmekteyiz⁶². Giriş yolları çoğunlukla mezar kapısı önlerinde sonlanmaktadır. Mezarların arazideki konumuyla, doğrudan ilgili olarak biçimlenen bu kesim, doğal şartların tahribatına açık alanlardır ve bu tahribat özgün konumlarını tespit etmeyi zorlaştırır. Mezarların giriş kesimleri yapıların anıtsallığı ile doğru orantılıdır. Bu anlamda, mezarın giriş planlamasının yapıyla aynı orantıda ve gösterişte olması gerekirdi.

Yapının doğu kesimi ise batıya oranla daha az bir eğime sahiptir. Herhangi bir düzenleme görülmemesine rağmen bugün dahi yerel halk ve ziyaretçiler bu kesimden mezara ulaşabilmektedir. Bu nedenle, bu yol üzerinde herhangi bir antik düzenleme izleri göremesek de, ulaşımın bu alandan sağlanması daha akılcı gelmektedir.

d- Mezar Terası: Hydas Akropolü'nün uzantısı olan tepe kuzeybatıya kadar dil gibi uzanmaktadır (Çiz. 1, Har. 3). Vadiye uzanan kesim büyük oranda kayalık ve sarpıtır. Mezar, terasın bulunduğu kayalık alan açısından kısmen düzgün bir şekildedir ve eğim diğer kesime göre daha azdır.

Tepenin dil gibi uzanan kesiminin, yaklaşık ortasına gelen alanda, mezarın oturduğu, teras yapılmıştır. Mezarın kuzey alanı kayalık terasın doğu kesimi ise vadiye kadar uzanan, dik bir yamaca bağlanmaktadır. Terası oluşturan bu üç yöndeki kayalık alanda insan müdahalesini gösteren düzenleme izleri görülmez. Mezarın ana giriş yönünde bir ön platform veya avlu oluşturmaya yönelik olarak teras duvarı ile desteklenen mezar teras alanı inşa edilmiştir (Lev. 4b). Oluşturulan teras duvarı yapının güneybatı köşesinden başlatılmıştır. Teras duvarı kuzey yönden batı yöne doğru 1.20 m. uzunlukta bir dirsek yaparak, 1.50 m. uzunlukta devam eder.

⁶² Z. Kuban, " Bir Nekropolün Siyasi ve Kültürel Boyutu Limyra Örneği", OLBA- II 1999 334 vd.

Aynı şekilde köşe yapılarak duvar, 3.30 m. ölçüsünde kuzeye doğru uzatılmıştır. Duvar, mezar terasına basamaklı girişi sınırlayarak doğu yönde devam eder. Doğuya doğru ne kadar uzadığını tespit etmek zordur. Yapının giriş alanında bahsedildiği gibi duvar özgün yüksekliğini sadece güneybatı köşede korumuştur. Güneye doğru uzanan duvarda birkaç taş sırası tahrip olmuştur. Teras duvarı oluşturulurken anakaya üzerinde herhangi bir düzeltme yapılmamış, duvar kayalık alanın formuna uydurulmuş ve boşluklar küçük taşlarla doldurulmuştur. Teras duvarının korunan yüksekliği 1.50 m. - 1.80 m. arasındadır. Duvar girişten kuzeye doğru yükselen kayalık alanda, duvar sırası azalarak devam etmektedir (Çiz. 5, Lev. 4a, b). Girişi sınırlayan teras duvarı, basamakların bulunduğu kesimde mezarın güneybatı köşesine göre yaklaşık 1 m. daha aşağı koddadır. Oluşturulan terastaki kayalık alanın alçak olduğu kesimlerde, toprak ve taş dolgu ile düzeltme yapılmıştır. Mezar terasını doğu yönde sınırlayan bir duvar yapılmayarak burası açık bırakılmıştır. Bu kayalık kesimde de düzenleme izi görülmemektedir. Mezar önündeki terasın, doğu kesiminde kaya yüzeyinin herhangi bir düzeltme yapılmaksızın doğal haliyle bırakıldığı anlaşılmaktadır.

Mezar kapısındaki eşik taşının özgün kod düzeyi ile güneybatı köşenin kod seviyesi eşleşmektedir. Mezar önündeki terasın özgün yürüme tabanı, kapı eşik bloğunun 0.10 m. daha aşağısında olmalıdır. G. E. Bean'nin 1950'li yıllarda çektiği fotoğraf bunu desteklemektedir (Lev. 22c). Fotoğrafta kapı eşik taşının ön yüzü görülebilmektedir. Burada, teras zemininin taş veya plaka taşlarla döşeli olduğu görülmektedir. Bu kaplamanın orijinal olma olasılığını tartışmak verilerin eksikliği nedeniyle şimdilik gereksiz olacaktır. Ancak bu teras alanının kod seviyesinin kapı eşiğinden aşağıda olduğunu göstermektedir. Ne yazık ki G. E. Bean yazıtın haricinde mezarın durumu hakkında bilgi vermemektedir. Çünkü terasın üzeri, mezar içindeki kaçak kazı sonucu atılan toprak dolgu ile örtülmüştür. Giriş ile bağlantılı olan mezar terasının özgün konumu yapılabilecek temizlik çalışmasıyla açıklığa kavuşturulabilir.

Teras üzerinde bulunan iki monolit beyaz mermer benzeri parçanın, mezarla olan bağlantısı için şu anda herhangi bir yorum yapamıyoruz. Ancak mezar yakınında önemli bir yapı kalıntısı görülmediğinden, buraya uzak bir alandan taşınmış olma olasılığı zayıf görülmektedir. Bu iki blok taşın dışında teras düzleminde kalıntı görülmemektedir. Terasın kapladığı alan, kayalıkların doğal bırakılması nedeniyle belirli bir kare veya dörtgen form göstermez. Bu nedenle alan için ölçü vermek zordur. Bu teras alanının dar olması nedeniyle ölü kültürüne yönelik büyük seremonilerin gerçekleştirilmesi için yeterli olmadığı kanısındayım.

Mezarın yer seçiminde iki önemli unsur etkili olmuştur. Birincisi, piramidal mezarın yüksek bir yerde inşası ve her yönden algılanabilen etkileyici bir görüntü sağlamasıdır. Bu tür yer seçimlerini Kilikya ve Likya mezarlarında görüyoruz⁶³. Ayrıca Peraia'nın topoğrafyasında kayalık alanların geniş bölgelere yayıldığı ve tarıma elverişli alanların kısıtlı olması nedeniyle yerleşim ve mezar türü yapıların yer seçimlerinde, tarıma elverişli alanları olumsuz etkilememek ikinci bir nedeni olmalıdır .

e- Ana Yapı: Ana yapının planı dıştan 5.00 m. x 5.00 m. boyutlarında, kare formundadır (Çiz. 2). Yapının dış duvarı güneydoğu köşede anakayayla birleştirilmiştir. Böylece dış duvarın tabandan uzunluğu güneyde 3.70 m. kadardır. Yapının çevresinde, piramidal çatının başlangıcına kadar olan duvar yüksekliği doğu ve batı köşede farklı yüksekliktedir. Cephedeki duvar doğu köşede anakayanın duvar içinde kullanılması sonucu 0.40 m.'ye düşer ve iki sıra duvar örgüsü vardır. Mezar cephesinde büyük boyutlu taşlara yer verildiği görülmektedir. Özellikle kapı lentolarının oturacağı kesimde, diğer taşlar lentolara uygun hale getirilmiştir. Ön cephede kapıya ait lento taşları farklıdır (Lev. 8a, b). Burada gri mermer bloklar kullanılmıştır. Batı dış duvarı anakayanın değişen yüksekliğine bağlı olarak farklı yüksekliklerde yapılmıştır. Duvarın alt sırasında büyük blok taşlar kullanılmıştır. Güney duvarının güneydoğu köşesinde ise anakaya, silme hattına kadar yükselmiştir. Yükselen kayalık alanda duvar örgüsü kayalık alanın formuna uydurulmuştur. Köşe bloklarında sağlam olması amacıyla monolit taşlar kullanılmıştır. Yapının batı dış kesiminde kayalık alan yer yer yükselmektedir. Mezar odası altta anakaya üzerine oturtulduğundan duvar yüksekliği tüm yönlerde anakayanın yüksekliğine bağlı olarak değişmektedir. Kuzey kesimde ana yapıyla bağlantılı olarak yaklaşık 1.00 m. uzunluğunda kuru bir duvar örgüsü yapılmıştır. Gerek tekniğinin farklılığı ve gerekse mezar duvarının dışında yapılmış olması nedeniyle daha sonraki bir dönemde inşa edilmiş olmalıdır. Aynı kesimde zemindeki kayalık alanın kısmen düzleştirildiği gözlemlenmiştir. Mezarın doğu dış duvarı tümüyle anakayanın düzeltilmesiyle oluşmuş ve anakaya tabandan yukarıya doğru, piramit çatının başladığı düzeye kadar dik bir şekilde yükselir. Batı duvarı, doğu duvarına göre daha yüksektir. Batı duvarı ise anakayadan itibaren piramid silme hattına kadar 4.30 m. yüksekliğe sahiptir. Yapının dört yöndeki ana dış beden duvarlarında iç odaya nazaran doğal kayalık daha fazla kullanılmıştır. Mezar yan duvarında sadece ön yüzünde özen gösterildiğini, silmelerin hemen altında yer alan duvar sırasının oluşturulmasından anlıyoruz. İlk silmenin

⁶³ Scarborough Er Y., "Dağlık Kilikia Lamotis Mezarları", OLBA-II, 1999, 77-85.

altındaki duvarı oluşturan bloklar, ince, uzun dikdörtgen formda işlenmiştir. Diğer yönlerdeki alt sıra aynı özende yapılmamıştır.

Mezarın özellikle köşelerinde, büyük taşların kullanımıyla sağlam bir yapı oluşturulmuştur. Yapı bu sayede günümüze bozulmadan ulaşabilmiştir. Polygonal duvar örgüsü içindeki boşluklar küçük taşlarla doldurulmuştur. Ön cephede bazı blokların oturabilmesi için alt sıradaki taşlar içbükey formda işlenmiştir. Mezarın duvar yapısı piramidal çatı altında iki silme hattıyla son bulur. İlk silme hattı dışarıya doğru 0.12 m. uzatılmış ve yüksekliği 0.10 m., ikinci silme hattı 0.10 m. daha dışarıya çıkarılmış ve aynı yüksekliğe sahiptir. Silme hattını oluşturan bloklar ince uzun dikdörtgen formdadır. Uzunlukları 0.50 m. - 1.00 m. arasında değişmektedir. Köşelerde de tek blok şeklinde işlenmiştir. İkinci silme hattının üst yüzeyi öne doğru meyillidir. Yapı ana beden duvarını hareketlendiren bu iki silme grubudur. Taşların özgün formu için taşların dış yüzeylerinin yuvarlatılmış formda olabileceğini söyleyebiliriz. Silme hattını oluşturan taşların yüzeyinde, süslemeye yönelik iz görülmemektedir ve silmeyi oluşturan köşe taşları üzerinde dikdörtgen formda akroter yuvaları açılmıştır. Yapının ana beden duvarı üzerinde sıva izi görülmez; sadece ön cephede duvarla anakayanın birleştiği kesimde anakaya üzerinde geç dönem sıva izleri vardır. Aynı karakterdeki sıva, yapının kuzeyindeki kayalıkla duvarın birleştiği yerde de görülür (Lev. 6b). Yapının sadece ön cephesine özen gösterilmiştir. Kapıyı oluşturan blokların farklı olması ve bu blokların profillendirilmesi bunun göstergesidir.

Yapının tüm görseelliğine rağmen yalın görünmesi düşündürücüdür. Çünkü anıtsal sayılabilecek büyüklükteki bir yapının neden bu denli sade kaldığı sorusu yanıtızsız kalmaktadır. Sadece iki silme hattının varlığı yapıya estetik kazandırmaktan çok yapı ana beden duvarlarının yağmur sularından korunmasını sağlamaktadır.

f- Üst Yapı: Yapının üst örtü sistemi ikili silme grubunun üstüne yapılmıştır. Düz piramidal formda yükselen üst örtünün toplam yüksekliği 4.75 m.'dir. Piramidal çatı, yan duvarların tersine daha küçük boyuttaki yerel taşlardan örülmüştür (Çiz. 3). İnce, uzun dörtgen blok taşlar diğerlerine göre işlenmiş bir görüntü verirler. Silmeyi oluşturan köşe taşları üzerinde akroter boşluğu ya da köşelerde süs öğelerine ait yuvalar açılmıştır. Açılan yuvalar, köşelerde önde dikdörtgen formda piramidal çatı köşesine doğru kısmen yuvarlaktır (Lev. 7a, b). Dikdörtgen kaya yuvasının genişliği 0.33 m., uzunluğu 0,50 m.'dir. Bu oturtma yuvaları

içerisinde üzerine konan ögeye ait kenet veya bağlayıcı bir iz yoktur. Açılan yuvaların çatıya dayanan arka kesimleri, yuvarlatılmış üçgen formu yanında içbükey yapılmıştır (Çiz. 9a). Çatıya doğru derinliği 0.10 m. ve yuvaların yüksekliği 0.70 m. ölçülmüştür. Akroter yuvalarının silme üzerindeki boşluklarında sıva izi görülmezken çatıya doğru içbükey yükselen kesime sıva yapılmıştır. Sıva içerisinde kum, kireç geç dönem seramik parçaları kullanılmıştır. Yapının dört köşesinde bulunan yuvaların ölçüleri benzerdir ve aynı karakterde sıva izleri vardır.

Yapının üst örtüsünü oluşturan taş uzunlukları 0.50 m. - 1.00 m., yükseklikleri ise 0.10 m. - 0.30 m. arasında değişmektedir. Çatının köşeyi oluşturan kesimlerinde, büyük ölçüde tek taş bloklara yer verilmiştir. Bu taşlar köşeyi oluşturacak formda her iki yöne doğru düzeltilmiştir. Üst örgü sisteminde taşların birbiri üzerine yerleştirilmeleri farklıdır. Üst yapının geç dönemlerde kısmen tamir edildiği örgü sistemi yanında bazı kesimlerin küçük taşlarla düzensiz şekilde doldurulmasından anlaşılmaktadır. Piramidal çatı yaklaşık 35°'lik bir eğimle yukarıya doğru daralmaktadır. Çatıyı oluşturan taşlar 0.05 m. - 0.10 m. arasında değişen ölçülerde içeri çekilerek, çatının yukarı doğru daraltılması sağlanmıştır. Üst yapı iki monolit taşla sonlandırılmıştır. Ön cephede piramidal çatının tepesindeki taşın uzunluğu 1.10 m., genişliği ise 0.50 m. ve yüksekliği 0.15 m.'dir. Üç-dört yıl öncesine kadar diğer taşında yerinde olduğu bilinmekteydi⁶⁴. Ancak yapılan tahribat sonucu son taş ve alt sıra bugün görülememektedir. Tepeyi oluşturan düzlem, yaklaşık olarak kare formda 1.10 m. x 1.25 m. boyutlarındadır. Yerinde in-situ duran son taştan gözlemlenebildiği kadarıyla, üzerine gelebilecek ikinci bir taş veya yazıtında bahsedilen heykele ait bir iz bulunmamaktadır. Yüzey kabaca işlenip düzeltilmiştir. Yapının ön cephesinde, piramidal çatının tepesinden 1.20 m. aşağıda çatı üzerinde sıva izleri korunmuştur. Sıvanın karakteri akroter boşlukları, ön ve kuzeydeki kayalık üzerindeki sıva ile benzerdir. Çatının diğer yönlerindeki yüzeylerde sıva izleri çok az gözlemlenebilmektedir.

Mezarın örtü sistemi dıştan piramidal görünümde olmasına rağmen içten kubbe şeklindedir. Bu kubbe, iri blokları üst üste bindirme tekniğinde oturtulmasıyla oluşmuştur. Bu örgü, kare bir taban üzerine oturtulan en ideal bir üst olarak ustaca uygulanmıştır. Kubbeyi oluşturan iri bloklar arasında bağlayıcı bir öge kullanılmamıştır. Dış yüzey ve odanın aksine taşlar üzerinde sıva yoktur. Bu taşların dış yüzeyleri dışbükey formda yuvarlatılmıştır. Bu

⁶⁴ M. Benter, 1994 yılında mezarı gördüğünde üst taşın yerinde olduğunu söylemiştir.

işçiliğin dışında yüzeylerde farklı bir uygulama görülmez. Taş yükseklikleri 0.15 m. - 0.20 m. arasında değişmektedir. Yalancı kubbeyi oluşturan örgüde küçük taşlara, sadece kısıtlı alanlarda boşlukları doldurma amacıyla yer verilmiştir. Yalancı kubbe tepede, tek bir taşla sonlandırılmıştır. Dıştan tahrip olan kesimden gözlemlendiği kadarıyla içteki son taş ile dış taş arasında 0.50 m. kadar boşluk bulunmaktadır.

Kubbe başlangıcında mezar odasının içten ölçülen çapı ile kubbenin içten yüksekliği aynıdır. Bu olgu bize mezarın yapımında mimari formlara büyük ölçüde önem verildiğini göstermektedir (Çiz. 4). İçten piramidal formda çatıyı yükseltmek daha fazla statik hesaplaması dışında zamansal ve ekonomik açıdan da yalancı kubbeyle orana daha zordur. Üst yapının yalancı kubbe formunda yapılması kare planın üstünü daha kolay kapatma yöntemidir. Bu yöntem Anadolu'daki birçok anıt mezar ve yer altı tümülüs mezarlarında kullanılmıştır⁶⁵. Turgut mezarında dış yapıyı oluşturan taşlar ile kubbe üzerine kaplama yapılmıştır. Dıştan yapılan piramidal form ise anıtsallığı arttırmaktadır.

g- Mezar Odası: Mezar odası kare formunda 3.00 m. x 3.00 m. boyutlarındadır (Çiz. 2). Odanın zemini kaçak kazılar sonucu tahrip edilmiş ve toprak yığını haline getirilmiştir. Mezar odası, içte daha küçük taşların kullanımıyla oluşturulmuştur. Dış duvarlarda gördüğümüz yer yer polygonal iri taşlar, kaba kesilmiş dikdörtgen iri bloklar iç duvarda görülmez. Boyut olarak karşılaştırma yapacak olursak, piramidal çatının dış yüzünde kullanılan taşların boyutlarındadır. Odanın özgün zemini hakkında, odada kaçak kazılarda yapılan tahribat nedeniyle fazla bir yorum yapamıyoruz. Odanın içten yüksekliği kapı eşiğinden pandantiflere kadar 2.30 m.'dir. İç oda duvarları altta yer yer düzleştirilmiş anakaya üzerine oturtulmuştur (Lev. 15b). İç duvarlardaki taşların yüzeyleri murçla kabaca düzleştirilmiştir. Taş derzlerinin aralarında çamur harç kullanıldığı, günümüze ulaşan kalıntılardan anlaşılmaktadır. Oda duvarlarında en az iki sıva kullanıldığı izlerden anlaşılmaktadır (Lev. 14a). İçte izlenen sıva karakteri, dışta kullanılanı farklıdır. Burada kullanılan kum ve kireç karışımından oluşan sıva, dış duvarlarda görülen sıvadan daha kalitelidir.

Odanın doğu duvarı ile kapının doğusunda kalan tabanında, anakayanın eşik seviyesinde 0.05 m. - 0.10 m. arasında odanın içine doğru, basamak şeklinde uzatıldığı görülür (Lev. 15b). Ancak basamak şeklindeki bu kayalık düzgün bir profil göstermez. Çünkü bazı kesimlerde

⁶⁵ Mansel Kubbe ve Kemer, 27 vd.

kesintiye uğramaktadır. Aynı uygulama kuzey ve batı duvarında yoktur. Kuzey duvarında izlenen önemli bir özellik de kaçak kazı sonucu açılan kesimde duvar örgüsünün eşik seviyesinden 0.50 m. daha aşağıya doğru devam etmesidir. Aynı duvara dışarıdan bakıldığında anakayanın daha yüksek kodda olduğu görülür (Lev. 6a, b). Duvarın içten taş örgüsü anakayanın bu kesimde sağlam olmadığına gösterir. Muhtemelen kayalık alan içerde kesilmiştir. Batı duvarında da normalden büyük bir taşın alt sırada kullanımı vardır. Benzer şekilde duvarlar içinde bazı noktalarda büyük taşlar kullanılmıştır.

Girişin iç duvar doğu kesimi, belli bir yüksekliğe kadar anakayadan oluşmaktadır. Yapının ustası, doğu duvarında, anakayayı kullanabildiği kadar duvar örgüsü içine almıştır. Bu kesimdeki duvar örgüsü içinde montaj tekniği görülmez. Güney duvarında, kapıda kullanılan taşlar dışında benzer taşlar ve örgü sistemi uygulanmıştır. Tüm duvarlarda sıvanın olmadığı ve tahrip olan kesimlerde görülebilen taşlar arasında bağlayıcı bir ögenin kullanılmadığı görülmektedir. Duvarlarda ölü döşemine ait kline ve lahit gibi kalıntıların varlığını gösterecek iz yoktur. Duvarlarda güney ve doğudaki anakayanın uzatılma çabası dışında teknik detaylar yoktur. Duvar yüzeylerinin bazı kesimlerinde 0.10 m. x 0.10 m. x 0.10 m. boyutlarında küçük nişler bulunmaktadır. Ancak bu nişler düzensizdir ve simetrik değildir. Aralardaki taşların çekilmesiyle oluşturulmuştur. Yapılan bu nişler, türbe olarak kullanılırken mum koyma amacına yöneliktir (Lev. 14b). Sıva ve nişler daha geç dönemlerde yapılmış olmalıdır. İç oda döşem açısından oldukça yalın bir görüntü sergiler. Dıştan görülen anıtsallığın bir şekilde iç odaya da yansması beklenirdi.

h- Giriş: Yapının güneye bakan ön cephesinden mezar odasına giriş sağlanmıştır (Lev. 8a). Kapı mezar odasının merkezi aksında değildir, batı yönüne doğru kaydırılmıştır (Çiz. 3). Mezar terasının doğu kesimin dik yamaç olması mezarın konumlanmasını etkilemiştir. Kapıyı oluşturan bloklar, duvar örgüsünde kullanılan yerel taşlardan farklı olarak gri mermerden yapılmıştır. Kapı cephesi yedi bloktan yapılmıştır. Söveler iki taştan birinin dik, diğerinin onun üzerine enlemesine konulması şeklindedir. Söveler 0.25 m. x 0.75 m. boyutlarında ve 0.60 m. derinliğindedir. Yatay yerleştirilen söve taşı 0.60 m. x 0.80 m. boyutlarında ve 0.30 m. genişliğindedir. Batı yan söve taşının uzunluğu doğudakine göre 0.10 m. daha fazladır. Kapıda kullanılan yan iki yatay söve taşı, piramidal çatının başlangıcındaki ikili silme grubunun yüksekliği ile oda içindeki kubbeye geçiş yüksekliğinin aynı kalması için yan konulmuş olmalıdır. İki yatay sövenin dik konulması halinde kapının yüksekliği artacak ve oranlamalar

değişecektir. Kapı oldukça büyük görünecek, mezarın ana beden gövdesi yükselecek ve belkide piramidal çatı kısa tutulmak zorunda kalacaktı. Lento 1.45 m. x 0.35 m. boyutlarında tek bir bloktan oluşmaktadır. Yatay sövelerin, lento altında kalan her iki taşın yüzeylerinin yan söve taşları ile aynı düzeyde kalan bölümü traşlanmış duvar içine uzanan bölümleri ise kabaca bırakılmıştır. Lento bloğunun üst kısmı dışa taşıntılı bir silme hatları ile zenginleştirilmiştir. İçbükey ve dışbükey silmeler yapılmıştır. Kapının yan iç lento yüzeyleri ve zeminde özenli bir işçilik uygulanmıştır. İç kesimde, kapı eşiğini oluşturan monolit taşın uzunluğu 0.75 m.'dir. Dış eşik taşından itibaren 0.80 m. içerde, kapının içten oturması için iç eşik taşı 0.04 m. kesilerek alçaltılmıştır. Bu hat iç söve bloğu dışında üç yönde devam etmektedir. Kapı kanadının üzerinde olması gereken ve dört yönde yüzeyi çerçeveleyen band 0.05 m. kalınlığında olmalıdır. İçten batı söve yüzeyinde 0.50 m. yüksekte kilit sürgüsünün oturması için yuva açılmıştır. Bu yuva 0.15 m. genişliğinde 0.10 m. derinliğindedir.

İçerdeki eşik taşının üzerinde iki kenet yuvası bulunmaktadır. Kenet yuvaları 0.07 m. uzunluğunda 0.02 m. genişliğindedir ve “[]” formundadır. Doğudaki kenet yuvası içinde kurşun kalıntısı görülmektedir. Eşikte bulunan diğer izde kapının örtülmesini kolaylaştırmak için birbirine paralel iki kertik bulunmaktadır. Kısmen tahrip olmuşlardır. Eşik taşında, kapı milinin oturduğu alan içbükey formda 0.25 m. genişliğinde, 0.08 m. derinliğinde oyulmuştur. Alttaki bu kapı mil yuvasında yan söve taşından 0.06 m. uzaklıkta karşılıklı iki yuva açılmıştır. Bu yuvalar söve taşının kaymasını önlemeye yöneliktir. Doğu lento taşlarına, kapı kanadının rahat dönebilmesi için hafif içbükey form verilmiştir (Lev. 10b). İçten, kapının üst lento taşı monolittir (Çiz. 6). Lento 1.25 m. uzunluğundadır. Lentonun doğu kesiminde 0.08 m. çapında kapı milinin gireceği delik açılmıştır. Lentonun üst yüzeyine de hafif içbükey form verilmiştir. Tüm özellikleri ile tek kanatlı ve dış çerçeve cephesiyle tipik bir Dor kapısı yapılmıştır.

1- **Mezar Yazıtı:** Kapı cephesinin lento taşında, 0.20 m. genişliğinde ve 1.20 m. uzunluğundaki alana yazılmıştır.

Yazıt doğal nedenlerle tahrip olmuştur ve günümüzde harfleri görebilmek oldukça zordur. Yazıt şiir vezninde yazılmıştır ve sekiz satırdan oluşmaktadır.⁶⁶

Ἐ[μπε]δ[ον], ἀργιόδοτες, ἐπ' εὐξέστοιο μένοντες
 τοῦ[δ]ε τόπ[ο]υ [δι]έπε[σ]θε· αὐτὰρ ἐγὼ κορυφαῖ
 ἀκροτάται β[εβαῶς] ἐπιόσσομαι, ὄφρα ἐ μή τις
 πημήνηι δειλὸς φῶς ἐπινισόμενος·
 ἦ γὰρ δὴ τότε γε ἀνδρὸς ἀρειφάτου ἔπλετο σᾶμα.
 Διαγόρα κεδνᾶς τε ἀντιθέοιο ἀλόχου,
 ἄν τε πατήρ κίκλησκεν Ἀριστομάχαν, περὶ πασᾶν
 ἔξοχον εὐτέκνιαι σωφροσύναι τε φ[ρε]νῶν

Yazıtın Türkçe çevirisi aşağıdaki gibidir⁶⁷ :

“Siz beyaz dişli hayvanlar, her zaman size öngörülen yerde kalın
 Çünkü ben en yukarıda olarak her şeyi gözetleyeceğim
 Ki hiçbir korkak adam gelip de mezara zarar vermesin.
 Çünkü bu savaşta ölen Diagoras isimli bir adamın ve
 Örnek çocuklar yetiştirmesiyle ve kocasına sadakat anlayışıyla herkesten üstün olan
 Ve babasının Aristomakha olarak isimlendirdiği tanrılarla kıyaslanası karısının mezarıdır.”

Yazıtta bahsedilen kişilerin adları Yunanca'dır⁶⁸. Ancak G. E. Bean ve W. Blümel'in yayınlarında bu isimlerin geçtiği başka yazıtlar bulunmamaktadır. Adı geçen kişinin bölgenin tarihsel sürecinde, kim olduğuna ve ne zaman yaşadığına dair yapılan yayınlarda bilgi yoktur.

⁶⁶Blümel Peraia, 92, 93.

⁶⁷ Yazıtın Türkçe çevirisi Akdeniz Üniversitesi Eskiçağ Tarihi ve Dilleri Bölümü'nden Arş. Görevlisi F. Onur tarafından yapılmıştır.

⁶⁸Blümel Peraia, 92, 93.

Yazıt bize, mezarın mimari anlamda ne gibi özelliklere sahip olduğu hakkında bilgi vermektedir. Beyaz dişli hayvanlar ibaresi, mezarda olması gereken aslan heykellerine işaret ediyor olmalıdır.

i- Mezarın Çevresindeki Mimari Buluntular: Yapının çevresinde yapılan araştırmalarda özellikle aşağıda modern yolun çevresindeki tarlalarda yoğun miktarda seramikler gözlenmiştir. Seramikler genel olarak geç Roma ve Bizans Dönemi örneklerinden oluşur. Çevredeki tarlalarda bu kadar çok seramiğin olması Turgut Köyü'nde bulunan amphora atölyesi ile açıklanabilir⁶⁹. Tarla set duvarları içerisinde, Bizans Dönemi'ne ait sütunce parçası ve işlenmiş bazı bloklar görülmüştür. Mezarın bulunduğu bölgeye, bu sütunce parçasının fotoğrafını çekmek için gittiğimizde yerinde olmadığı görülmüştür. Özellikle yolun güney kesimindeki yamaçta yoğun Bizans dönemi seramikleri vardır. Mezar önündeki toprak yığını içinde de benzer seramik örnekleri bulunmuştur.

Yapının bulunduğu terasta, basamakların olduğu kesimde iki blok taş bulunmaktadır. İlk taş oldukça kaba şekilde işlenip bırakılmıştır. Taş 0.46 m. x 0.77 m. x 0.18 m. boyutlarındadır. İkinci blok ise damarlı mermer benzeri bir parçadır. Ön ve arka yüzü, yatay ve dikey bandlarla süslenmiştir. Taşın her iki son kısmında bandlar kalın yapılmıştır (Çiz. 8a, Lev. 16b). G. E. Bean'nin vermiş olduğu resimde, bu parça terasta görülmemektedir. Taşın aşağıdan yukarı çıkarılması da oldukça zor bir ihtimaldir. Benzer karakterdeki taşlar muhtemelen taş ocağı olarak kullanılan Turgut Şelalesi'nin yakınındaki kayalıklarda görülmüştür.

İşlenen bu taş, mezarın teras alanı dışında başka bir yerden getirilmiş ya da mezar içerisinden dışarı çıkarılmış olabilir. Taşın işlevsel yönünü anlamak zordur. Kline ayağı olarak kullanılma ihtimali, içerde buna uygun bir düzenleme olmaması dışında, olası klinenin parçalarının yokluğu nedeniyle mümkün gözükmemektedir. Çevrede görülen yoğun Bizans Dönemi kalıntıları da dikkate alındığında bu parçanın mezarın bulunduğu alana dışarıdan getirildiği anlaşılmaktadır. Benzer parçaların Kilise ve Bazilika yapılarında parapetler arasında sütun olarak kullanıldığı bilinmektedir⁷⁰.

⁶⁹ J. Y. Empereur – N. Tuna, "Hiérotélés, Potier Rhodien de la Pérée", BCH CXIII, 1989, 289.

⁷⁰ Kline ayağı olma olasılığı her iki tarafının işlenmesi nedeniyle uzak bir ihtimaldir, bu nedenle de parapetler arasında kullanılmış olmalıdır. Benzer örnekler Knidos ve Stratonikeia'da görülmüştür.

Piramidal çatı üzerinde tespit ettiğim diğer bir profilli parça ise çok fazla tahrip olmuştur. Formu itibariyle daha çok Bizans dönemi küçük sütun parçası olarak değerlendirilebilir (Çiz. 9b1, Lev. 18a). Mezar içindeki, atıl toprak içinde bulduğum diğer bir parçada sadece köşe kısmı izlenebilmektedir. Parçaya iki kademeli bir silme hattı ile profil kazandırılmıştır. Alt yüzeyi kabaca işlenmiştir. Köşesinden anlaşıldığı kadarıyla küçük bir altlık olarak kullanılmış olabilir (Çiz. 9b2, Lev. 18b). Teras yüzeyinde kırık, mermer benzeri bir parça tespit edilmiştir. Taş karakteri taşın Turgut Şelalesi yakınındaki taş ocağından geldiğini göstermektedir. Mermerin kenarını 0.05 m. kalınlığında 0.05 m. yüksekliğinde bir band çevirdiği anlaşılmaktadır (Çiz. 8b, Lev. 19b). Bu şekliyle işlevi konusunda açıklama yapmak zordur. Mezar önü terasında bulunan iki kırık parçada benzer gibi görünmesine rağmen ölçülerinde farklılıklar vardır (Çiz. 8c, d, Lev. 17a, b, 19a). Yapı terasının altında doğal oluşum küçük bir mağara vardır. Yapılan gözlemlerde ne dış yüzeyinde ne de iç kesiminde kullanımına ait veri bulunmamaktadır (Lev. 16a).

IV. TİPOLOJİ VE DEĞERLENDİRME

Yapının özgün planında birçok eksiklikler bulunmaktadır. Teras duvarlarının yapıldığı alanlarda bizi tasarıda yönlendirebilecek izler bulunmamaktadır. Mezar teras alanına giriş aksında olan, her iki teras duvarı ve diğer duvarlarında yapım tekniği açısından mezarla beraber yapıldıklarını söyleyebiliriz. 5 nolu teras duvarının oluşturduğu terasda yer yer kayalık alanlar bulunmakta ve tam bir düz alan oluşturmamaktadır. Mezarın ana teras giriş yönünde olması, bu duvarın bulunduğu alandan geçiş yapılmış olabileceği düşüncesini yaratır. Duvarın her iki yanı ve çevresindeki gözlemlerimizde buna yönelik bir iz saptanamamıştır. Bu kesimden anlaşıldığı kadarıyla sadece duvar yapılarak bırakılmıştır. Oluşan kısmi teras düzlüğündeki kayalık kesimde bir düzenleme yapılmamıştır. Teras duvarının önündeki, yerleşik monolit blok ise terasın işlevi konusunda yardımcı olamamaktadır. Bloğun bazı alanlarda düzgün taşlanmış, diğer bölümlerde ise kabaca bırakılmışlığı belki de tamamlanamamış olabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca bu kesimde geç dönemde de bir düzenleme yapılmamıştır. Teras duvarının bu konumu ve çevresindeki alan ile birlikte değerlendirildiğinde işlevsel açıdan, yapı terasına çıkan basamakların bulunduğu kesimin aşağıya doğru kaymasını önlemektir. Diğer bir noktada yapının bulunduğu teras, muhtemelen antik yolun geçtiği alanın güneyindeki kayalık kesimdedir. Vadiye batıdan girildiğinde karşıdan kayalık üzerindeki yapı dikkati çekmektedir. Teras duvarı da bu görseelliğe katkıda bulunmaktadır. Yapılan diğer teras duvarlarının işlevini anlamak oldukça zordur. Mezar cephesine göre daha çok güneybatı yönde kalmaktadırlar. Yapıldıkları alanlar tamamen kayalık bir zemindedir. Çevrelerindeki yoğun bitki örtüsü nedeniyle tam olarak duvarları gözlemlemek mümkün olmamıştır. Ancak izlenebildiği kadarıyla, bu alanlardaki teras duvarlarının tam olarak bitirilmediği, yarım kaldığı söylenebilir. Sadece duvarlar orijinal yüksekliklerini kaybetmiş olabilirler. Teras duvarlarını tasarı açısından, günümüzdeki konumlarıyla değerlendirmek zorundayız. Çünkü teras duvarlarının çevresindeki alanlarda özgün düzenlemenin nasıl olduğuna dair izler yoktur. Batı yamacı boyunca belli aralıklarla yapılan teras duvarları mezara ulaşan bir yolun varlığını düşündürür. Ancak 4 nolu teras duvarının uzandığı yönde mezara geçiş doğal kayalık tarafından kesilmektedir. İzlenebildiği kadarıyla bu alandan geçiş sağlamak için bir çalışma yapılmamıştır. Terasları tarım terası olarak da değerlendirmek, kayalık alanın yoğunluğu nedeniyle yanlış olacaktır. Bu alanlardaki çalışmalar sadece duvarlar yapılarak sonlandırılmış, yapılması gereken kısımlar tamamlanamamış olabilir.

Yapının batı kesimindeki giriş, olası düzenleme hakkında veriler sunmaktadır. Dört basamağın in-situ konumda olduğu alanda, aşağıya doğru olan kesimde basamaklar kısmen izlenebilmektedir

(Lev. 5b). Girişin bu alanında varolan eğim dikkate alındığında, boş kalan kesimlerde basamakların en az dört veya beş adet daha olması gerektiğini gösterir. Ancak bu düzenleme ile aşağıda bu alanı sınırlayan teras duvarına ulaşılmaktadır. Benzer şekilde yapı terasına çıkan kesimde de basamakların eksik olduğunu görmekteyiz. Son basamaktan sonra yaklaşık 0.75 m. - 1.00 m. arasında terasa yükselen eğimli bölümde boşluk bulunmaktadır. Bu kesimde en az üç basamakla devam etmesi gerekmektedir. Bu bölümdeki toprak yığını nedeniyle tam bir tespit yapabilmek güçtür. Ancak girişi sınırlayan güneydeki teras duvarının, toprak yığını içerisinde devam ettiğinin gözlemlenmesi de bu alanda basamakların devamı olduğu düşüncesini doğrulamaktadır (Lev. 4b). Giriş alanındaki önemli sorun ise alanı sınırlayan güney kesimdeki kayalık alanda düzeltmenin yapılmamış olmasıdır. Bu alanın girişi oluşturacak şekilde düzeltilmesi gerekirdi. Girişte bu kesime dayanan basamak boşlukları görülebilmektedir. Bu kesimdeki basamakların boşluklarında, kayalığın kısmen eğimli olduğu gözlemlenmektedir. Basamakların kayalık alana yaslandığı bölümde, basamaklara uygun düzenleme görülmez. Teras duvarlarında olduğu gibi bu kayalık alanda da çalışmanın yarım kaldığı söylenebilir. Girişin genişliği 2.30 m. – 2.50 m. arasında değişmektedir. Bu genişlik sonucunda basamakların tek sıra taşlardan değil, en az yan yana çift sıra halinde düzenlenmiş olduğu düşünülmelidir. Kayalık alanda düzenleme olmaması ise mezarın duvar yapım tekniğinde aranmalıdır. Çünkü yapı duvarları inşa edilirken kayalık alanların düzeltilmesi, kesilmesi yerine duvar kayalık alanın formuna uydurulmuştur (Lev. 6b). Benzer bir uygulamanın da basamaklar için yapıldığını düşünebiliriz. Bugün yerinde olmayan basamaklar ise yerlerinden sökülerek başka bir yere taşınmış olmalıdırlar. Çünkü aşağıya düşmüş olsalar en azından bir ya da iki bloğun görülmesi gerekirdi.

Bugün in-situ görülebilen basamak blokları dikkatlice izlendiğinde, kullanımdan dolayı bir aşınma izi görülmez. Bu bize mezar girişinin çok fazla kullanılmadığını düşündürmektedir. Basamakların ulaştığı terastan sonrada aşağıya geçiş yapılamaması bu görüşü desteklemektedir. Genel yapısıyla değerlendirildiğinde, bu alanın daha çok simgesel anlamda tasarlandığı ve yarım kaldığı düşüncesi oluşmaktadır.

Ana yapının oturduğu teras düzenlemesi de yapının anıtsallığı ile tezat oluşturur. Yapının önünde oluşturulan ön alan belirli bir plan göstermez. Cephenin önünde ve bu alanı sınırlayan güney kayalığında belirgin düzeltme izleri saptanamamaktadır. Mezar terasına giriş, kuzey yönde yükselen kayalık bölge, doğudaki dik yamaç nedeniyle daha uygun olan ve denizi gören batıdan sağlanmıştır. Mezar cephesi ise batı yönünde basamaklı giriş doğrultusunda yapılmamıştır. Benzer

şekilde girişin kuzey yönden yapılmaması da akropole bakma zorunluluğundan kaynaklanmış olmalıdır. Zira kuzey kesimde mezar girişi için yeterli alan bulunmaktadır.

Terasın özgün seviyesini belirlemek ön alandaki toprak nedeniyle zordur. Ancak G. E. Bean'nin aktardığı fotoğrafta görülebilen orijinal seviyenin kapı eşiğinden 0.05 m. – 0.10 m. aşağıda olacağıdır. Ayrıca yapı terasını oluşturan duvarın güneybatı köşesi, kapı eşik seviyesinden 0.05 m. aşağıda kalmaktadır. Duvarın bu yüksekliği orijinal kabul edilebilir ve terasın özgün kodu olarak düşünülmelidir. Aynı teras duvarı, güneye doğru olan uzantısında yaklaşık 1 m. arasında değişen oranda aşağıda kalır, üst bloklarının düştüğü anlaşılmaktadır. Aynı fotoğrafta kapı önünün taşlarla kaplı olduğu görülmektedir. Bugün bu taşları görmek mümkün değildir. Ön kesimde yapılabilecek kısmi temizlik ayrıntılı bilgi verebilecektir. Ön alan yürüme tabanının, taş döşeli olduğunu kabul edebiliriz. Güneydoğu köşede kayalık alan duvar içine kadar sokulmaktadır. Terasta kalan kesimi yine doğal formda bırakılmıştır. Bu kayalık alanın terasın oluşmasında engel oluşturmadığı ve mezar girişini engellemediği görülmektedir. Kayalığın üst seviyesinde de ölü kültüne yönelik bir döşem izi görülmez. Mezarların önündeki doğal kayalıkların dokunulmadan bırakılması, kültürel bir amaca da yönelik olabilir. Kaunos'da bulunan mezar yapısında, yapının ön alanındaki kayalık kesilmeden doğal formunda bırakılmıştır⁷¹. Ana yapının oturduğu kesimin doğusu dik bir yamaçtır. Ancak terasla olan doğu yöndeki bölümde yamaç çıkışa elverişli bir durumdadır. Yapının bu yönünde duvar veya terası sınırlayıcı bir bölümlenme yüzeyde görülmez. Yamaç olması nedeniyle üst yamaçtan toprak kayması oluşmuştur. Yine bu alandaki oluşumu anlamak için terasın doğu ucunun açılması gerekmektedir. Ancak bugünkü durumuyla düzenleme olduğunu söyleyemeyiz.

Yapının kuzeyi, aralarında boşluklar olan kayalıklardan oluşmaktadır. Bu alanda sadece kuzeybatı köşede 1.00 m. kadar köşeyle bitişik kuru duvar kalıntısı vardır. Duvarın karakteri diğer kesimlerden farklıdır. Bu duvarın yapıya daha geç dönemde ilave edildiği anlaşılmaktadır. Duvarın yapılış amacını arkada bir alan yaratma olarak yorumlayabiliriz. Ön terasta duvarla bitişen kayalık üzerindeki sıvanın benzeri, arka kayalık alanlarda da saptanmıştır. Bu sıvaların kayalık alan üzerindeki uygulama amacını anlamak zordur. Yapının daha geç dönem kullanımlarında yapılmış olmalıdır. Özgün düzenlemesinde bu karakterde sıvanın olması mümkün değildir. Kayalık kesimde yapılan gözlemlerde mezarla bağlantılı olabilecek, kayalık alan üzerinde veya bağımsız bir mimari

⁷¹ Diler Sacred Stone, dn. 99, Res. 6, 7, 8; Varkıranç B. Das Kammergrab in Kaunos (Kiel 1993 Doktora Tezi) 10 vd.

Mezarla bağlantılı olabilecek düzenleme yapılmamış ve yapının ilk planında da bu doğal yapısıyla bırakılmış olmalıdır. Mezarın batı duvarı altındaki kayalık alan kesilmiştir. Kesilen bu doğal alan mezar terasının altında bulunan mağaranın tam üstüne gelmektedir (Lev. 15a). Doğal kayalık kuzeybatı köşenin aksine batı kesimde duvar altında düzgün kesilmiştir. Kayalıklardaki bu düzeltmeler nedeniyle bu alanda, mimari bir düzenleme yapılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Yapının mimari düzenlemesi hakkında ise yazıt bize önemli bilgiler vermektedir⁷². G. E. Bean yazıtı dayanarak kapının her iki yanında ya da cephesinde aslanlar olduğunu aktarmaktadır⁷³. Bu noktada kapının konumu ve işlenişi önemlidir. Kapının oluşturduğu cephede sövelerin kenarında bu konuma uygun düzenleme yoktur. Cephede dikkati çeken, yatay sövelerin belli bir noktaya kadar murçla kabaca işlenip bırakılmasıdır. Antik dönemde bu şekilde işlenen taş yüzeyleri genelde görünmeyen kesimlerdir. Ancak konabilecek olası aslan heykelleri, tamamen dik ve ayakta olması gerekir ve bu alanı kapatabilmesi için mezarlarda bu tipte işlenmiş aslan heykel örneği yoktur. Bahsedilen eserler için konumlanabilecek ikinci nokta ise basamakların son bulunduğu kesimdir. Bu anlamda vadiye bakması açısından da anlamlı gözükmektedir. Bu düzenlemede de yön problemi ortaya çıkmaktadır. Çünkü mezarın ana yönü güneye, akropol tarafına bakmaktadır. Aynı şekilde tepedeki heykelde akropol yönünde olacağından aslanların bu noktada konumlanması güç görünmektedir. Ayrıca konumlandığı alandaki kayalık alanın bu figürler için düzenlenmemesi, belirli bir alanın görülmemesi de bu görüşü desteklemektedir. Aynı kayalık alan sorunu, cephede kapının her iki yanında aslanların olduğu düşüncesinde de görülmekte ve yer darlığı oluşmaktadır. Aslanların bu alanlardaki sorunlar nedeniyle bu kesimde olmayacağı düşüncesindeyim.

Yapının ana beden duvarlarında dört yönde yapılan gözlemlerde, ön cephedeki kayalık alanla birleşen kesim dışında sıva uygulaması yoktur. Mezarın dış duvarlarında sıva olmadığı yönündeki diğer bir veride kapıda kullanılan taşların konumudur. Eğer dış duvarlarda sıva uygulaması olsaydı yapılacak sıvanın kalınlığına bağlı olarak duvar taşlarının ya da kapı bloklarının duvarda aynı düzlemde olmaması gerekirdi. Yapı duvarlarının 0.02 m. - 0.05 m. arasında içeri çekilmesi gerekirdi. Söve taşlarındaki kaba murçlu kesimde bu anlamda kapatılmış olabilirdi. Duvarlardaki bazı boşluklar geç dönemde küçük moloz taşlarla doldurulmuştur. Ana yapıyla üst çatıyı ayıran ikili silme grubu, alt duvarı koruma amacı yanında yapıya hareketlilik kazandırır. Yapıdaki mimari anlamda mezarda nasıl olabileceğine dair en iyi veriyi akroter boşlukları sağlar. Yapının dört

⁷² Yazıtın Türkçe çevirisinde yapının özellikleri hakkında bilgi edinilebilmektedir. Bkz s. 22.

⁷³ Bean - Fraser Peraea, 44.

köşesinde aynı boyutlara ve şekle sahiptir. Köşelere kadar uzanan kesim dörtgen formda oyulmuş ve 0.07 m. derinliğindedir. Yapıda bu boşluklara montaj tekniğiyle akroterler yerleştirilmiş olmalıdır. Ancak akroterlerin formları ile bırakılan boşluklar arasında uygulamada zorluklar vardır. Akroterin ön cephesi boşluktaki dörtgen alana oturduğunda, arkadaki hafif içbükey boşluğa da arka kesim uymaktadır. Bu biçimde akroter yerleştirildiğinde, yan görünüşlerinde sorun oluşmaktadır. Her iki yandan akroterlerin görünüş açısı elde edilebilmesi için köşelerdeki yuvaların, en dış köşeden itibaren giderek açılan üçgen formunda olması gerekirdi ve böyle bir düzenlemede hem yan görünüşler hem de arkaya oturacak kesim buna uygun olurdu. Köşelerdeki çatı içine giren içbükey formdaki boşluklar, akroter yerine bazı kaplar konulabileceğini düşündürür⁷⁴. İçbükey form, kapların oturabilmesi için uygundur. Bu düzenlemedeki problem ise içbükey formun uymasına rağmen silme üzerindeki dörtgen boşluktur. Kapların kullanılmış olması uzun süre akroterde kapların kalamayacağından ve korunması bakımından da zordur. Doğal şartlar nedeniyle yıpranma olasılıkları fazladır. Akroter veya bu boşluklarda kapların kullanılma olasılığı yoktur. Akroter boşluklarında form ve yazıtın desteklediği aslan figürleri olabilir. Altta bir kaide ile ön ayaklarını üzerinde duran, hafif içbükey sırt çizgisi ve arka kalçalarının yuvarlaklığı ile de bu içbükey forma uyan biçimde, açılan yuvalara oturabilme olasılığı vardır. Aslanlarda bu anlamda yön problemide olmayacaktır (Çiz. 10). Aslanların bu düzenleme ile G. E. Bean'nin belirttiği gibi iki değil dört tane olması gerekmektedir⁷⁵. Bu noktada aslan figürlerinin konumlanması özellikle Maussolleion⁷⁶ (Çiz. 11b) tasarıları yanında en büyük etkiyi Knidos'daki Aslanlı Mezar yapmış olmalıdır (Çiz. 12a). Knidos örneğinde aslan heykeli mezarın tepesinde bulunmaktadır. Kanımca aslan figürleri için en uygun konum, form ve görsellik açısından dikkat edildiğinde silme hatlarının köşelerinde hazırlanmış olan bölümlerdir. Akroterlere yapılan sıvalar, geç dönem kullanımlarında da bu yuvalara bazı öğelerin konmuş olabileceğini de düşündürmektedir.

Mezar yazıtında bahsedilen önemli öğelerden biride mezar sahibine ait heykelin tepede yer aldığıdır. Edindiğimiz bilgilere göre birkaç yıl öncesine kadar tepeyi kapatan diğer taşta yerindeymiş. Kuzeydeki taş yerinde değildir. Yerinde duran taş üzerinde ise taşın üzerinde heykel konulduğuna dair iz bulunmaz. Aynı şekilde üzerine gelen ikinci bir taş içinde oluşturulmuş işçilik izi yoktur. Bir şekilde heykelin varlığını kabul edersek bugün görülen taşın üzerinde heykelin

⁷⁴ Benter Hydas, 309.

⁷⁵ Bean-Fraser Peraea, 44.

⁷⁶ Jeppesen Maussolleions, Res.7, F. Krischen rekonstrüksiyonunda sütunlar arası aslan figürleri görülmektedir.

kaidesi veya ikinci bir taş olmalıdır. Bugünkü konumuyla heykelin bu taş üzerinde yer aldığını düşünemeyiz. Heykelin bakış açısında cepheyle aynı yönde akropol ekseninde olmalıydı.

Gömüt odası tamamlanması ve tasarısı açısından en zor kısmı oluşturur. Oldukça yalın yapısıyla içerde gömünün yapıldığına dair iz vermemektedir. Yöre halkıyla yaptığım görüşmelerde, mezarın türbe olarak kullanıldığı dönemlerde oda zeminin toprak dolgu olduğu ve adaklarını bıraktıkları kesimde oda zemininde taşın bulunduğunu aktarmışlardır. İçerde gözlemlenen tek veri, odanın doğu duvarı ve kapının doğusunda kalan kesimde kapı eşiğiyle aynı seviyedeki anakayanın oda içine doğru hafif eğimle 0.05 m. dışarı taşırılmasıdır (Lev. 15b). Diğer duvarlarda bulunmayan bu hat daha çok başlanılan fakat bitirilemeyen bir çalışma gibi görünmektedir. Kuzey ve batı duvarında ise aynı düzlemde anakaya yerine duvar örgüsü devam etmektedir. Odanın duvarları yalın görüntü verir. Yüzeylerinde birkaç noktada bulunan küçük nişler vardır. Ancak bu nişlerin geç dönemde mumların konulmasına yönelik olarak açıldığını söyleyebiliriz (Lev. 14b). Yükseklikleri farklıdır ve simetrik olarak açılmamışlardır. Bu nedenle bu yuvaları, ahşap hatıl yuvaları olarak yorumlamak yanlış olacaktır. Duvarların yüzeyinde görülen iki kat sıvanın bileşimi geç dönem ve günümüz sıva özelliğini göstermektedir. Duvarı oluşturan taş yüzeylerin kabaca işlenip bırakılmış olması özgün yapısında sıvalı olduğunu düşündürür. Mezar odası içinde gözlemlediğim bir diğer nokta ise kuzey duvarının kapı eşik seviyesinden 0.50 m. daha aşağıda olmasına rağmen taşların yüzeyinde sıva izi bulunmadığıdır. Yalancı kubbeyi oluşturan taş yüzeyleri de sıvasızdır. Ancak antik dönemde bu tarzda yapılan anıt mezarlarda iç duvarların sıvandığı bilinmektedir⁷⁷. Mezar odasının özgün yapısında da sıvalı olduğu düşünülmelidir. Hem duvar yüzeylerinde hemde kubbeyi oluşturan taşlarda, iç odanın süslenmesine yönelik gırlanların veya benzeri öğelerin tutturulabileceği izler bulunmamaktadır. Antik dönemde bazı anıtsal mezar odalarının kumaşlar, bitkisel gırlanlar ile dekore edildiği bilinmektedir⁷⁸. Eğer oda da gömü yapıldıysa en az iki kişi için kullanılmış olmalıdır; savaşçı Diagoras ve karısı Aristomakha için.

Odanın aksine, kapının durumu kolayca tamamlanabilecek bir görüntü içindedir (Çiz. 7c). Kapının iç kesiminde yapılan ölçümlerde, kapı yüksekliği 0.90 m., genişliği söve yuvasıyla birlikte 0.75 m. boyutlarında olduğu tespit edilmiştir. Kapı kalınlığını verebilecek iki noktadan biri, altta sövenin oturduğu boşluktaki karşılıklı iki oygunun yan lentoya olan mesafesidir. Burda ölçülen

⁷⁷ E. A. Rosenbaum, Anamur Nekropolü, (1971), 15 vd. ; B. Söğüt, Kilikya Tracheia'daki Anıt Mezarlar, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi Konya), 1991, 33 vd.

⁷⁸ Mansel Kubbe ve Kemer, 25 vd.

mesafe 0.07 m.'dir. Diğer nokta ise kapının kilitlenmesini sağlayan karşı lentoda açılan boşluk ile lento arasındaki mesafedir. Bu mesafe yaklaşık olarak aynı ölçüyü ve kapı kalınlığını vermektedir. Alt eşikte bulunan kapı mil yuvasındaki karşılıklı iki boşluğun işlevi, kapı milinin üst yuvaya sokulduktan sonra alt kısmının geriye kaymasını önlemektir. Alt eşikte görülen iki kenet yuvası ise kendisinden sonra gelen bloğu tutmaya yönelik olmalıdır (Lev. 11a). Çünkü kapı içeriye doğru açıldığında çeyrek daire formunda bir açılım yapmaktadır. Kapının uzunluğu dikkate alındığında eşik taşından sonra bir bloğun daha bulunması gerekmektedir. Aksi takdirde kapı askıda kalır ve alt bloğun kapıyı taşıması mümkün olmazdı⁷⁹. Kapı yan lentodaki bırakılan boşluk ile arkadan bu yuvaya giren bir sürgü vasıtasıyla kilitlenmektedir.

Buradaki sorun ise kullanılan sürgü için kapı sövesinin olduğu kesimde, yeterli boşluğun olmamasıdır. Kapı kilit sürgüsü sağa doğru hareket ettirilince kapının açılmasını engelleyecektir. Sürgü boyutunun kapı genişliğinden daha küçük olması gerekmektedir. Eşikte bulunan diğer iki birbirine paralel izler kapının kapatılıp – açılmasını kolaylaştırmak için yapılmıştır. Eşik yüzeyinde bu nedenle kapı genişliğinde bir sürtünme izi yoktur. Eşikteki bu düzenlemenin, geç dönemde yapılma ihtimali de vardır. Kapı üzerinde tespit ettiğim başka bir iz ise dış eşik taşı üzerinde görülen yuvarlağa yakın taşın işlenmiş olmasıdır (Lev. 11b). Yapıda sadece kapı blokları farklı karakterde taşlardır. Bu anlamda taşların ikinci kez devşirme malzeme olarak kullanıldığını düşünebiliriz. Antik dönemde taş işçiliğide mezarı yaptıranlara pahalı bir maliyet getirmektedir. Bu nedenle birçok yapıda devşirme malzeme kullanımı tercih edilmektedir. Kapıda kullanılan blokların ölçüleri birbirine yakındır. Ön eşikteki izin, önceki kullanıma ait bir iz olduğu kesindir. Ancak kullanılan taşların cephedeki yan söve işlemlerinde belli bir kesimin kaba murçla düzeltilmiş, lento ekseninin ince işçilikte yapılmış olması taşların mezar kapısı için ilk kez kullanıldığını gösterebilir. Aynı şekilde içteki eşik taşındaki kapının oturması için yapılan düzenlemeler bu taşında ilk kez kullanılmış olduğunun göstergesidir. Bu göstergeler ışığında ilk eşik bloğu dışında, kapıda kullanılan diğer taşların ilk kullanımları olmalıdır. Ayrıca kapıda farklı karakterde taş kullanımı ön cephenin vurgulanmasına yöneliktir. Bu taşların kullanılmasındaki diğer bir etkende yerel taşların yazıt için uygun olmamasıdır. Antik dönemde mezar yapılarında genellikle kapılar soyulma tehlikesine karşı gizlenmekte ya da yalancı kapılar yapılmaktadır. Turgut mezarında ise böyle bir uygulama yoktur. Giriş doğrudan mezar odasına ulaşmaktadır. Mezar terası önündeki mimari buluntular arasında, kapı bloğuna ait parçaların olabileceği düşüncesiyle yaptığımız denemelerde iki parçanın kapı bloğuna ait olduğunu tespit ettik (Lev. 12a,

⁷⁹ Eşik taşının bu konumuyla ilgili olarak B. Varkıvaç' ın görüşleri dikkate alınmıştır.

b). Kapı boşluğunun sağ üst köşesine oturan parça dış yüzeyinin kaba işlenip bırakılmasıyla dikkat çekicidir.

Yapı tüm özellikleri ile değerlendirildiğinde sadece kapının konumu ve akroterler hakkında sağlıklı tamamlamalar yapmak mümkündür (Çiz. 10). Oda içindeki düzenlemenin yalınlığı dıştan görülen anıtsallıkla tezat oluşturur. Gömünün sadece kumaşa sarılıp zemine yatırılma olasılığı da bu anlamda soruna çözüm getirmeyeceği düşüncesindeyim. Gömünün kremasyon şeklinde yapılma olasılığı da vardır. Bu büyüklükte mezar yaptıran kişi, mezar odasında karısı ve kendisi için kline, lahit gibi öğeleride yaptırabilirdi. İçerdeki kayalık kesimden de bu öğelerin yapılması için yararlanılabilirdi. Bu anlamda mezar önündeki mimari buluntular dikkate alındığında bunların ostotheke parçaları olabileceği de düşünülebilir (Çiz. 8b, d, Lev. 17a, b, 19b). Rhodos nekropollerinde bulunan ostotheke yapıldığıda görülmektedir⁸⁰. Mezar terası ve oda içinde yapılacak temizlik diğer parçalarının da bulunmasını sağlayacaktır. Köylüler tarafından mezar içinden altın diadem parçalarının ve bazı küçük heykellerin çıktığı söylenmiştir⁸¹. Ancak bu buluntular hakkında sağlıklı bilgi bulunmamaktadır. Turgut Köyü ve çevresinde antik döneme ait nekropol alanları bulunmaktadır.

Yapının yeniden kurmasında teras duvarlarından başlayarak, basamakların olduğu teras girişi, ön alanın düzenlenmesinde, tepede yer alan heykelin konumlanmasında ve iç odanın gömü için nasıl hazırlandığı konusunda mezarın günümüzdeki konumuyla sağlıklı veriler sunmak zordur. Bu noktada özellikle mezarın ön alanında yapılabilecek kazı çalışması bu kesimin nasıl olduğu ve oda içinin temizlenmesiyle odanın özgün durumu hakkında kesin bilgiler verecektir.

Turgut Köyü'nde bulunan piramidal formdaki mezarın benzerlerini, genel plan düzenlemesiyle Anadolu'da özellikle Karya Bölgesi'nde ve Anadolu dışında geniş bir bölgede görmek mümkündür. Ancak bir podyum içermemesi nedeniyle diğerlerinden ayrılır. Podyumlu mezar geleneği, Anadolu mezar yapım sürecinde önemli bir yeri olan Likya Bölgesi'ndeki İon mimari öğelerinin de görüldüğü Nereidler Anıtı⁸² ve Gölbaşı Heroon'una⁸³ kadar uzanır. Bu bölgedeki

⁸⁰ Fraser Funerary, 12 vd., Res. 23-29.

⁸¹ M. Benter, Hydas çevresindeki yüzey araştırması sırasında gördüğü köylülerden bu yönde bilgi aldığının ifade etmiştir.

⁸² R. Martin, "Le Monument des Nereides et L'Architecture Funerarie" RA 2, 1971 327-331; Fedak Tombs, 81, 82.

⁸³ Fedak Tombs, 88 - 92.

Limyra'daki Heroon ve Ksantos mezarları podyumlu mezarlardan Klasik Çağ örnekleridir⁸⁴. Tipoloji açısından değerlendirildiğinde Karya ve Likya örneklerinde İon mimari öğelerinin yerel unsurlarla birleştirildiğini görmekteyiz⁸⁵. Anadolu'daki diğer iki örnek olan İonya⁸⁶ ve Lidya'daki⁸⁷ piramidal mezarlarda ise yerel elemanlar ile Pers mimarisinin özellikleri bir arada bulunur. Bu bölgedeki örnekler dışında Aiolis'de piramidal olabileceği düşünülen bir yapı bulunmaktadır⁸⁸. Bu anlamda Pers hakimiyetinin sanatsal açıdan Karya ve Likya Bölgeleri'ne olan etkisinin diğer iki bölgeye göre daha az olduğu düşünülebilir. Özellikle Foça yakınlarındaki Taş Kule olarak adlandırılan mezarda, ahşap taklidinin taşa uyarlandığını görmekteyiz⁸⁹. Mimari form olarak M.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında yapılan Sard mezarı⁹⁰, İran'da Pasargadae'deki Kyros'un mezarı⁹¹, Persopolis yakınlarındaki That-ı Gohar, Taht-ı Rüstem⁹² ve Taş Kule birbirlerine mimari formları açısından benzemektedirler. İran'daki mezarlar Anadolu'daki mezar örnekleri ile karşılaştırıldığında yapıların mimari özelliklerinde Anadolu örneklerindeki podyum ve ahşap taklidi öğelerin sosyo-kültürel boyutta yansıdığı söylenebilir. Sardis'de bulunan piramidal mezar, İon - Pers sanatı karışımı bazı özellikleri nedeniyle benzer mezarlarla kıyaslanabilir⁹³. Bu noktada Likya'daki podyumlu mezarlar ile Pers örneklerinde doğrudan olmasa da bazı etkileşimden bahsedilebilir⁹⁴. Karya'daki piramidal formlu mezarlar podyumlu olmalarıyla Likya örneklerine benzemesine rağmen, gömüt odalarının kullanımında farklılık göze çarpar. Likya'daki örneklerde ikinci kat kullanılırken Karya Bölgesi'nde podyum bölümü tercih edilmiştir.

Anadolu'da özellikle Karya Bölgesi'nde, M.Ö. 4. yüzyıldan itibaren podyumlu anıtsal mezarların üst örtüsünün piramidal çatı formunda yapıldığını söyleyebiliriz. Üst yapıda piramidal çatı, statik olarak ağırlığın taşıyıcı öğelere dengeli biçimde dağılması yanında, yapının anıtsal görünüşünü de arttırmaktadır. Karya Bölgesi'ndeki piramidal çatılı mezarların ilk örneği konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür⁹⁵. Knidos'da bulunan Aslanlı Mezarın bu anlamda ilk örnek olduğu söylenmektedir⁹⁶. Aslanlı Mezar'da kazılar yapan C. T. Newton, bu anıtın M.Ö. 394 yılında Knidos kenti yakınlarında Atina ile Sparta arasında yapılan savaşta ölenlerin anısına

⁸⁴ Fedak Tombs, 42, 69, Res. 33.

⁸⁵ Kızıl Mezarlar, 28, 29.

⁸⁶ Cahill Taş-Kule, 481 vd.

⁸⁷ Ratte Sardis, 135 vd.

⁸⁸ E. Doğer-İ. Gezgin, "Aiolis'de bir anıt" Arkeoloji Dergisi IV 1996, 1vd.

⁸⁹ Cahill Taş-Kule, 485, 486.

⁹⁰ Ratte Sardis, 135 vd.

⁹¹ Cahill Taş-Kule, 490, 492, 499.

⁹² W. Kleiss, "Der Takht-ı Rustem Bei Persopolis und das Kyrosgrabin Pasargadae" AA 1971, 157 vd.

⁹³ Cahill Taş-Kule, 488.

⁹⁴ Kızıl Mezarlar, 28.

⁹⁵ Kızıl Mezarlar, 28.

⁹⁶ W. B. Dinsmoor, The Architecture of Ancient Greece, (1950) 257.

yapılmış olabileceğini söylemektedir⁹⁷. Ancak kendisi tarafından bulunan seramikler ve aslan heykelinin stili nedeniyle anıt Maussolleion öncesine tarihlenmesi zordur⁹⁸. Mezarın mimari formunun da Maussolleion öncesi şekillenmesi olasılığı benzer bir örnek alınmadan yapılmasının düşük bir ihtimal olduğu kanısındayım.

Anadolu'daki anıtsal piramidal çatılı ilk mezarın Halikarnassos Maussolleion'u olduğu bilinmektedir⁹⁹. Bu anıt mezar Karya satrabı Mausollos için karısı ve kızkardeşi olan Artemisia II tarafından yaptırılmıştır. Yapı M.Ö. 4. yüzyıl ortalarında tamamlanabilmiştir¹⁰⁰. Anıt mezar podyum, peristilli ikinci kat ve piramidal çatı ile üç kısımdan oluşmaktadır. Podyumlu oluşu Likya anıt mezarlarına yaklaşırken sütunlu bölümüyle tapınak görüntüsü yaratmaktadır¹⁰¹. Piramidal çatının tepesinde bir zamanlar dört atın çektiği quadrika ve heykel grubu vardı¹⁰² (Çiz. 11a). Maussolleion hakkında antik yazarların aktarımları, yapının konumu ve mimari özelliklerini belirlemede yardımcı olmaktadır¹⁰³. Anıt uzun yıllar araştırılmış ve değişik rekonstrüksiyon denemeleri yapılmıştır.

Halikarnassos'daki bu anıtsal mezarın mimari form olarak takipçiliğini erken Hellenistik döneme tarihlenen Knidos Aslanlı Mezar devam ettirmektedir¹⁰⁴. Piramidal çatının tepesinde bulunan aslan heykeli nedeniyle bu isimle anılmaktadır. İsoDOMİK duvar tekniğinde yapılan yapı anakaya üzerinde kare bir kaide üstünde yükselmektedir. Mezarın dış cephesi mermerle kaplı, yapı dıştan köşeli olmasına rağmen içi yuvarlak formludur. Mezar aynı zamanda dışarıdan temenos duvarı ile çevrilmiştir¹⁰⁵. Hellenistik dönem içerisinde Anadolu'da bu mimari düzenlemenin en iyi örneklerinden biri Ephesos yakınlarındaki Belevi mezar anıtıdır¹⁰⁶. Üç basamaklı bir podyum üzerinde yükselir ve gömü podyum içindeki tonoz örtülü odaya yapılmıştır. Akhamenid sanatı etkilerinin görüldüğü yapının çatısının nasıl oluştuğu tartışma konusudur¹⁰⁷. Çatının piramidal

⁹⁷ Kızıl Mezarlar, dn. 236.

⁹⁸ Kızıl Mezarlar, dn. 237.

⁹⁹ Kızıl Mezarlar, 29, dn. 238 ; Fedak Tombs, 71-79.

¹⁰⁰ K. Jeppesen, Mansel'e Armağan II, 1974, 735 vd. ; Kızıl Mezarlar, dn. 239.

¹⁰¹ Y. Boysal, Grek Klasik Devir Heykeltraşlığı (1967) 81.

¹⁰² Jeppesen Maussolleions, 48 vd. Res. 11-15.

¹⁰³ Vitruvius, II, VIII,11; VII, 12 ;Pliny,NH XXXVI 30-31.

¹⁰⁴ Newton Levant II, 162 ; W. B. Dinsmoor, The Architecture of Ancient Greece (1950) 32 ; Lawrence Architecture, 147.

¹⁰⁵ Newton Levant II, 165-175 ; Fedak Tombs, 76-78, 82, 86.

¹⁰⁶ Knibbe, D., "Die österreichischen Ausgrabungen und Arbeiten in Ephesos und Belevi 1971 bis 1977", *AfO* 26 (1978-79), s.214-216. W. Hoepfner, "Zum Mausoleum Von Belevi", AA 1993, 111 ; Fedak Tombs, 72, 79, 82-84.

¹⁰⁷ W. Hoepfner, "Zum Mausoleum Von Belevi", AA 1993, 111; S. Buluç, "Belevi Mezar Anıtı", VII. Türk Tarih Kongresi, Ankara 1970, 104,141.

yapıda olduğunu ileri süren görüşler bulunmaktadır¹⁰⁸ (Çiz. 12b). Yapının kare formu ve çevresinde sütunların bulunması ile Maussolleion mimari geleneğinin devamını gösterdiği söylenebilir. Bölgesel anlamda da Maussolleion'a fazla uzak bir bölge değildir. Hellenistik dönem sonrası da piramidal çatılı mezarların yapıldığı görülmektedir. Roma dönemine doğru uzanan süreçte, Ephesos'da bulunan mezar örnek verilebilir.¹⁰⁹

Piramidal çatılı anıt mezar plan tipi Roma döneminde de Anadolu'da olduğu gibi diğer bölgelerde uygulanan bir form olmuştur. Karya Bölgesi'nde bilinen en iyi örnek Gümüşkesen mezar yapısıdır¹¹⁰. Piramidal çatılı plan tipinde Kelenderis'de bulunan "Dört Ayak" adını taşıyan baldakhin formda düz piramidal çatılı mezarda bu örnekler içerisinde değerlendirilmelidir¹¹¹. Kilikya Bölgesi'nde benzer birçok mezarda bu plan tipinin takipçileridir¹¹². Eski Kahta Çayı kenarındaki Arsameia'da teraslanarak hazırlanan platformda piramidal formda heroon yapılmıştır¹¹³. Anadolu örnekleri dışında Kuzey Suriye'de benzer plan tipleri anıt mezarlarda görülmektedir¹¹⁴. Roma döneminde Avrupa'da piramidal çatılı, podyumlu mezarlar oldukça fazladır. Anadolu'da Maussolleion sonrası görülmeye başlayan podyumlu piramidal çatı veya benzeri uygulamalarda piramidal çatının tepesinde heykel, heykel grubu ya da benzer mimari dekoratif öğelerin kullanılması gelenek haline gelmiştir. Roma dönemi yapılan mezar örneklerinde de bu uygulama devam etmiştir¹¹⁵.

Piramidal çatılı anıt mezarların gelişimi ve mimari özellikleri Karya Bölgesi'nde yoğunlaşmaktadır. Bu anlamda sanatsal etkiyi öncelikli olarak yakın bölgede değerlendirmek gerekir. Rhodos'da özgün yapısının, piramidal formda olduğu düşünülen mezar yapısı bulunmaktadır¹¹⁶. Rhodos Peraia'sı içindeki yerleşimlerde Turgut örneği dışında benzer plan özellikleri gösteren anıtsal mezar yapısı yoktur¹¹⁷. Formun oluşmasında dikkate alınabilecek noktalardan biri yarımada özgü olan basamaklı piramitlerin olmasıdır (Lev. 21a, b).

¹⁰⁸ Fedak Tombs, 79 dn. 60 Res. 101.

¹⁰⁹ H. Thür, "Arsione IV, eine Schwester Kleopatras VII, Grabinhaberin des Oktogonos Von Ephesos Ein Vorschlag", Öjh 60, 1990, 43vd.

¹¹⁰ Kızıl Mezarlar, 22 vd. Çiz. 1-10.

¹¹¹ L. Zoroğlu, Kelenderis I, Kaynaklar, Kalıntılar, Buluntular, (1994) 41-45, Res. 12, 34.

¹¹² Kızıl Mezarlar, dn. 258.

¹¹³ F. K. Dörner, Nemrud Dağının Zirvesinde Tanrıların Tahtları, (1990), 187.

¹¹⁴ H. Von Hesberg, Römische Grabbauten, (1992) , 151-153 ; W. Ball, Rome In The East, (2002), 361 vd. Res. 112.

¹¹⁵ H. Von Hesberg, Römische Grabbauten, (1992) , Res. 52, 85 ; Kızıl Mezarlar, 35.

¹¹⁶ Faser Funerary, 5, Res.13.

¹¹⁷ Fraser, Funerary, 1 vd.; Ayrıca Hisarönü'nde bulunan kaya mezarları hakkında plan özellikleri açısından Marmaris Müzesi çalışanları tarafından verilen bilgide bu yöndedir.

Araştırmacıların görüşleri bu taşların mezar taşları olarak kullanıldığı yönündedir¹¹⁸. Piramidal mezarların tepelerini donatan heykel ve değişik atribütlerin benzerlerinin bu taşlar üzerine konulduğu, taşların üst yüzeylerindeki değişik formlarda açılmış yuvalardan anlaşılmaktadır¹¹⁹. Geleneğin benzerliği bu anlamda devam etmektedir. Yarımada özgü bu mezar taşlarının varlığı ve tarihlendirilmesi bölgedeki tarihsel, sosyal ve ekonomik açıdan değerlendirilmektedir. Araştırmacıların kabul ettiği tarihsel dönem, mezar için verilen tarihle uyum içindedir¹²⁰. Mezarın mimari formunun yapılmasında bölgeye özgü bu basamaklı taşların da etkisi olacağı kamsındayım.

Sardis Piramidal Mezarı, araştırmacılar tarafından plan özellikleri ile Pasargadae'de bulunan Kyros'un mezarı ile bağlantı kurmaktadır¹²¹ (Çiz. 13a, b). Anadolu'daki diğer bir örnekte Taş Kule'dir (Çiz. 14a, Lev. 22a). Yapı plan özellikleri ile Anadolu'daki anıtsal mezar yapılarından ayrılır. Anakayadan oluşturulmuş tekil yapıdır. Piramidal yükselen platform üzerine inşa edilmiştir. Pers ve Lidya etkilerini gösterir¹²². Her iki yapıda Anadolu'daki piramidal formda yapılan mezarların öncüsü olarak değerlendirilebilir ve bu formun 6. yüzyılda Pers etkisiyle Karya Bölgesi'ne girdiği söylenebilir¹²³. Taş Kule ile yapılarımız arasında kurulabilecek bağlantı, Foça örneğinde yerleşim alanından uzakta ve antik yol güzergahı üzerinde konumlanmasındadır¹²⁴.

Turgut mezarını değerlendirirken bu iki örnek coğrafi anlamda uzak kalmakta ve zamansal açıdan mezarımıza daha yakın örnekler bulunmaktadır. Yapıyla karşılaştırılabilecek en yakın örnek Knidos Aslanlı Mezarı'dır. Bölgenin tarihsel süreçte belli dönemlerde de Knidos kontrolüne geçtiği bilinmektedir¹²⁵. Knidos Aslanlı Mezarı'nın konumu, kayalık alanda bulunması ve yerleşim yerinden uzak olması nedeniyle Turgut mezarı ile bağlantı kurulabilir. Planları ve düzenleme açısından Knidos örneğiyle dıştan kare formu ve üst çatı düzenlemesi ile benzerlik içindedir. Dekoratif anlamda mezarın tepesinde yer alan aslan heykeli de Turgut'taki mezarda aslanların kullanılmasını etkilemiş olabilir. Knidos mezarının yan duvarlarının mermerle kaplı olduğu bilinmektedir¹²⁶. Ancak Turgut Köyü'ndeki mezarın duvarlarında benzer bir kaplamanın olduğunu gösteren veri yoktur. Knidos Aslanlı Mezarı'nın duvar örgüsü farklı olduğu gibi, yapı temenos

¹¹⁸ Carter Pyramids, 184 vd. ; Z. Kuban, "Kıran gölü 1995" AST XIV-II, 1996, 433 ; W.Held "2000 Yılı Loryma Araştırmaları", AST XIX-I, 2001, 194. Res. 6.

¹¹⁹ Carter Pyramids, 195 ; Z. Kuban, "Kıran gölü 1995", AST XIV-II, 88.

¹²⁰ W. Held, "Loryma in Karian, Vorbericht über die Kampagnen 1995 und 1998", IstMitt 49, 1999, 159 vd.

¹²¹ Ratte Sardis, 159.

¹²² Cahill Taş-Kule, 482 vd.

¹²³ Diler Sacred Stone, 66.

¹²⁴ Cahill Taş-Kule, 481 vd.

¹²⁵ J. M. Cook, "Cnidian Perse and Spartan Coins" JHS 81, 1961 62 vd.

¹²⁶ Fedak Tombs, 76-78.

duvarıyla çevrelenmiştir. Turgut Köyü'ndeki mezarda ise polygonal duvar örgüsü ve teras duvarları yapılmış fakat alan kapalı bir mekan haline getirilmemiştir. Ayrıca Knidos mezarı podyum yapısı ile de mezarımızdan ayrılmaktadır.

Maussolleion ile sadece genel formun benzemesi bakımından bağlantı kurulabilir. Bu anıtsal bu yapının bazı rekonstrüksiyon çizimlerinde, peristylli ikinci katta sütunlar arasında aslanlar verilmiştir (Çiz. 11b). Mezarların koruyucusu olarak sembolik anlamda düşünüldüğünden birçok anıt mezar yapılarında farklı konumlarda kullanılmışlardır¹²⁷. Pers, İon ve Likya mimari özelliklerinin birlikte kullanılmasını Maussolleion'da görmekteyiz¹²⁸. Hellenistik dönemin bu formdaki en iyi örneklerinden biri de Belevi mezarıdır. Foça örneği gibi anakayadan yapılmıştır. Belevi örneğinde mezarımızla bağlantılı nokta çatının piramidal yükselmesidir. Maussolleion, Knidos Aslanlı Mezar, Belevi anıt mezarlarının hepsinde podyum üzerine yükselen bir düzenleme bulunmaktadır. Bu anıt mezarlarda ise piramidal çatıda belirgin kademeli bir yükselme görülür. Turgut mezarında üst örtüsü dıştan düz piramidal formda yükselir ve podyum üzerine yükselen plan tipini göstermez. Karya Bölgesi'nde piramidal formdaki bu anıtsal mezarlar dışında başka örneklerde bulunmaktadır. Tekekale'deki¹²⁹ küçük piramidal mezar dışında, C. T. Newton tarafından Knidos nekropolünde benzer mezarlar olabileceğini belirtmiştir¹³⁰. Knidos Aslanlı Mezarı'nın benzeri Bargilya'da olduğu ancak günümüze kadar ulaşmadığı araştırmacılar tarafından aktarılmaktadır¹³¹. Limyra'daki Heroon'un cephesinde kayalık alanda açılmış ön merdivenler işlevsel değil sembolik anlamdadır¹³² (Çiz. 14b). Bu uygulamanın Turgut mezarında da yapılma olasılığı vardır. Çünkü basamaklar yapıda girişi sağlayabilecek bir ön alana açılmamaktadır.

Bodrum Yarımadası'ndaki Gebekilise adıyla bilinen mezarın planı, Turgut mezarının planı ile olan tezatlığı nedeniyle dikkat çekicidir. Yapının ana odası kare formunda ve içten üst örtü piramidal yükselmektedir (Çiz. 15). Gebekilise'de yerleşim alanından uzak ve Torba Koyu'na hakim bir tepe üzerindedir¹³³. Yapının üst örtü sistemi Turgut mezarıyla tezat oluşturmaktadır. Bu anlamda mezar odası kare planın üst kesiminin geçiş öğeleriyle kubbe şeklinde örtülme

¹²⁷ O. J. Roger "Le Monument Au Lion D'Amphipolis" BCH 63, 1939, 4-42.

¹²⁸ G. B. Waywell, "Mausolea in South-West Asia Minor", Yayla 3, 1980, 5.

¹²⁹ W. R. Paton – J. L. Myres Inscriptions, 258 Res. 35.

¹³⁰ Newton Levant II, 175 vd.

¹³¹ G. B. Waywell, "Mausolea in South-West Asia Minor" Yayla 3, 1980, 7.

¹³² Fedak Tombs, 68-70.

¹³³ Jeppesen Maussolleions, 59 ; Fedak Tombs, 77.

zorunluluğunun olmadığını göstermektedir. Tümülüs mezarların üst örtülerinde pandantifsiz olarak kubbenin oluşturulduğu örnekler vardır¹³⁴. s

Piramidal mezarın dıştan üst örtü tekniği dışında, içten uygulanan taşların birbiri üstüne bindirildiği yalancı kubbe uygulaması Anadolu'da çok eski dönemlerden itibaren kullanılmaktadır¹³⁵. Karya Bölgesi'nde Bodrum Yarımadası'ndaki Leleg yapılarında aynı tekniği görmek mümkündür. Bir çok tümülüs mezarlarda aynı uygulama yapılmıştır¹³⁶ (Çiz. 16a, b, c, d, e). Turgut çevresindeki nekropol alanında daha basit mezarların üstünün kapatılmasında da aynı tekniği görürüz¹³⁷. Üst örtü tekniği hakkında Anadolu'daki örnekler ve gelişimi konusunda A. M. Mansel yaptığı çalışmada, erken dönemden itibaren bu tekniğin kullanıldığını saptamıştır¹³⁸. Kare yapıların üstü yuvarlak veya sivri bir tonozla örtülebilmektedir. Bu plandaki yapıların üst örtülerinde köşelerden başlayan formla kapatılabildiği gibi dört yöndeki duvarın merkeze doğru taşırılmasıyla da kapatılabilir¹³⁹. Kullanılan pandantifler kareden daireye, düz pandantifler ise polygonal kaideye geçişi sağlamak ve oluşan kaidenin üzerinden taşıma tekniği ile dairesel kubbe oluşmaktadır. Bazı örneklerde de taşların kaideden itibaren dışarı taşırılması yöntemi kullanılmaktadır¹⁴⁰. Birbirinin üzerine binen, taşan taş halkaların iç cephelerinin eğik bir tarzda yontularak bir taşın üst kenarının üst taşı için hazırlanır, taşlar bu teknikle konsol görünümü kazandırılarak dekoratif öge haline getirilebilmektedir. Turgut mezarının iç dairesel blokları düz hatlar yerine dışbükey formda işlenmiştir.

Bölgedeki diğer anıt mezarlarla kıyaslandığında duvar işçiliğinin farklı olduğu görülür. Mezarlarda yapı duvarları düzgün işlenmiş bloklardan yapılmış, isodom tekniğinde örülmüş ya da anakayanın düzgün şekilde tıraşlanmasıyla oluşmuştur. Duvar tekniği açısından diğer anıt mezarlardan farklıdır ve bu şekliyle Kilikya nekropollerindeki anıt mezarların duvar işçiliğini göstermektedir¹⁴¹. Kilikya'da polygonal teknikle duvarları inşa edilmiş tek odalı anıt mezarlar, coğrafyanın uygun olduğu durumlarda yerleşimi göreceğ şekilde ya da vadiye hakim konumda yapılmışlardır¹⁴². Turgut Köyü'nün üzerinde yer alan akropolün savunma duvarları yapım tekniği

¹³⁴ Mansel Kubbe ve Kemer, 23.

¹³⁵ Mansel Kubbe ve Kemer, 23.

¹³⁶ W. R. Paton – J. L. Myres Inscriptions, 245 vd.

¹³⁷ Benter Hydaz, Res. 1-3.

¹³⁸ Mansel Kubbe ve Kemer, 23

¹³⁹ Mansel Kubbe ve Kemer, 25.

¹⁴⁰ Mansel Kubbe ve Kemer, 27.

¹⁴¹ E. A. Rosenbaum, Anamur Nekropolü, (1971), 1 vd. ; B. Söğüt, Kilikya Tracheia'daki Anıt Mezarlar, 19-24 (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Konya, 1991.

¹⁴² A. A. Tırpan, "Kilikya Tracheia'da Polygonal Taş Örgütlü Duvarlar", XI. Türk Tarih Kongresi, Ankara 1994.

yönünden yapı ile benzerlik içindedir¹⁴³. Turgut Köyü çevresinde bulunan nekropol alanındaki mezarlarda da benzer duvar tekniği görülmektedir.

Genel plan yapısıyla alçak ana yapı gövdesi ve yüksek sivri piramidal çatıdan oluşan mezarla benzerlik içinde olan Papanisi mezarıdır¹⁴⁴ (Lev. 22b). A. Kızıl tarafından Turgut mezarı olarak gösterilen yapı tamamen ayrı bir yapıdır ve daha geç dönemdedir¹⁴⁵. Turgut mezarı ile diğer bir benzer örnekte Roma döneminden Kuzey Suriye'nin batısındaki al-Bara'ki mezar yapısıdır. Alçak beden yapısı ve düz piramidal çatısıyla benzerlik içindedir¹⁴⁶.

¹⁴³ M. Benter, Akropolde yaptığı çalışmalarda sur duvarlarında da aynı duvar tekniğini gördüğünü ifade etmiştir.

¹⁴⁴ Krş. H. Von Hesberg, Römische Grabbauten, (1992), Res. 62 ; Mauri A., "Esplorazioni Archeologiche in Anatolia", Clara, Rhodos I, 1928 Res. 96

¹⁴⁵ Kızıl Mezarlar, 33.

¹⁴⁶ W. Ball, Rome In The East, (2002) 364 vd. Res. 124.

V. TARİHLEME

Teraslar ve anakaya üzerinde yükselen piramidal çatı yapısı nedeniyle Turgut mezarını tipoloji bölümünde değerlendirdiğimiz gibi M.Ö. 4. yüzyılın ortalarından itibaren irdelemek durumundayız. Maussolleion, Knidos Aslanlı Mezarı, Belevi bu dönemden sonra yapılmış mezar yapılarıdır. Rhodos Peraia’ında benzer mezar örneği bulunmamaktadır. Ancak formları nedeniyle basamaklı piramidal taşlar bu bağlamda değerlendirilebilir. Yapım amaçları mezar taşları olarak kabul edilen piramidal formdaki taşlar, Hellenistik döneme tarihlenirler¹⁴⁷.

Mezarın korunmuş haliyle tarihlemeye yardımcı olabilecek tek veri mezarın yazıtıdır. Anıtsal mezar bu özelliği dışında veri sunmamaktadır. Plastik anlamda yapı bedeninde süsleme öğeleri olmaması sorunu daha da güçleştirir. Kapıda yer alan profiller ise tüm dönemlerde karşımıza çıkmakta ve bize tarih verme konusunda yardımcı olmamaktadır. Çevredeki devşirme malzeme ise yapının tarihlenmesinde net veriler sunmaz. Yazıtta adı geçen kişilerin yaşadıkları dönem ve statüleri hakkında bilgimiz yoktur.

Mezarın ön terasında yaptığım incelemede, atıl toprak içerisinde seramik parçaları arasında siyah glazürlü küçük bir seramik parçası bulunmuştur (Lev. 20). Profil vermeyen parça ile birlikte bizans seramikleri de görülmüştür. Teras önündeki toprak yığını, mezar odasının kaçak kazısı sonucu dışarıya atılan topraktır. Ancak yapının geç dönemde de kullanımından dolayı bu parçanın tarihleme konusunda yardımcı olamayacağı açıktır. Seramik parçasının yapının geç dönem kullanımında ön alanının ve iç odanın doldurulması amacıyla başka bir alandan getirilen toprak içinde olma olasılığı vardır. Ancak tarihsel süreçte piramidal mezarların yapım tarihleri G. E. Bean¹⁴⁸, W. Blümel¹⁴⁹ ve J. Fedak’ın¹⁵⁰ yazıt için verdikleri tarihi desteklemektedir. Piramidal mezar Hellenistik Dönem içinde M.Ö. 2. yüzyıl ortalarında yapılmış olmalıdır.

¹⁴⁷ Benter Hydaz, 309.

¹⁴⁸ Bean-Fraser Peraea, 45.

¹⁴⁹ Blümel Peraia, 92.

¹⁵⁰ Fedak Tombs, 204, dn. 58.

VI. SONUÇ

Polygonal yapılmış teras, yapı ana beden duvarları ve piramidal çatıyla son bulan mezar anıtı, ana cephesiyle güneye akropolün olduğu yöne bakmaktadır. Mezarın sahibi ve mimarı, mezar yerini özenle seçmiştir. Akropolden de rahatlıkla mezar yapısı izlenebilmektedir. Ayrıca yapı, vadiye batı ve doğudan girildiğinde görülebilecek bir noktadadır. Ölen kişinin mezarının hakim noktaya yapılmasıyla saygınlığının devamı ve yaşamla olan bağının sürekliliği sağlanmıştır. Yapı nekropol alanından soyutlanarak, yapıya ayrıcalık kazandırılmıştır. Antik dönemde ölü kültüründe yönetici ve komutanların kült tapınımı, ailesi dışında yönetimi altındaki halk içinde geçerlidir. Özellikle doğu uygarlıklarında önemli kişilerin tanrılaştırılması görülür ve bu uygulamanın örneklerine Hitit - Anadolu sürecinde rastlanır. Özellikle İskender dönemi sonrası hükümdarlar ve saygın kişilere anıt mezar yaptırma geleneği artmıştır. Soyluların kendileri ve aileleri için güçleri oranında görkemli mezarlar yaptırma nedenleri bu dünyadaki yaşamlarında olan statü ve güçlerini öbür dünyada da gerçekleşme beklentisinden kaynaklanmaktadır. Anıt mezarların tapınak-mezar olarak algılanması, her dönemde ve bütün kültürlerde karşımıza çıkmaktadır. Bu durum özellikle İslam toplumunda türbe mimarisi şeklinde kendini gösterir.

Yapıtın yazıtında adı geçen kişi, önemli bir asker - yönetici olmalıdır. Yapının aynı zamanda karısı için kullanılmış olması Turgut Köyü çevresinde yaşadığını, askeri bir sefer nedeniyle burada olmadığını gösterir. Yapının simgesel mezar olarak kullanılma ihtimali bu anlamda ortadan kalkar. Antik dönemde önemli komutan ve idareciler için öldükleri yerde simgesel mezarlar da yapılmaktadır¹⁵¹. Limyra' daki mezar Roma dönemi olmasına rağmen buna verilebilecek bir örnektir¹⁵².

İnsanların anıt mezarlara veya çukurlara gömülmesi kişilerin sosyal ve ekonomik koşullarıyla ilgilidir. Ölü gömmede seçenek, yakılmak ya da gömülmektir. Bu uygulamanın gerçekleşmesinde soylu veya halk ayrımı yoktur. Ancak anıt mezarların yapımı pahalı bir maliyet getirmektedir. Bu nedenle yapılan anıt mezarların çoğunluğu ailesel mezarlar olarak yapılmıştır. Turgut mezarının yazıtı da bunu desteklemektedir.

¹⁵¹ J. Boardman - D. C. Kurtz, Greek Burial Customs, (1971) 247 vd.

¹⁵² Fedak Tombs, 24 dn. 20.

Mezardaki önemli bir sorun da, yapının genel planı itibariyle tanımlamalarında tespit etmiş olduğumuz eksikliklerdir. Yapı teras alanında ölü kültüne yönelik elemanların olmaması, kayalık alanlarda düzeltmelerin yapılmaması, mezarı dekore edebilecek mimari öğelerin yokluğu ve iç odanın sadeliği yapının ilk planının eksik kaldığı düşüncesini desteklemektedir. Antik dönemde yapılan anıt mezarların tamamen bitirilmediği örnekler oldukça fazladır. Belevi, Kaunos örneklerinin gösterdiği gibi yapının yarım kalması dışında yapıya başlandıktan sonra radikal değişiklikler yapılabilmektedir¹⁵³. Maussoleion'un eksik kısımlarının bulunduğu bilinmektedir¹⁵⁴. Foça'da bulunan Taş Kule'de bu örnekler arasına dahil edilebilir¹⁵⁵.

Bu tür anıt mezarların mimari düzenlemelerinde yönetim merkezleri ve siyasi gücün etkin olduğu alanlarda sanat ve mimaride birliktelik görülebilir. Bu yerlerde görkemli anıt mezarlar yapılabilmektedir. Yönetim merkezleri ve siyasal otoritenin uzak kaldığı bölgelerde detaylarda farklılaşmaya başlayan sanat anlayışı hakim olmaktadır. Anadolu'da mezarların ölünün daimi kalıcı yeri olarak algılanması diğer bir yaklaşımla evi olarak düşünülmesinin mezar plan tiplerinin oluşmasında etken olduğunu söyleyebiliriz. Mezar planlarının oluşmasında sivil mimari unsurlar dışında önemli kişilerin tanrılaştırılması, mezarlara tapınak mimari elemanlarının eklenmesiyle kutsallığı artırılmakta ve tapınak şekline dönüştürülmektedir. Bunun en güzel örneği Maussoleion'dur. Sivil mimari unsurların Rhodos Peraia'sında gömüt türlerine yansıdığını söylemek zordur. Özellikle bölgenin coğrafyasında, hakim olan orman dokusu bugün olduğu gibi antik dönemde de olmalıdır. Bu nedenle ahşap öğelerin sivil mimaride kullanılmış olduğu düşünülebilir. Ancak Likya'daki ahşap mimarinin taşta yansımış benzer mezar örneklerinin görülmemesi kültürel farklılıkla beraber, Bozburun Yarımadası'nın Rhodos'un yoğun etkisi altında kalması, kültürel ve sanatsal açıdan gelişmemesi ahşap öğelerin mimaride ve mezar yapılarında görülmemesinin nedeni olabilir. Turgut Piramidal Mezarı'nın yalın görüntüsü bu nedenle de açıklayabiliriz. Oda içinde gömünün nasıl yapıldığını teras önündeki parçalarla birlikte değerlendirecek; Lahit ve kline parçalarının eksikliği dışında oda duvarlarında buna yönelik izlerin saptanamaması, teras önündeki buluntuların mezar odasında ostothek kullanımı olduğunu gösterebilir. Bu anlamda batı yamaçtaki teras duvarlarının konumlanması, Turgut Köyü'nde bu alana bir yol olduğunu

¹⁵³ K. Jeppesen, "Observations on the Buildings of the Mausoleum at Halicarnassus", Mansel'e Armağan II, 1974, 735, 736 dn. 1, 2 ; Paavo Ross, The Rock -Cut Tombs of Caunos, (1972) Res. 5.

¹⁵⁴ K. Jeppesen, "Observations on the Buildings of the Mausoleum at Halicarnassus", Mansel'e Armağan II, 1974, 739 vd.

¹⁵⁵ Cahill Taş-Kule, 483.

düşündürebilir. Ancak teras duvarlarının birbiri ile bağlantılarının kopuk olması ve arka kesimlerindeki kayalık alanlarda düzenlemelerin yapılmamış olması terasların yol için yapılmadığını göstermektedir. Turgut mezarının kullanıldığını ancak mezar için planlanan, belirtilen öğelerin eksikliği nedeniyle yapının tamamlanamadığını söyleyebiliriz.

VII. BİBLİYOGRAFYA

- Akarca A., "Mylasa'da Hellenistik Bir Mezar", *Belleten* 16, 1952, 367-398.
- Akarca A., *Milas, Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi*, 1954.
- Akşit O., *Likya Tarihi*, 1967.
- Ball W., *Rome in the East*, 2002.
- Bean E. G. - Fraser P. M., *The Rhodian Peraea and Islands*, 1954.
- Bean E. G. - Cook M. J., "The Halicarnassus Peninsula", *BSA* 50, 1955, 85-169.
- Bean E. G. - Cook M. J., "The Carian Coast III", *BSA* 52, 1957, 58-146.
- Bean E. G., *Eski Çağda Menderes'in Ötesi*, (Çev. P.Kurtoğlu) 2000.
- Benndorf O.- Niemann G., *Reisen in Lykien und Karien*, Wienne, 1884 (Reisen im Südwestlichen Kleinasien I).
- Bent T. J., "Discoveries in Asia Minor", *JHS* 9, 1888, 82 vd.
- Benter M., "Hydas Yüzey Araştırması 1998", *AST XVII-II*, 1999, 307-320.
- Benter M., "II. Hydas Yüzey Araştırması 2000", *AST XIX-I*, 2001, 177-188.
- Blümel W., "Die inschriften Der Rhodischen Peraia", *IK* 38, 1991.
- Boardman J. – Kurtz D. C., *Greek Burial Customs*, 1971.
- Borchhardt J., "Das Heroon von Limyra Grabmal des lykischen Königs Perikles", *AA* 1970, 353-390.
- Boysal Y., *Grek Klasik Devir Heykeltraşlığı*, 1967.
- Bresson A., *Recueil des inscriptions dela Pèrèe Rhodienne (Pèrèe intègrée)*, 1991.
- Buluç S., "Belevi Mezar Anıtı", *T.T.K.Y. VII*, 1970 Cilt 1.
- Buluç S., "The Tomb Monument at Belevi near Ephesus", *The proceedings of the Xth International Congress of Classical Archaeology, Ankara-İzmir 23-30, IX*, 1973, Ankara 1978, 1085-92.

- Cahill N., "Taş Kule: A Persian – Period Tomb Near Phokaia", *AJA*, 92, 1988, 481-501.
- Carstens M. A., "Tomb Cult on the Halikarnassos Peninsula", *AJA*, 106, 2002, 391-402.
- Carter S. R., "The Stepped Pyramid of the Loryma Peninsula", *IstMitt* 32, 1982, 178-195.
- Chandler R., *Travels in Asia Minor and Greece I*, 1825.
- Collignon, *Notes d'un voyage en Asie Mineure*, *Revue des deux mondes* 1880.
- Cook J.M., "Cnidian Peraea, and Spartan Coins", *JHS* 81, 1961, 56-72.
- Cook J. M.- Plommer W.H., *The Sanctuary of Hemithea at Kastabos*, 1966.
- Cousin, *Voyage en Carie*, *BCH* XXIV, 1900, 27-31.
- Diler A. "İç Karya Yüzey Araştırmaları", *AST* XIII-I,1996, 315-333.
- Diler A. "İç Karya Yüzey Araştırmaları", *AST* XIV,1997, 189-206.
- Diler A. "İç Karya Yüzey Araştırmaları", *AST* XV,1998, 409-422.
- Diler A., "The Sacred Stone Cult in Caria", *Festschrift für Baki Ögün*, *AMS* 39, 2000.
- Dinsmoor W.B., *The Architecture of Ancient Greece*, 1950.
- Doğer E.- Şenol A.K., "Rhodos Peraiasi'nda İki Yeni Amphora Atölyesi", *Arkeoloji Dergisi* IV, 1996, 59-73.
- Doğer E.-Gezgin İ. "Aiolis'de Bir Anıt", *Arkeoloji Dergisi* IV, 1996, 1vd.
- Dörner F. K., *Nemrud Dağının Zirvesinde Tanrıların Tahtları*, 1990.
- Duchesne - Collignon, "Voyage Archeologique. I Pérée rhodienne", *BCH*, I, 1877, 361 vd.
- Empereur Y. J.- Tuna N., "Hiérotélés, Potier Rhodien De La Pérée", *BCH* 113, 1989, 277-299.
- Fedak J., *Monumental Tombs of the Hellenistic Age*, 1990.
- Fellows Ch., *Travels and Researches in Asia Minor*, 1852.

- Fraser M. P., Rhodian Funerary Monuments, 1977.
- Held W., "1995 Yılı Loryma Araştırması", AST XIV-I, 1996, 171-181.
- Held W., "Loryma in Karian, Vorbericht über die kampagnen 1995 und 1998", IstMitt 49, 1999, 159-196.
- Held W., "1998 Yılı Loryma Araştırması", AST XVII-II, 1999, 295-306.
- Held W., "1999 Yılı Loryma Araştırması", AST XVIII-I, 2000, 153-62.
- Held W., "2000 Yılı Loryma Araştırması", AST XIX-I, 2001, 193-202.
- Hesberg Von H., Romische Grabbauten, Darmstadt, 1992.
- Herodot, Herodot Tarihi, (Çev. M. Ökten), 1973.
- Hoepfner W., "Zum Mausoleum von Belevi", AA 1993, 111-123.
- Homer, İlyada, (Çev. A. Erhat), 1981.
- Jeppesen K., "Observations on the Buildings of the Mausoleum at Halicarnassus", Mansel'e Armağan II, 1974, 735-48.
- Jeppesen K., K. Jeppesen, "Neue Ergebnisse zur Wiederherstellung des Maussolleions von Halikarnassos", IstMitt 26, 1976, 47-99.
- Jeppesen K., "What did the Maussolleion look like ?", Architecture and Society in Hecatomnid Caria, Proceedings of the Uppsala Symposium 1987, Uppsala 1989, 15-22.
- Kasper S., "Der Tumulus Von Belevi", AA 1975, 387-398.
- Kızıl A., Karia Bölgesindeki Roma Dönemi Anıt Mezarları, (Konya 1999. Basılmamış Doktora Tezi).
- Kleiss W., "Der Takht-ı Rüstem Bei Persopolis und das Kyrosgrabin Pasargadae", AA 1971, 157-162.
- Knibbe, D., "Die österreichischen Ausgrabungen und Arbeiten in Ephesos und Belevi 1971 bis 1977", AfO 26 (1978-79), 214-216.
- Kuban Z.- Saner T., "Kıran Gölü 1995", AST XIV-II, 1996, 433-450.

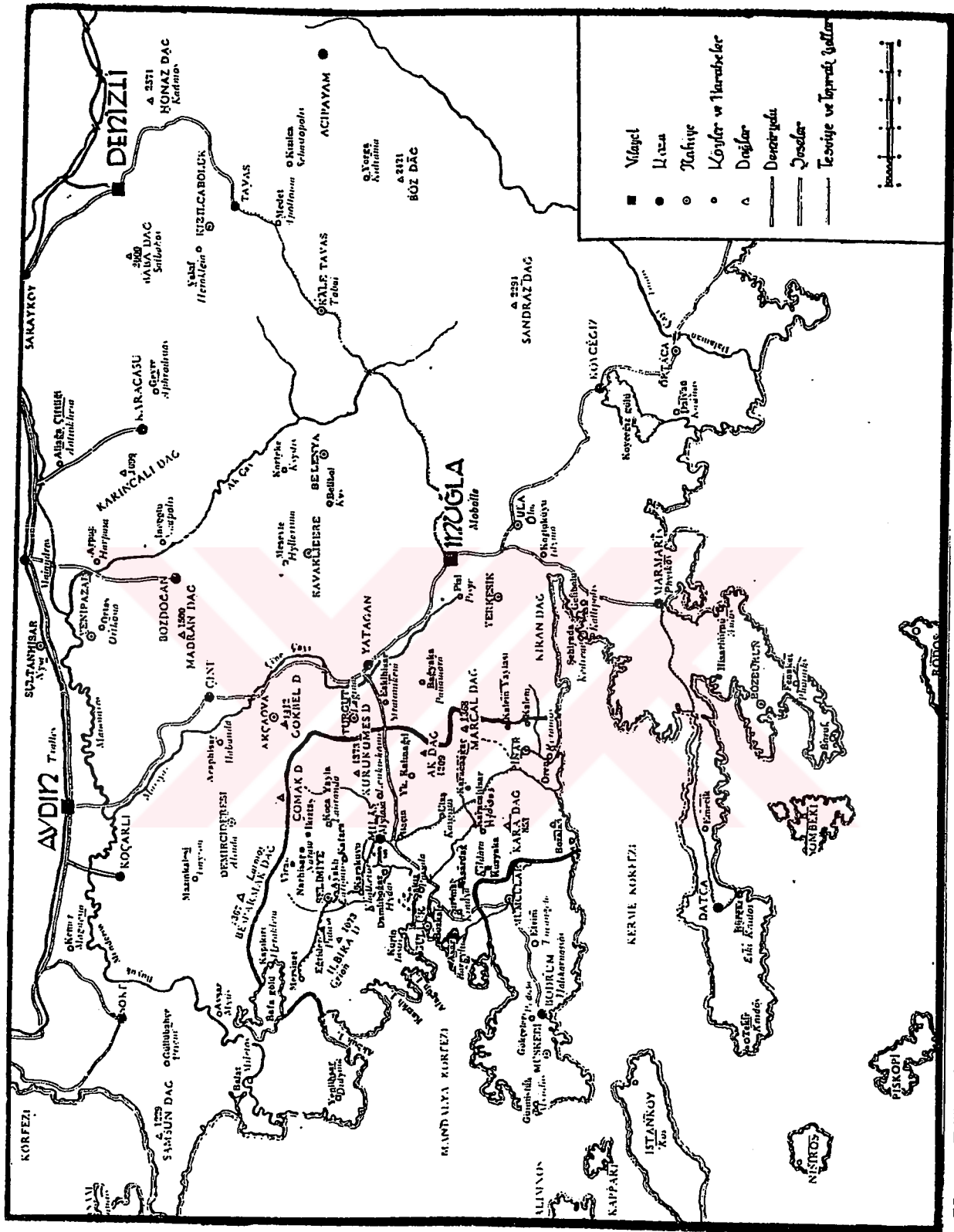
- Kuban Z., "Bir Nekropolün Siyasi ve Kültürel Boyutu Limyra Örneği", *Olba II*, 1999 334-339.
- Kuban Z.- Saner T., "Kıran Gölü 1998", *AST XVII-II*, 1999, 287-294.
- Kuban Z.- Saner T., "Kıran Gölü 1999", *AST XVIII-I*, 2000, 163-168.
- Kuban Z.- Saner T., "Kıran Gölü Kutsal Alanı 2000", *AST XIX-II*, 2001, 225-236.
- Lawrence A. W., *Greek Architecture, Revised*, by R. A. Tomlinson, 1996.
- Leake W. M., *Journal of a Tour in Asia Minor*, 1824.
- Love I. C., "Knidos Excavations in 1967", *TAD XVI-II*, 1968, 137.
- Mansel A. M., *Trakya Kırklareli Kubbeli Mezarları ve Sahte Kubbe ve Kemer Problemi*, TTKY, 1943.
- Martin R., "Le Monument des Nereides et L'Architecture Funerarie", *RA*, 2, 1971, 327-337.
- Mauri A., *Viaggio di Esplorazione in Caria, Regio Scuola archeologica di Atene edella Missioni Italiane in Oriente, Annuario 4/5, 1921-22, (1924), 397-459.*
- Mauri A., "Esplorazioni Archeologiche in Anatolia", *Clara, Rhodos I*, 1928.
- Newton C. T., *Travels & Discoveries in the Levant Vol. II*, 1865.
- Paton W. R.-Myres J. C., "Carian sites and Inscriptions", *JHS*, XVI, 1896 (Part I-II), 188-271.
- Pimouguet I., "Les fortifications Dela Pèrè Rhodienne", *REA* 96/1994, 243-271.
- Pliny (translated by W. H. S. Jones) *Natural History, Vol. VIII: Libri XXVIII-XXXII The Loeb Classical Library* 1963.
- Ratte C., "The Pyramidal Tomb at Sardis", *IstMitt* 42, 1992, 135-161.
- Roger O. J., "Le Monument Au Lion D'Amphipolis" *BCH* 63, 1939, 4-42.

- Roos L., Reisen auf den griechischen Inseln IV (1840), 46, republished as: Reisen nach Kos, Halicarnassus, Rhodos und der Insel Cypern (1852).
- Roos P., The Rock –Cut Tombs of Caunus, 1972.
- Rosenbaum E., Anamur Nekropolü 1971.
- Scarboroug Er Y., “Dağlık Kilikia-Lamotis Mezarları”, OLBA II, 1999, 133.
- Söğüt B., Kilikia Tracheia’daki Anıt Mezarlar, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi Konya, 1991).
- Spon J. – Wheler G., Voyage d’Italie de Dalmatre de Grec, et du Levant Fait aux annee’s, 1675 et 1676, (1697), 214 vd.
- Spratt T.A.B., “Remarks on the Dorian Peninsula and Golf”, Archeologia XLIX, 1886.
- Strabon, Geographika, (Çev.Prof. Dr. A.Pekman) 1993.
- Şahin M. Ç., The Political and Religious Structure in the Territory of Stratonikeia in Caria, 1976.
- Texier Ch., Description de L’Asia Mineure, II, 1839.
- Texier Ch., Description de L’Asia Mineure, III, 1849.
- Thür H., “Arsione IV, eine Schwester Cleopatras VII, Grabinhaberin des Oktogonos Von Ephesos Ein Vorschlag”, Öjh 60, 1990, 43-56.
- Tırpan A. A., “Kilikya Tracheia’daki Polygonal Taş Örgülü Duvarlar”, XI. Türk Tarih Kongresi, 1994.
- Varinlioğlu E., “Pera’da Rhodos Yurttası olmak”, AST VIII, 1990, 223-227.
- Varkıvaç B., Das Kammergrab in Kaunos (Kiel 1993. Doktora Tezi).
- Vitruvius, De Architecture, (Çev. Suna Güven), 1993.
- Warwick B., Rome in the East, 2000.
- Waywell G., “Mausolea in Southwest Asia Minor”, Yayla 3, 1980, 4-11.
- Zoroğlu L., Kelenderis I, Kaynaklar, Kalıntılar, Buluntular, 1994.

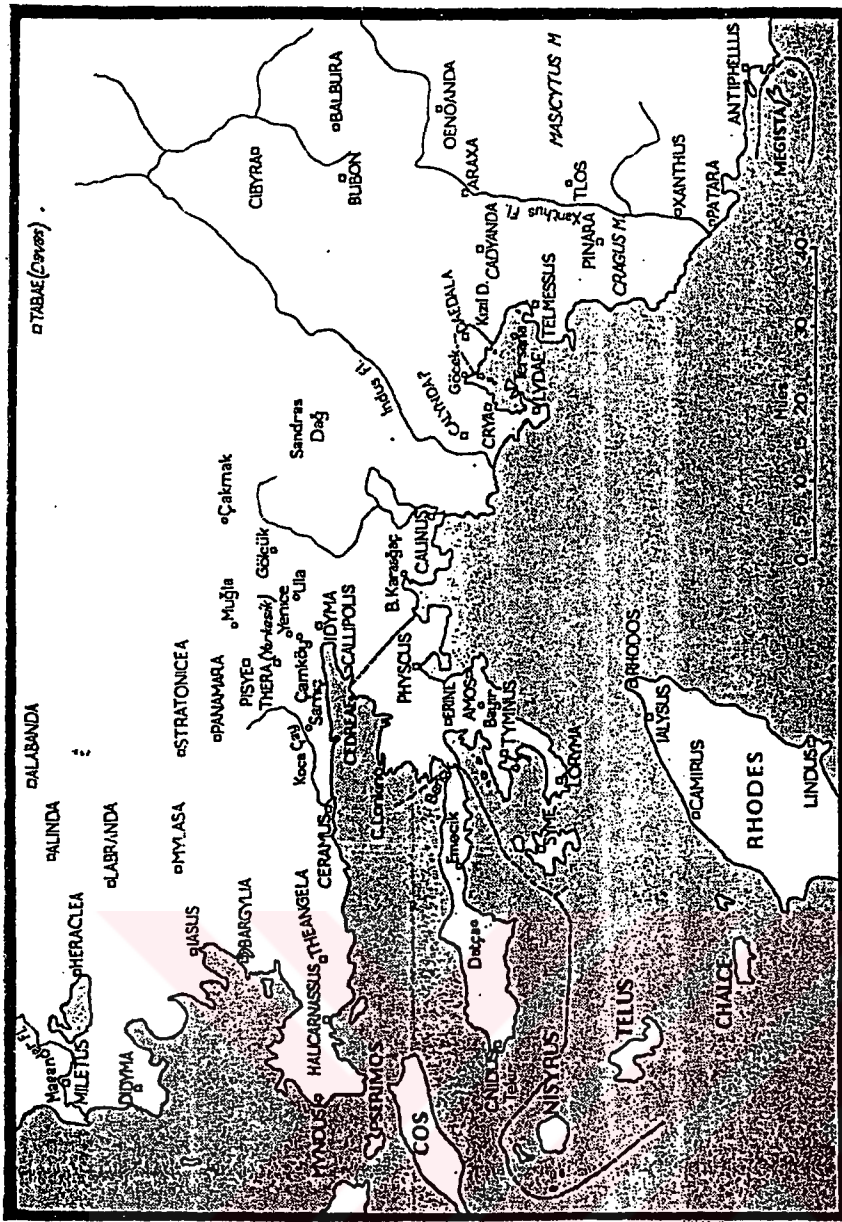

HARİTA VE PLANLAR

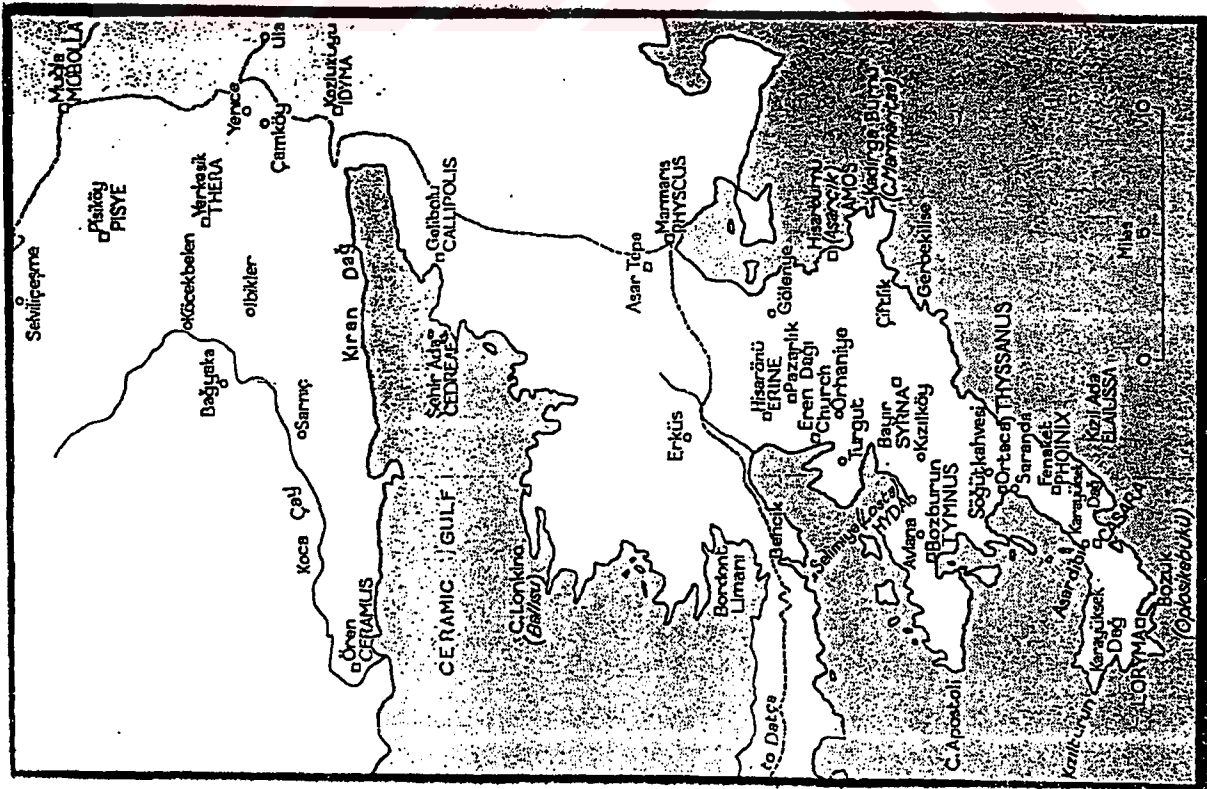

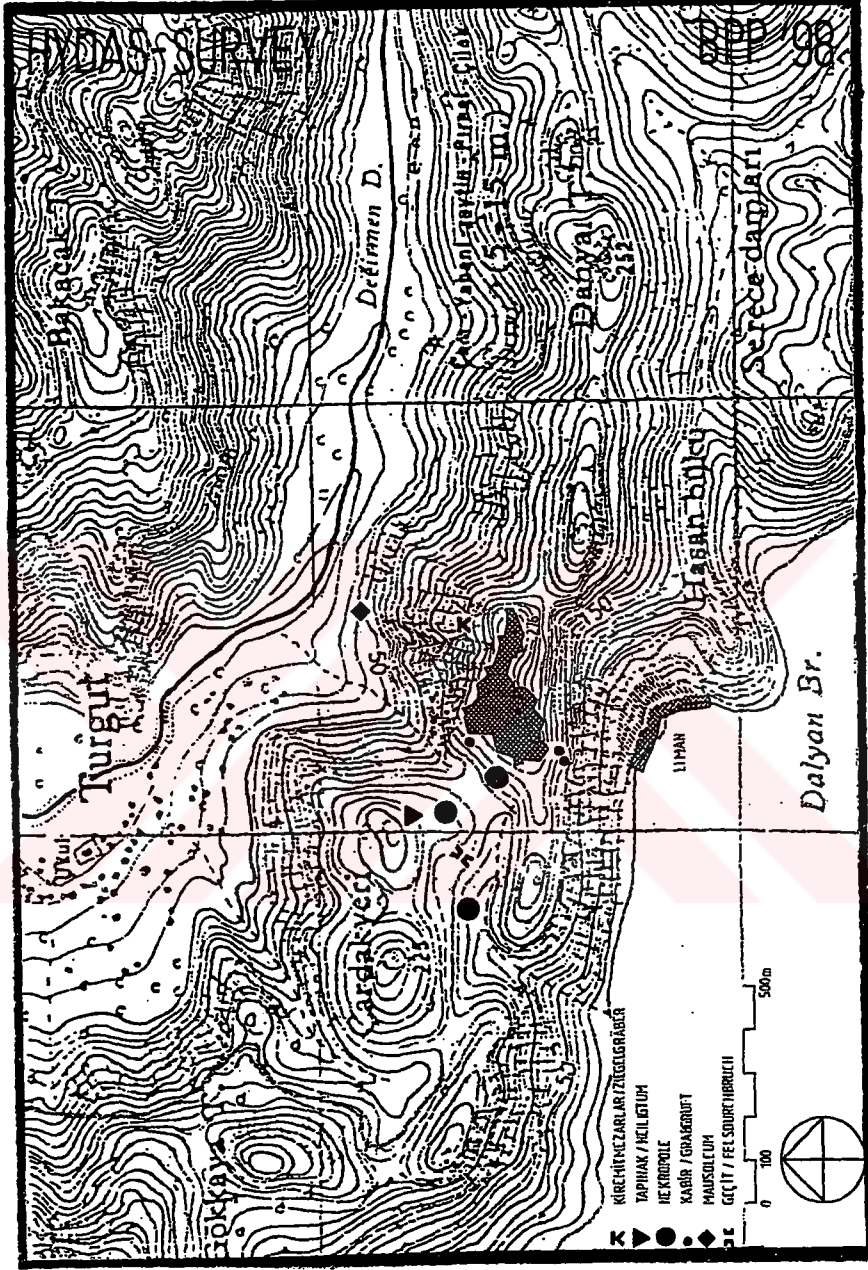
Konya Bölgesi

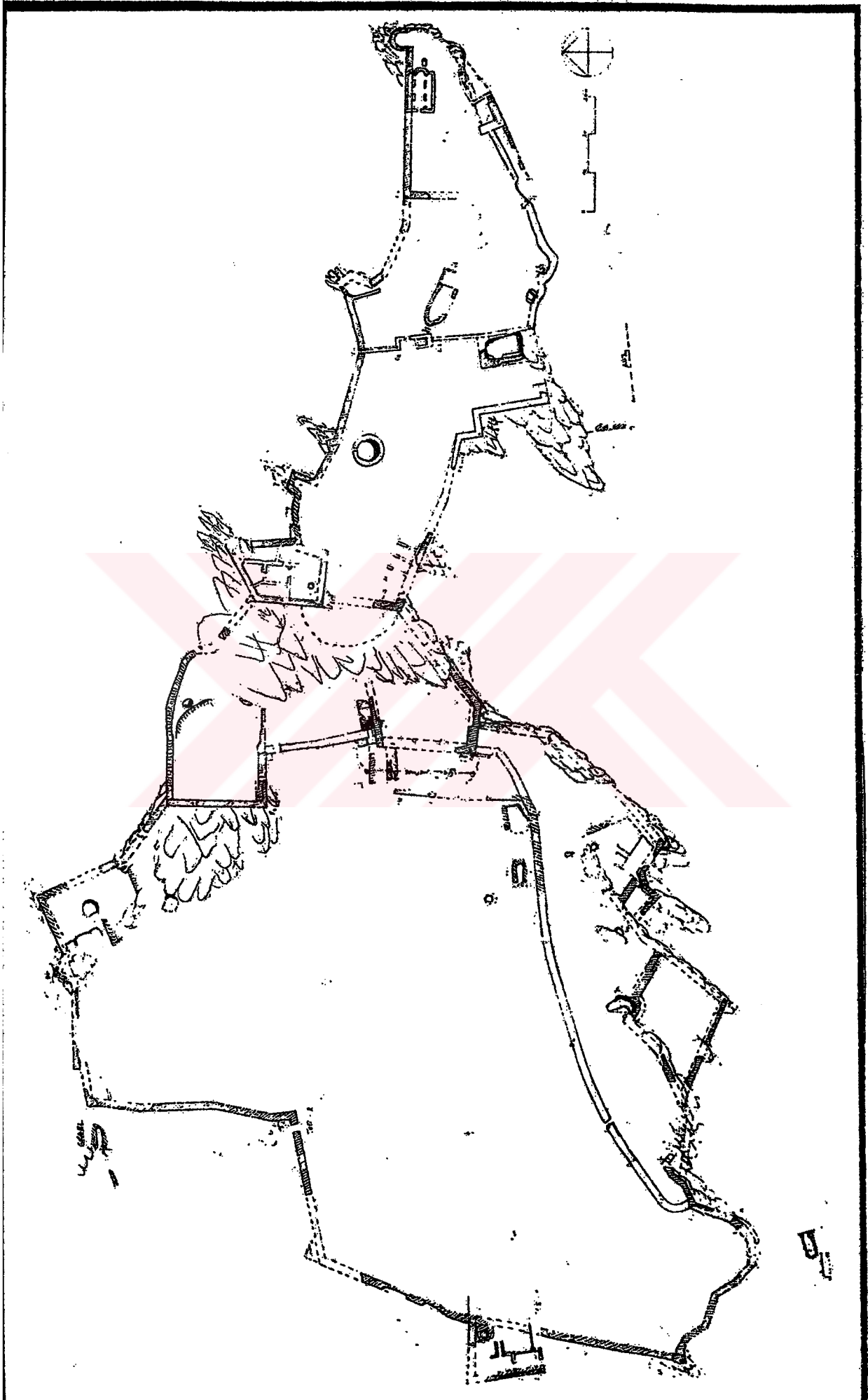
a- Rhodos Peraia' sının genişlediği bölgeler M.Ö. 188-167

b- Asal Rhodos Peraia' sı

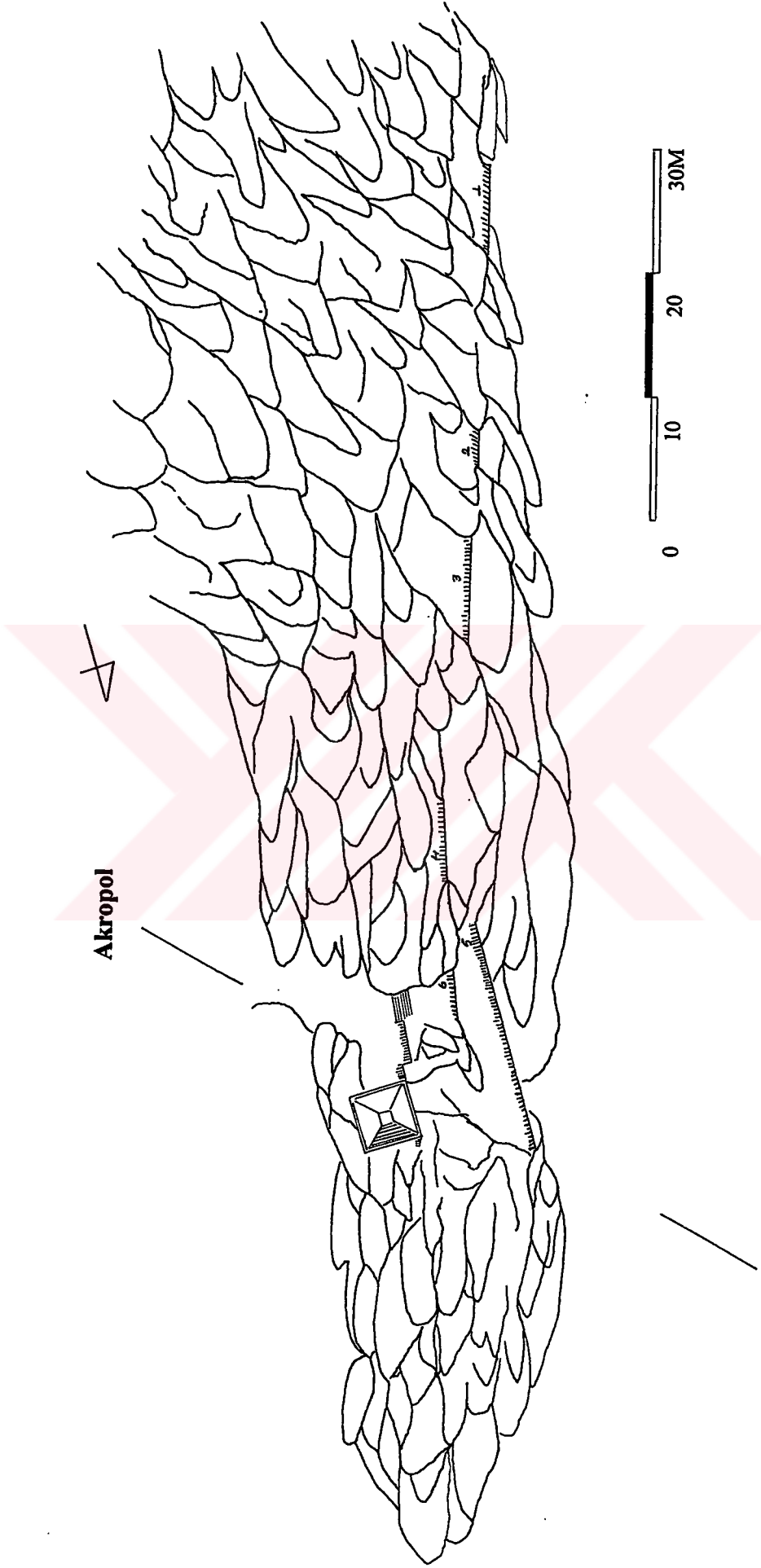

Hydas ve çevresindeki kalıntılar

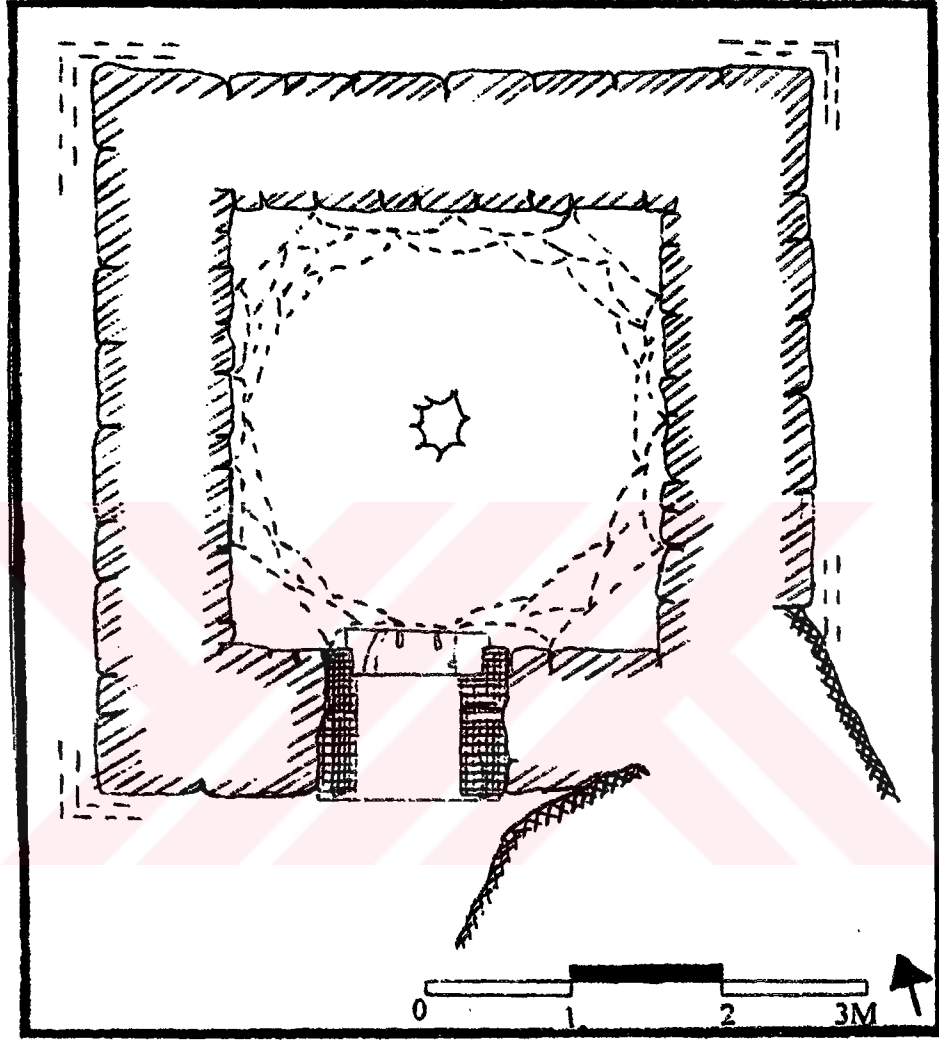

Hydas Akropol planı

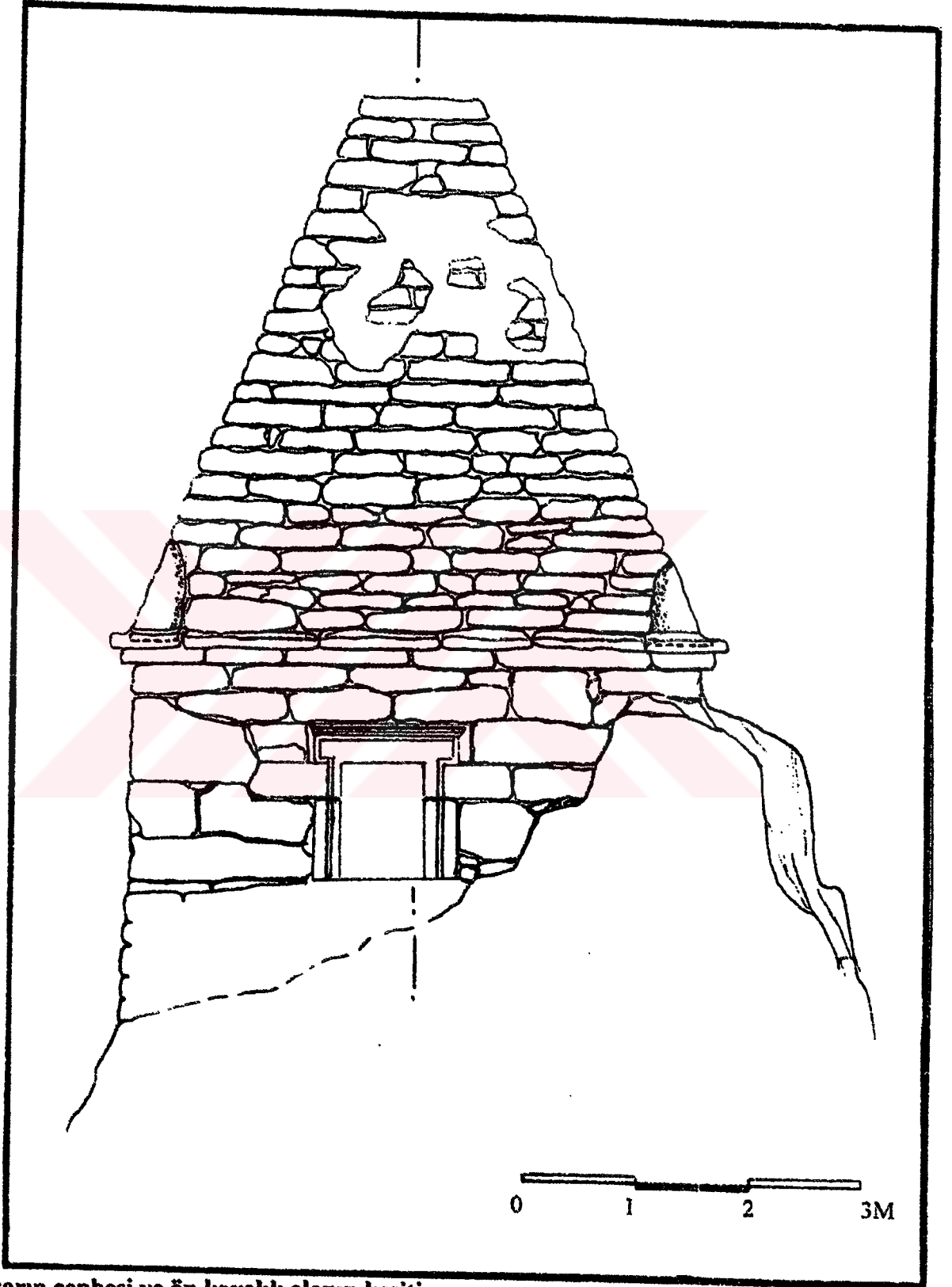
ÇİZİMLER

Mezarın topografik konumu ve teras duvarları

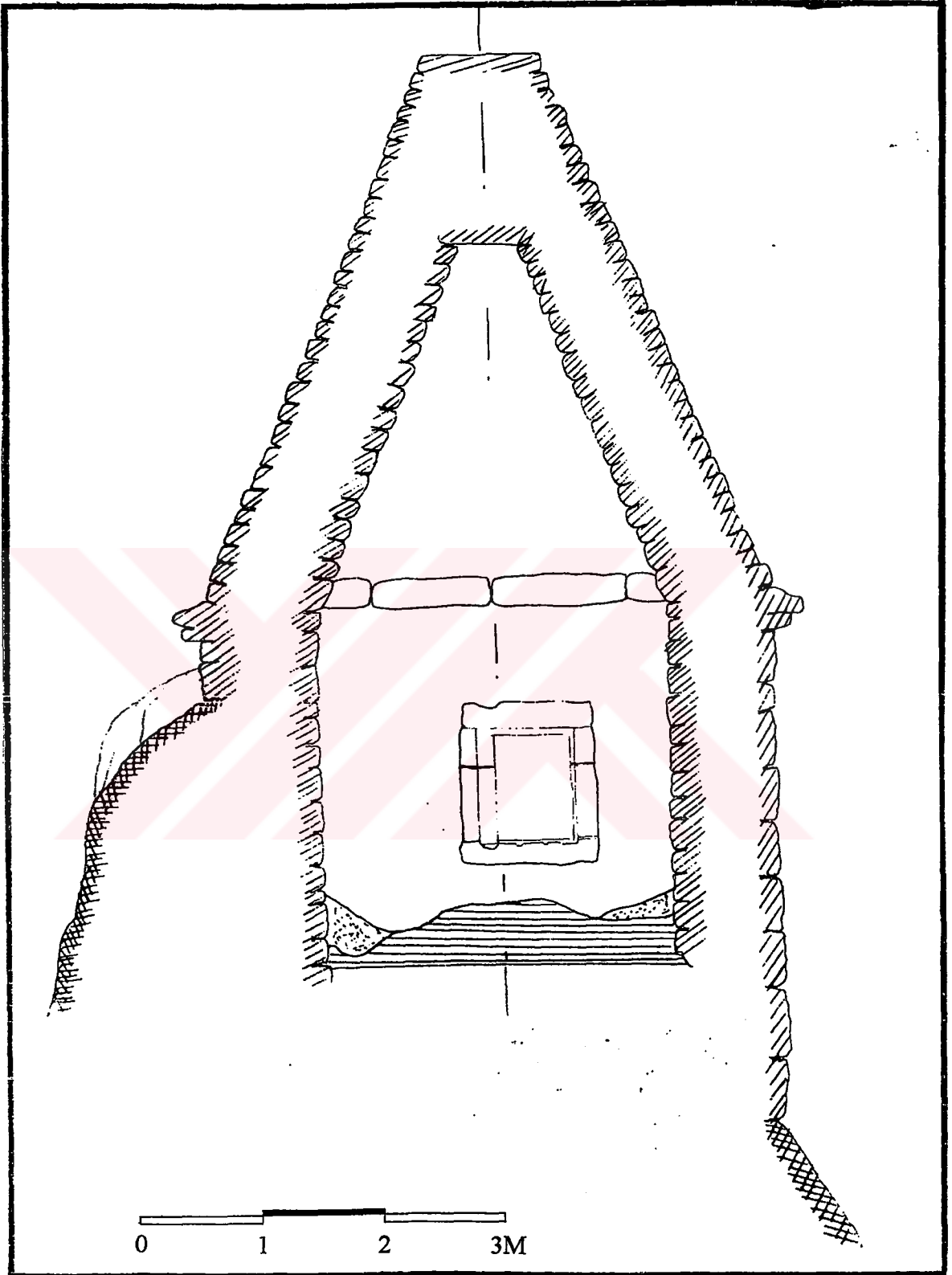

Mezar odasının planı ve üst örtü sistemi

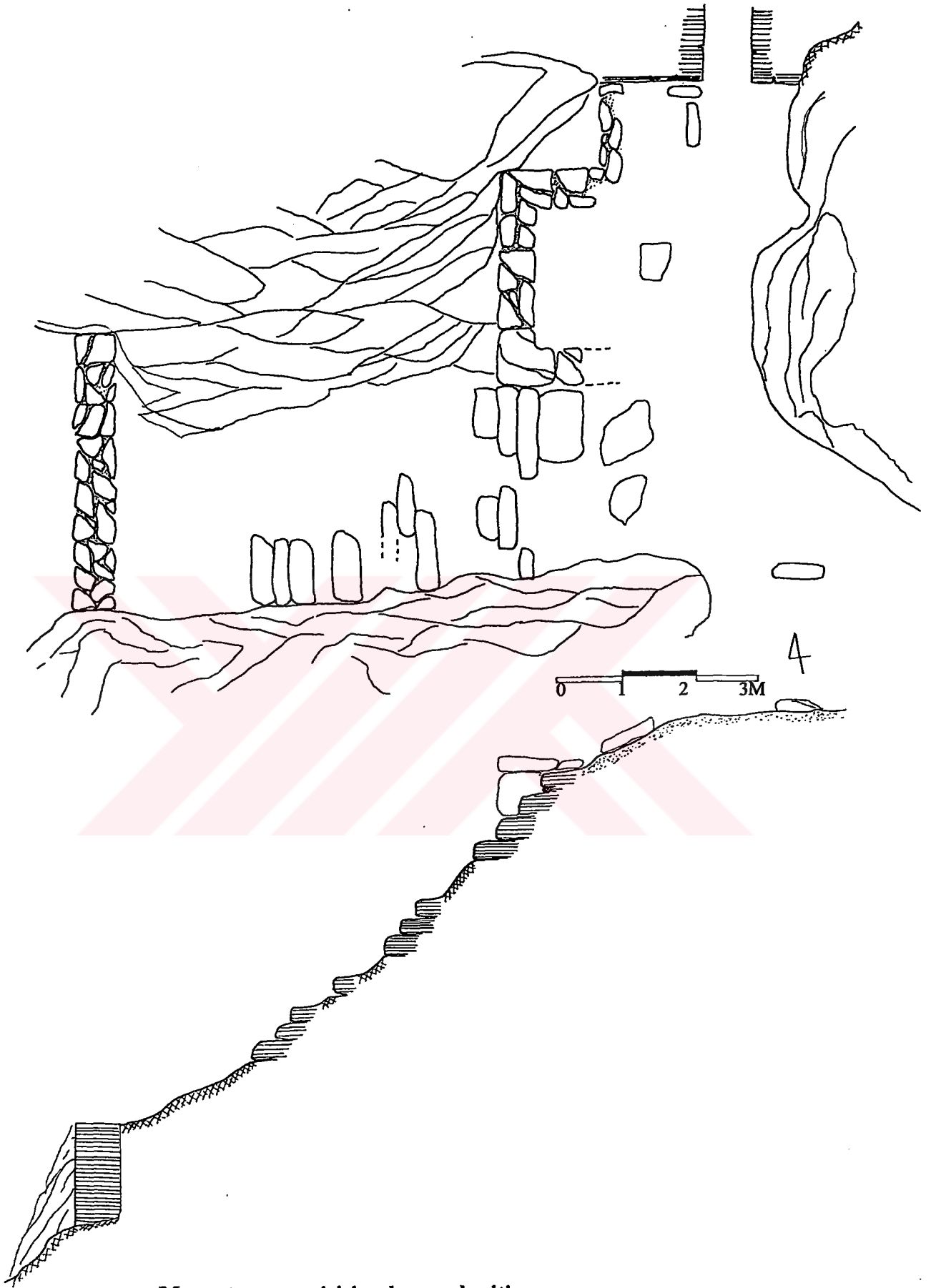

Mezarın cephesi ve ön kayalık alanın kesiti

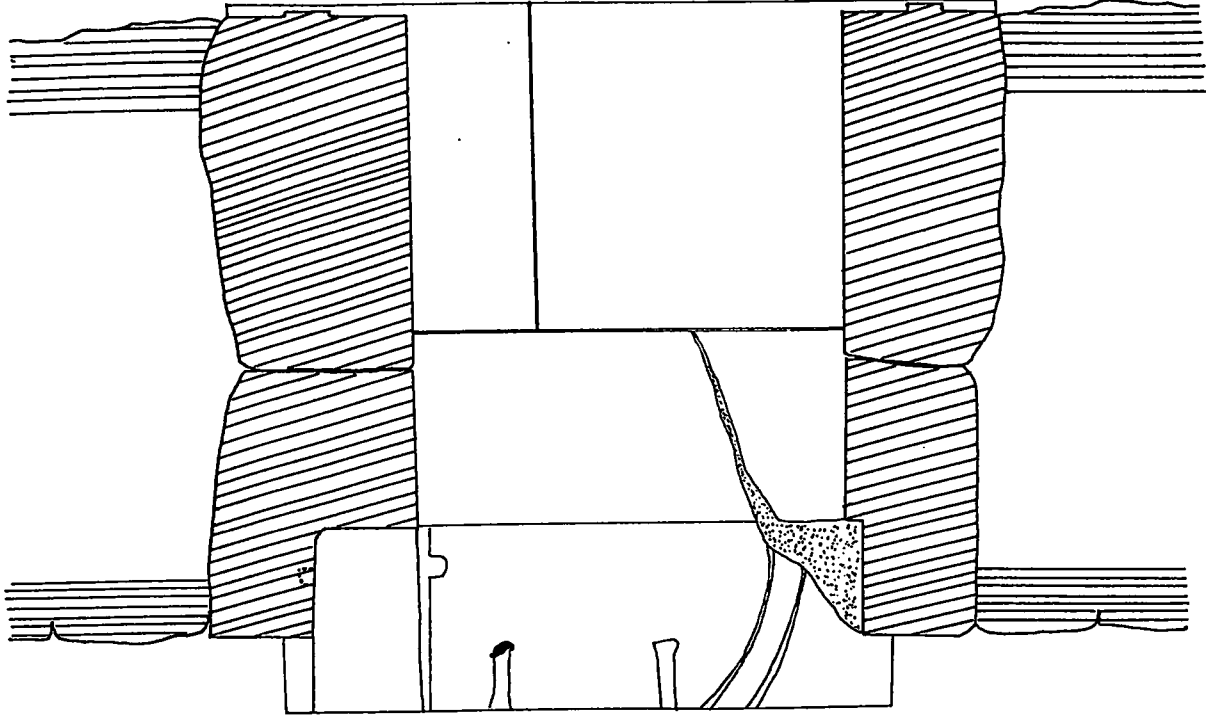

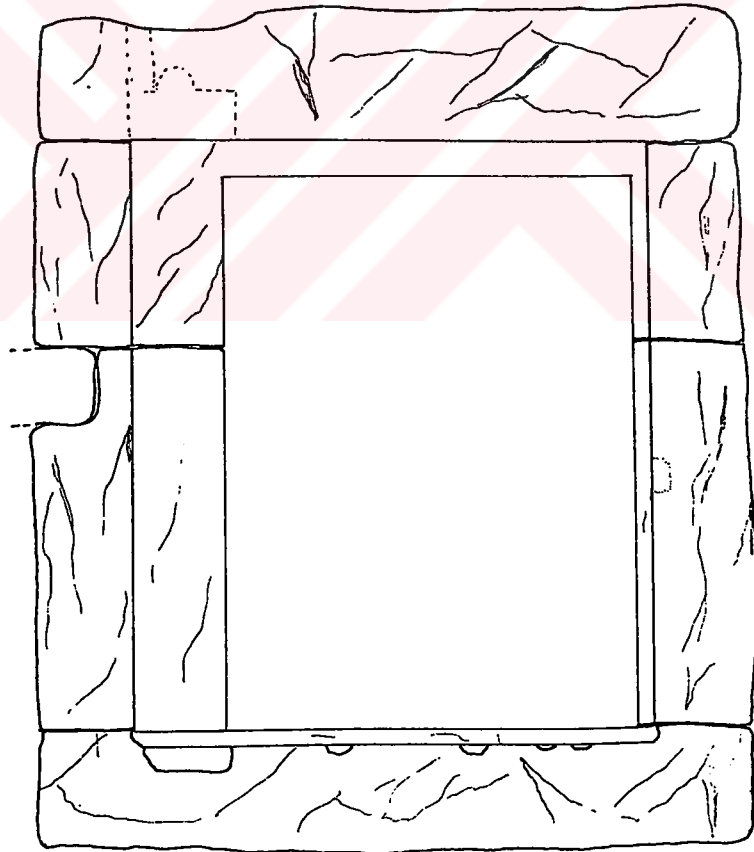
Mezar odasının ve piramidal çatının kesiti

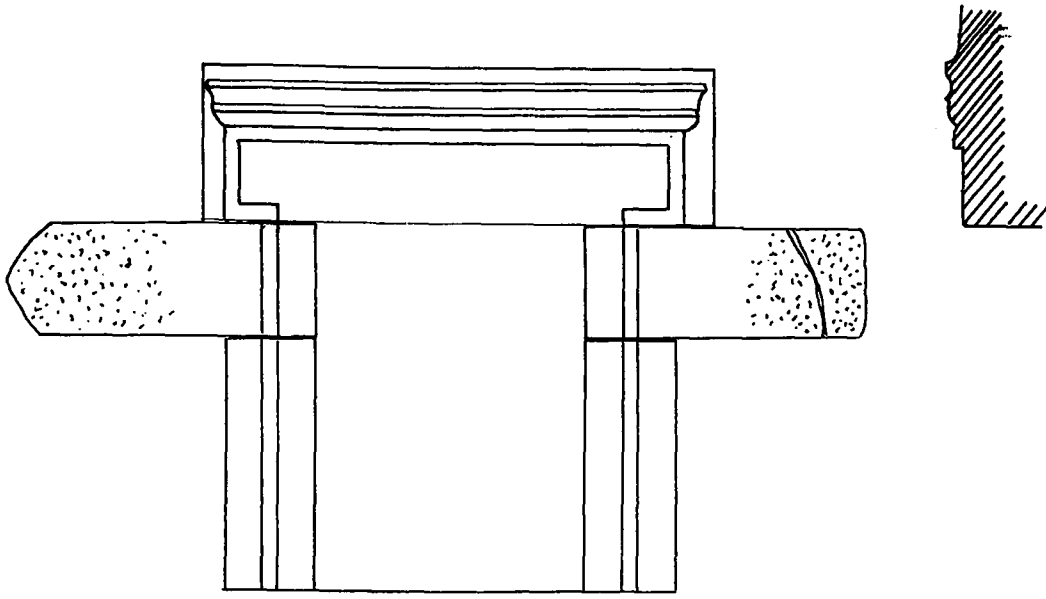
Mezar terasına girişin planı ve kesiti

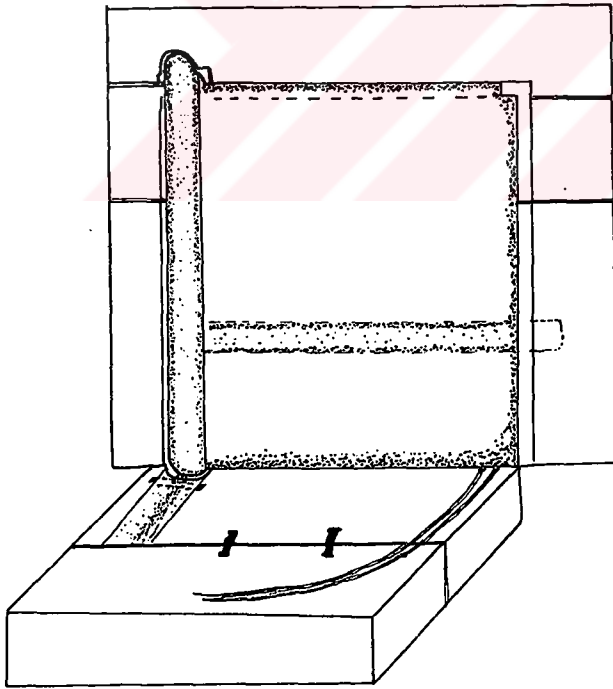
0 1M

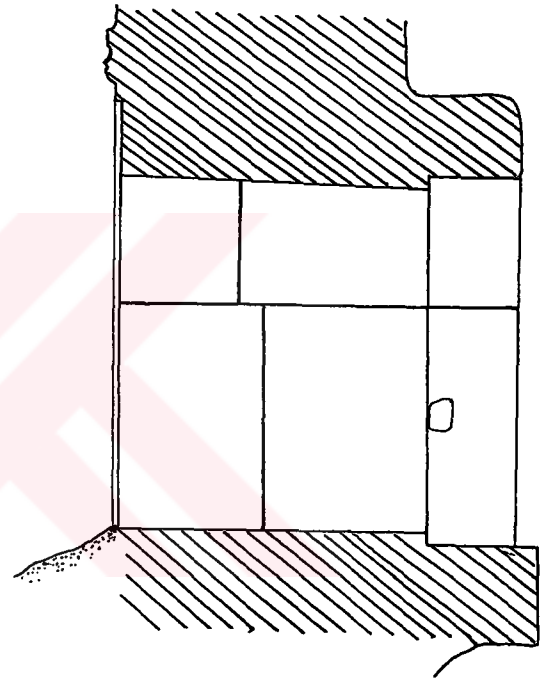
Kapının planı ve içten görünüşü

a- Kapının cephesi

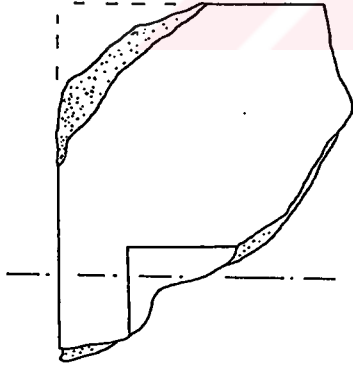
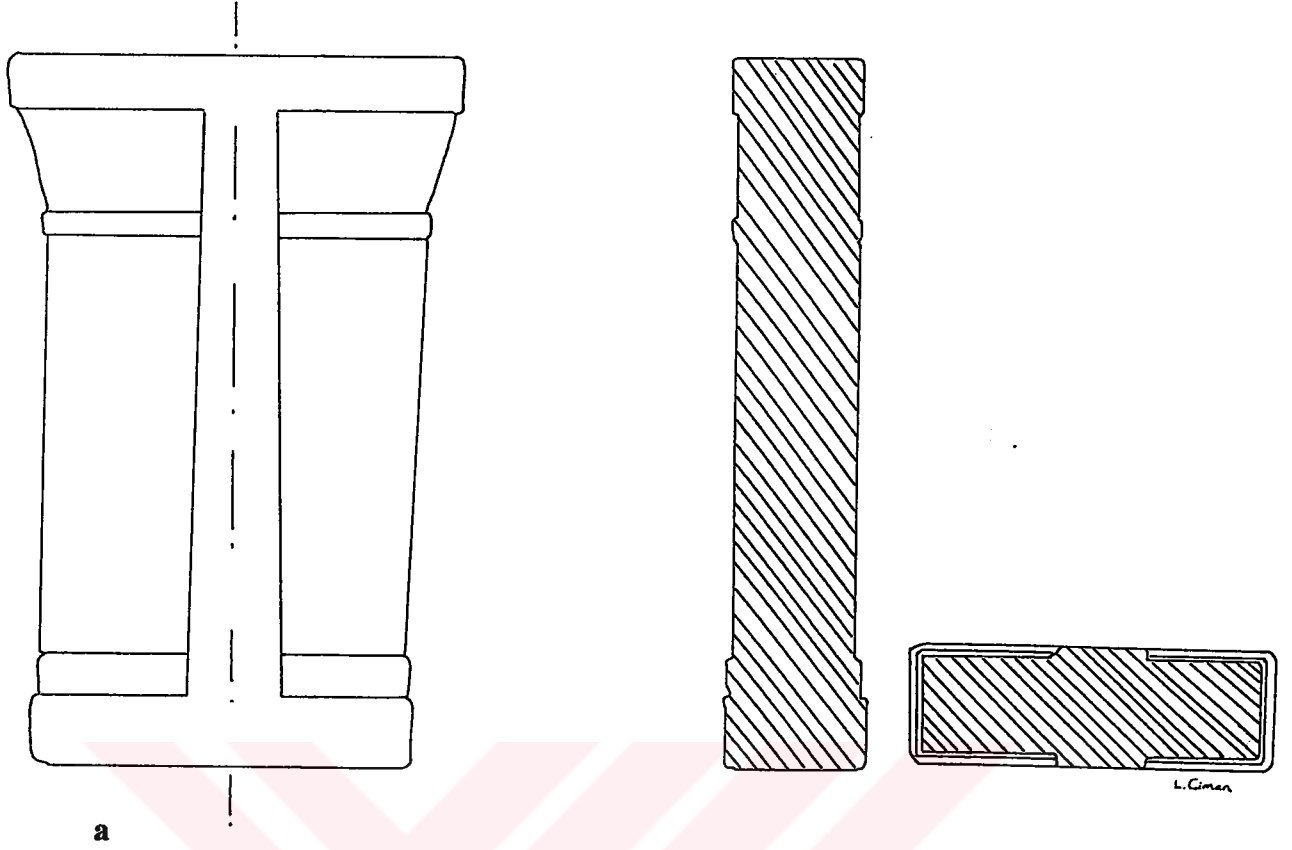
c- Kapı bloğu ve eşik taşının içten görünümü

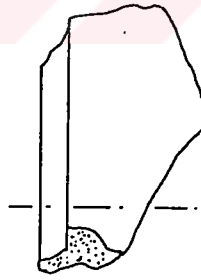
b- Kapının kesiti

0

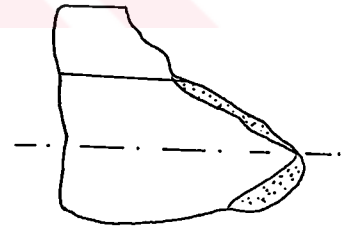
1M

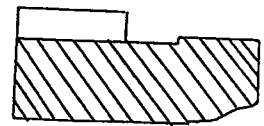
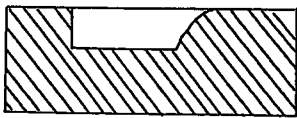
b

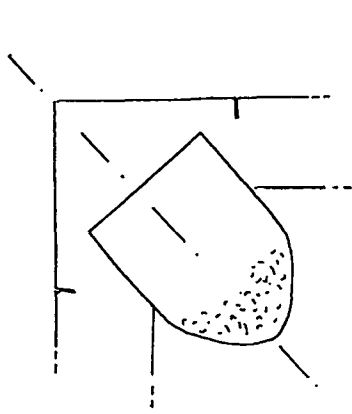
c

d

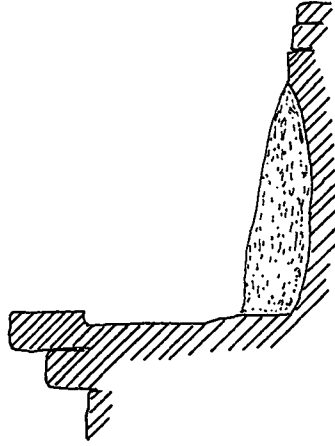

Mezar çevresindeki mimari buluntular

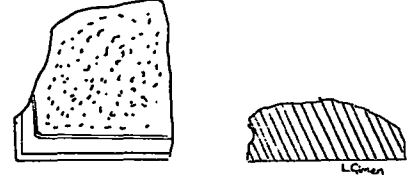

0 50CM

a- Akroterin plan ve kesiti

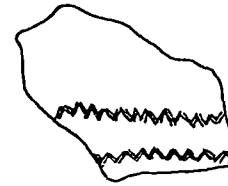
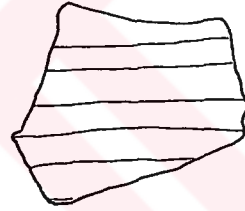
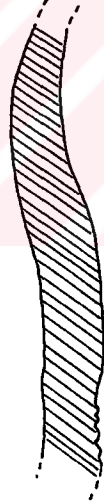
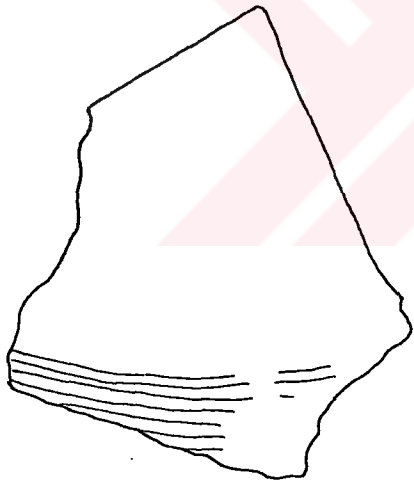

b1

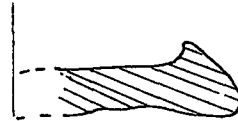
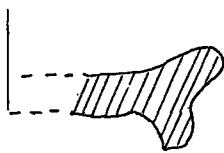
0 30CM

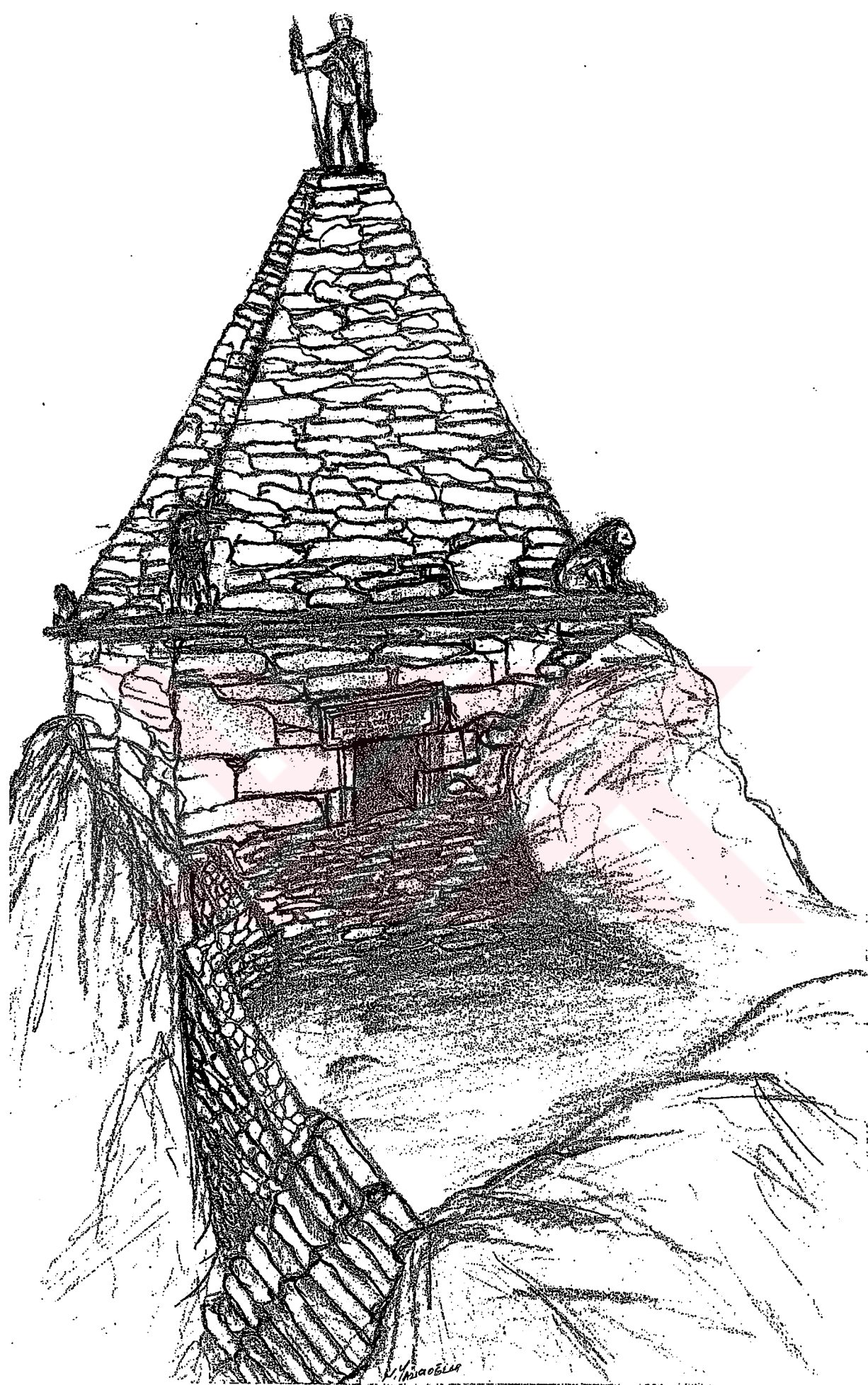
b2- Mermer mimari buluntular

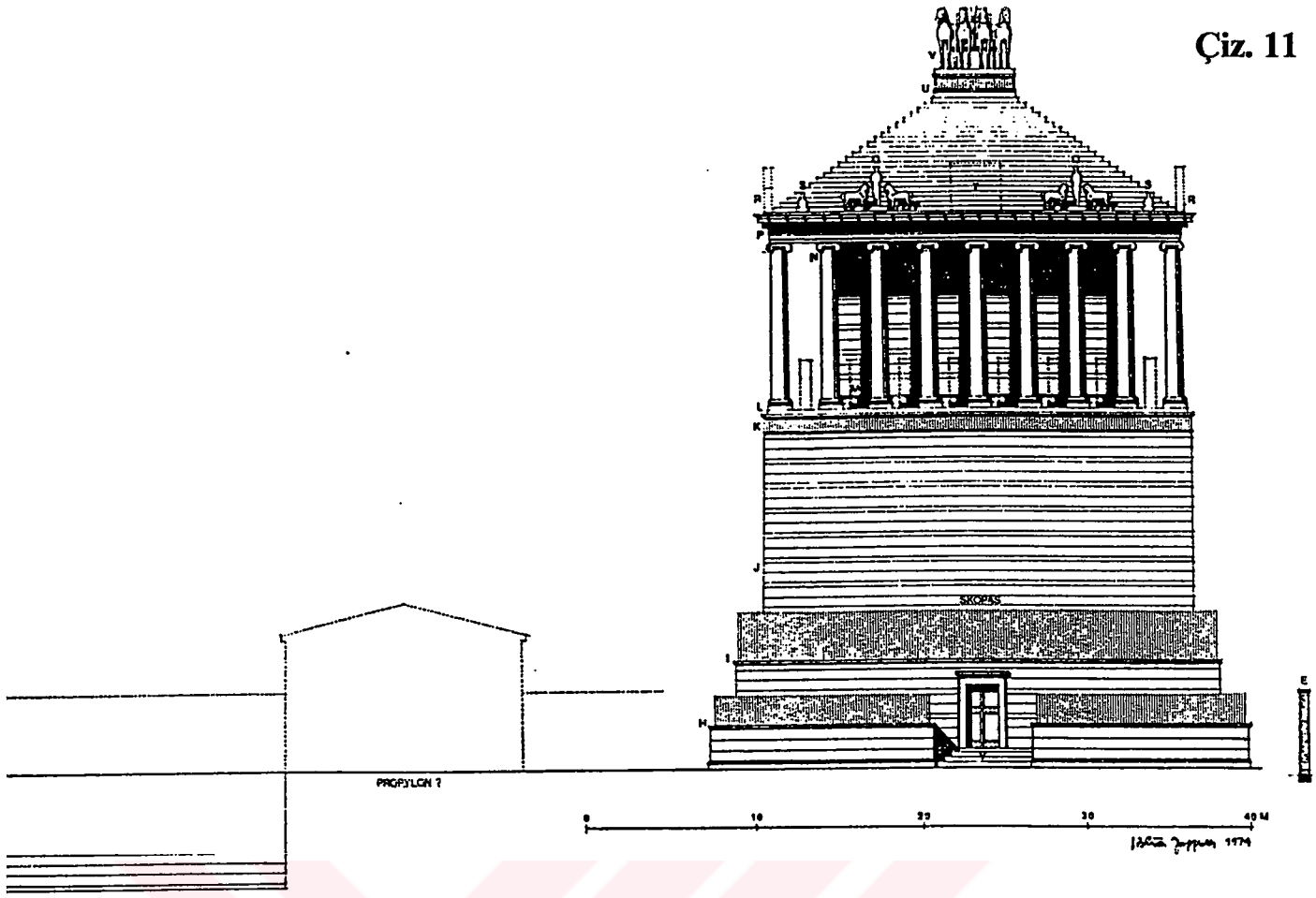
0 5CM

c- Mezar önü terasından seramik buluntuları

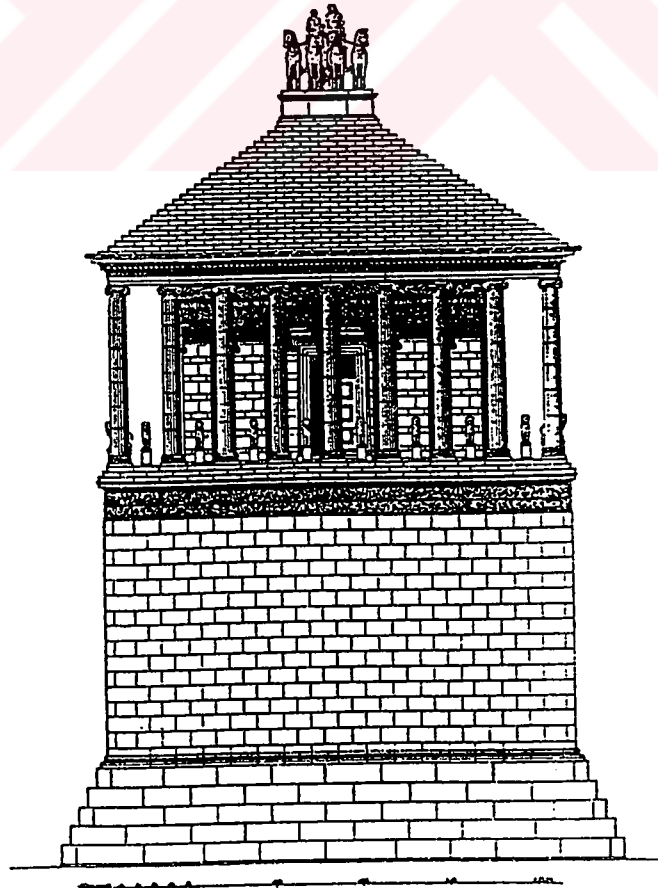

Yeniden kurma denemesi

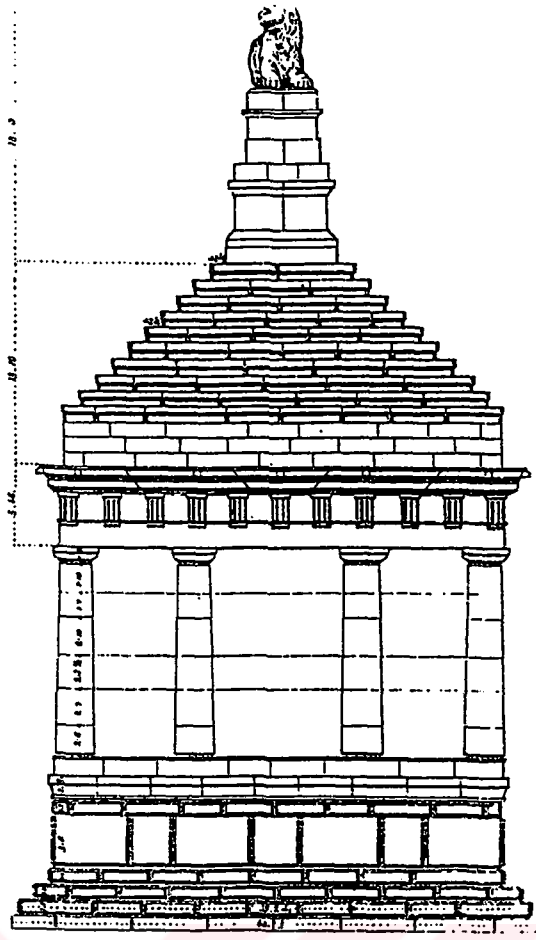

a- Mausoleum rekonstrüksiyon

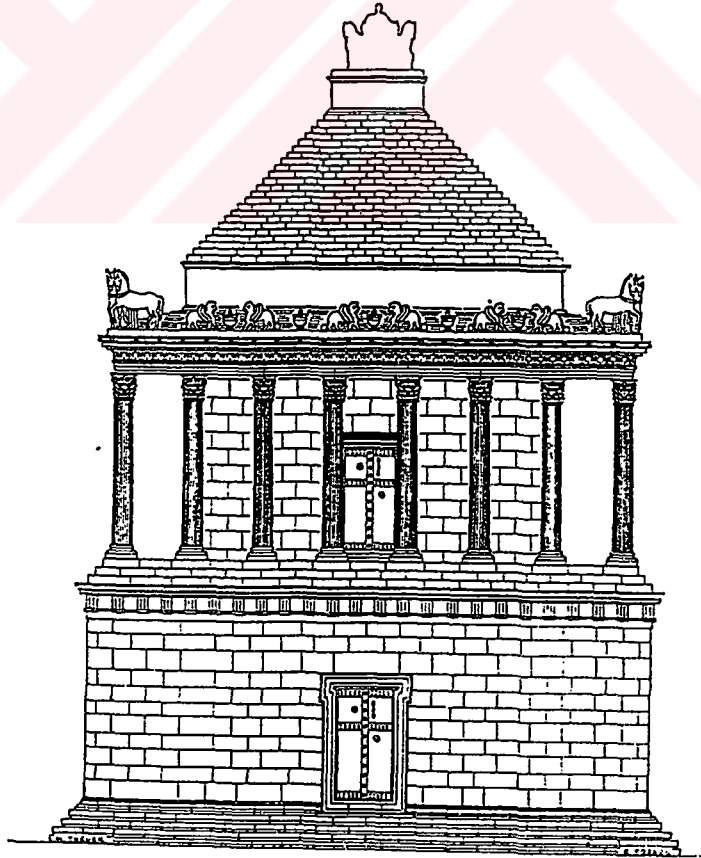

b- Mausoleum rekonstrüksiyon

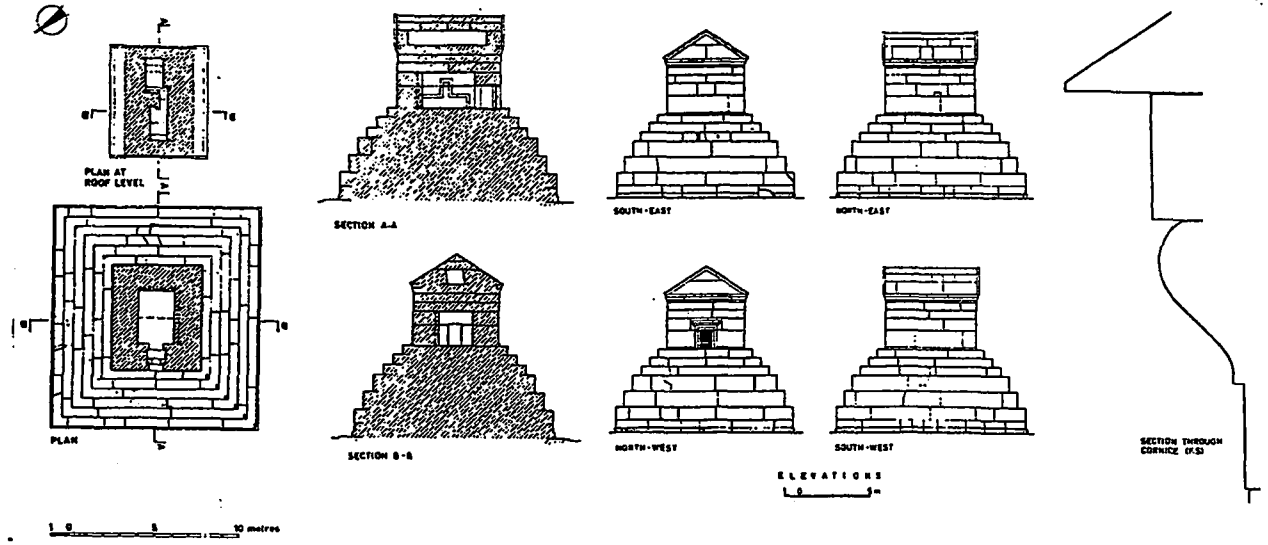

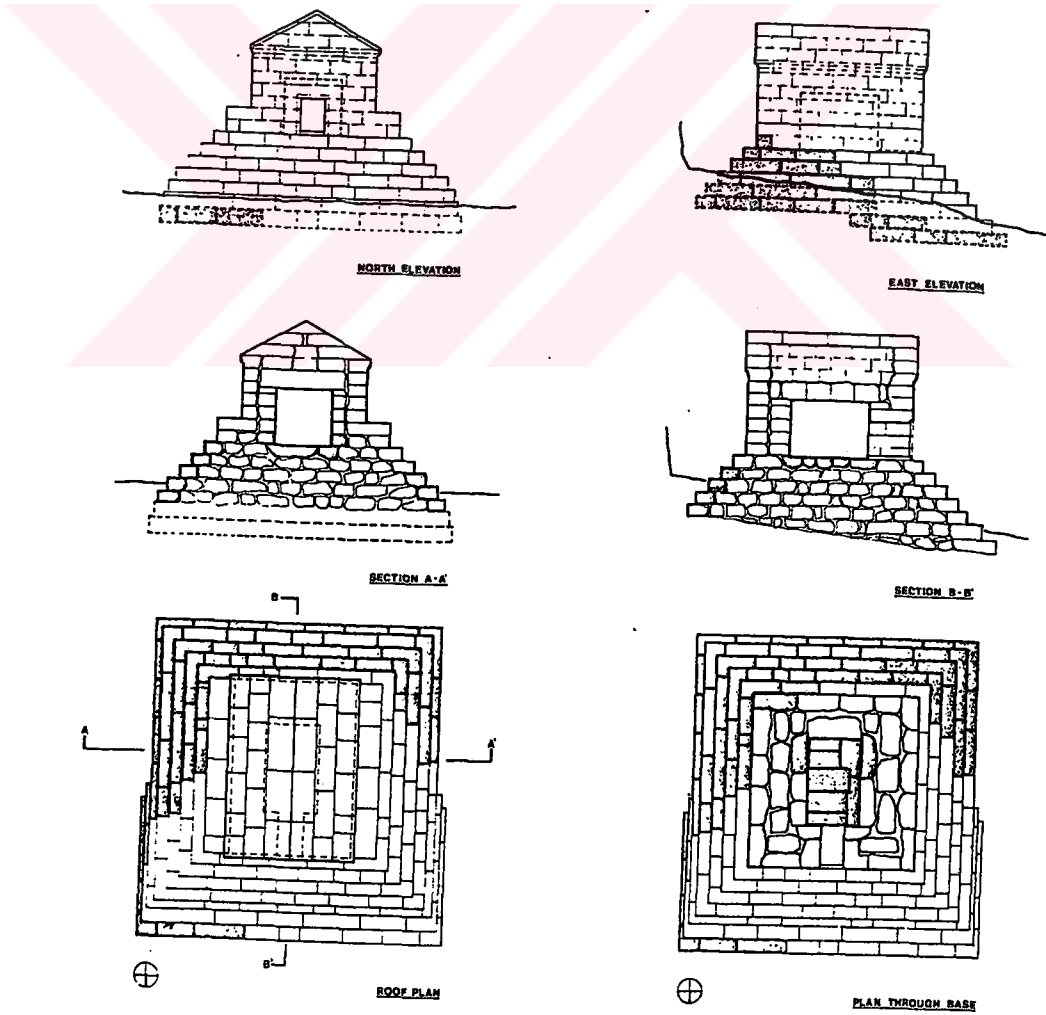
a- Knidos Aslanlı Mezar

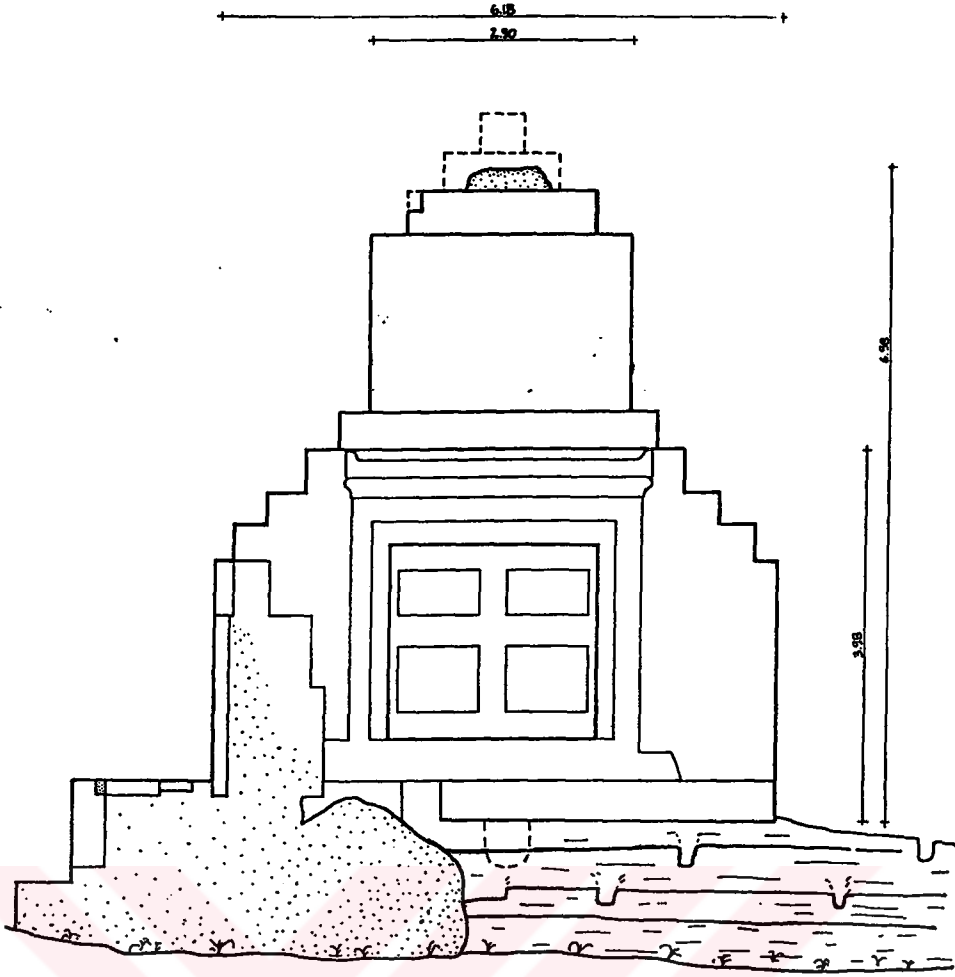
b- Belevi rekonstrüksiyon

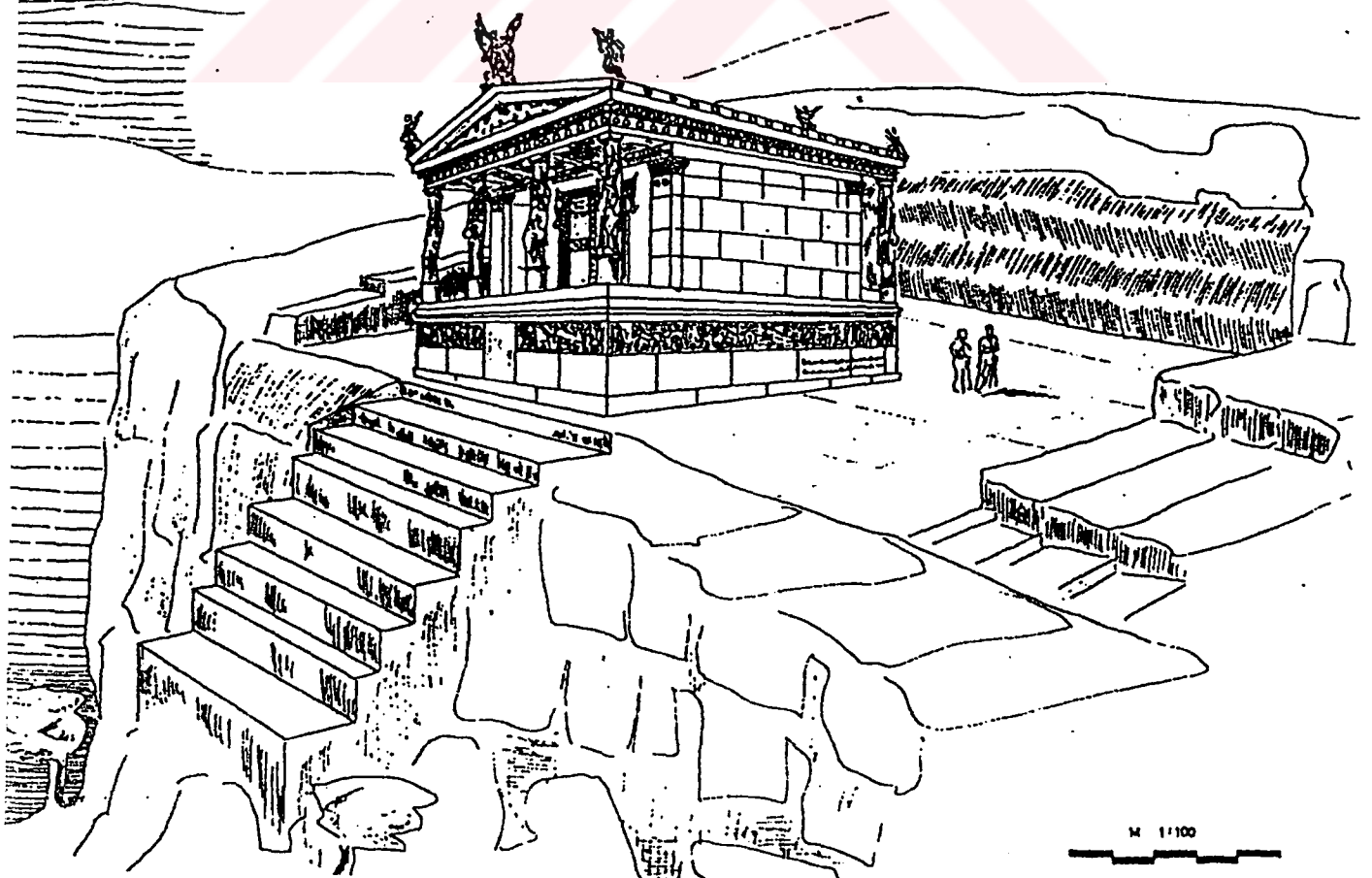
a- Pasargadae, Kyros'un piramidal mezarı plan ve kesitleri

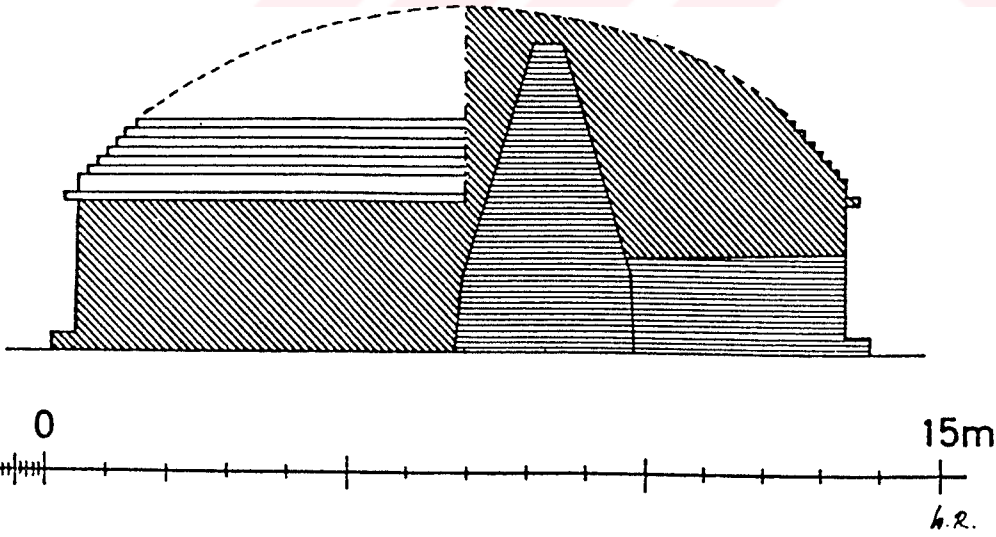
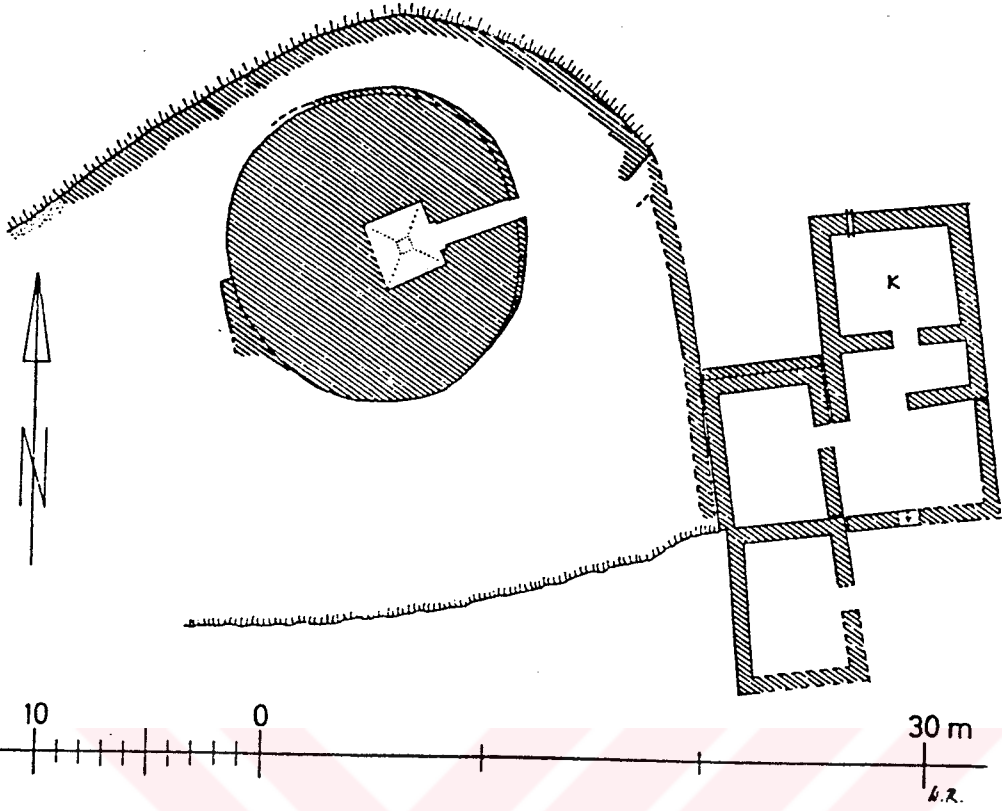

b- Sard piramidal mezarı plan ve kesitleri

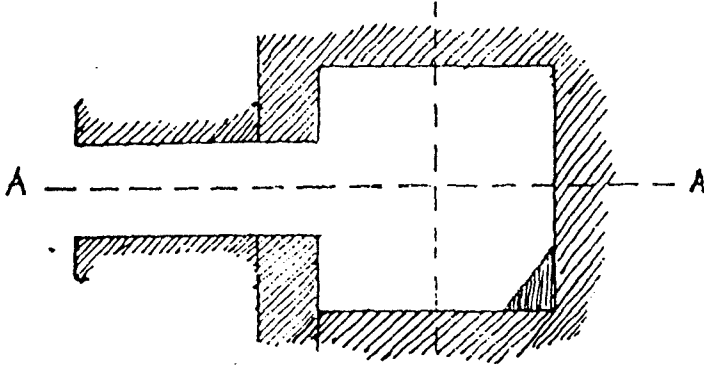

a- Foça Taş Kule
b- Limyra Heroon

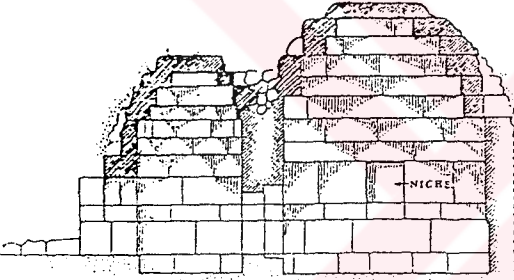
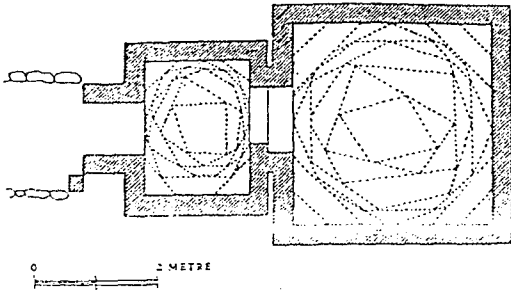

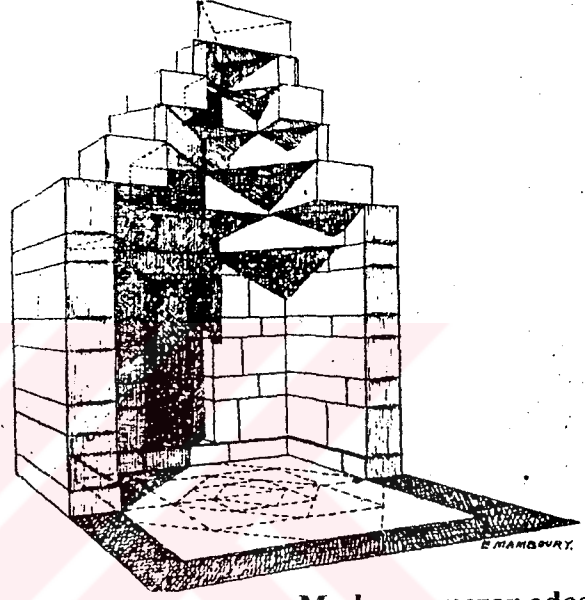
Torba, Gebekilise genel planı ve mezar odasının kesiti

a-Girit Praisos B mezarı plan ve köşesindeki pandantif

b- Karalar C mezarı planı ve kesiti

c- Mudanya mezar odası

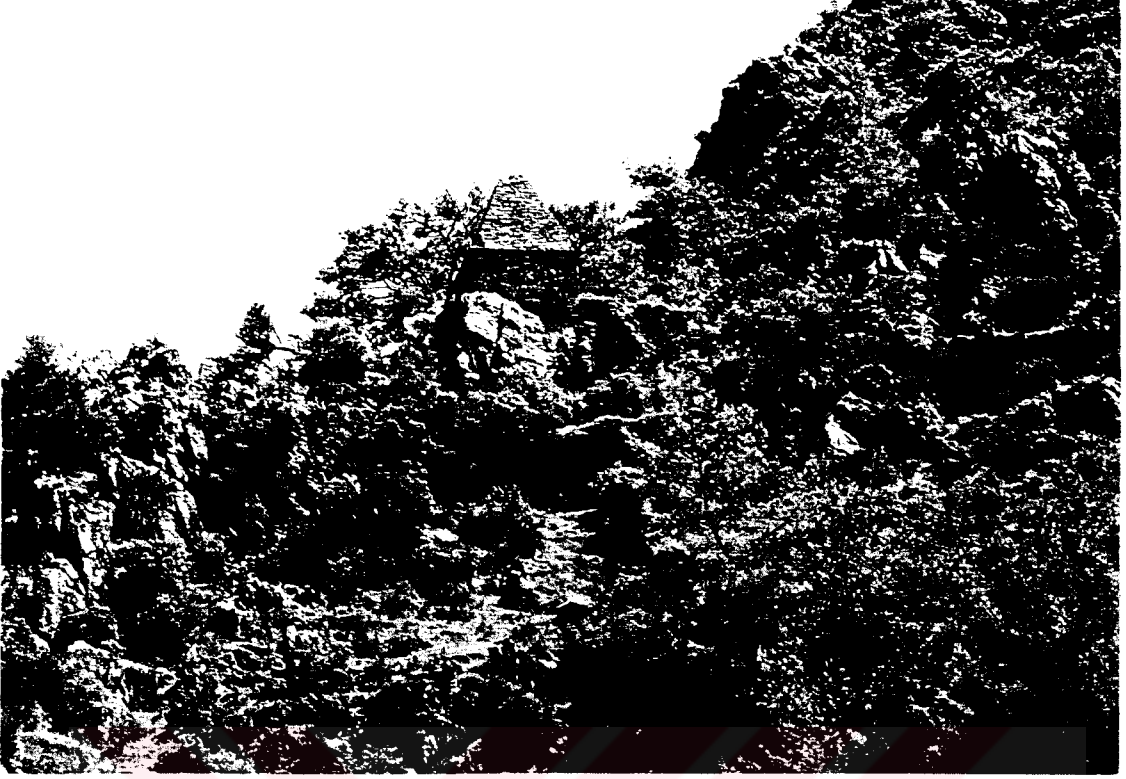
d- Orakbükü mezar odası

e- Alazeytin'deki yapının üst örtüsü

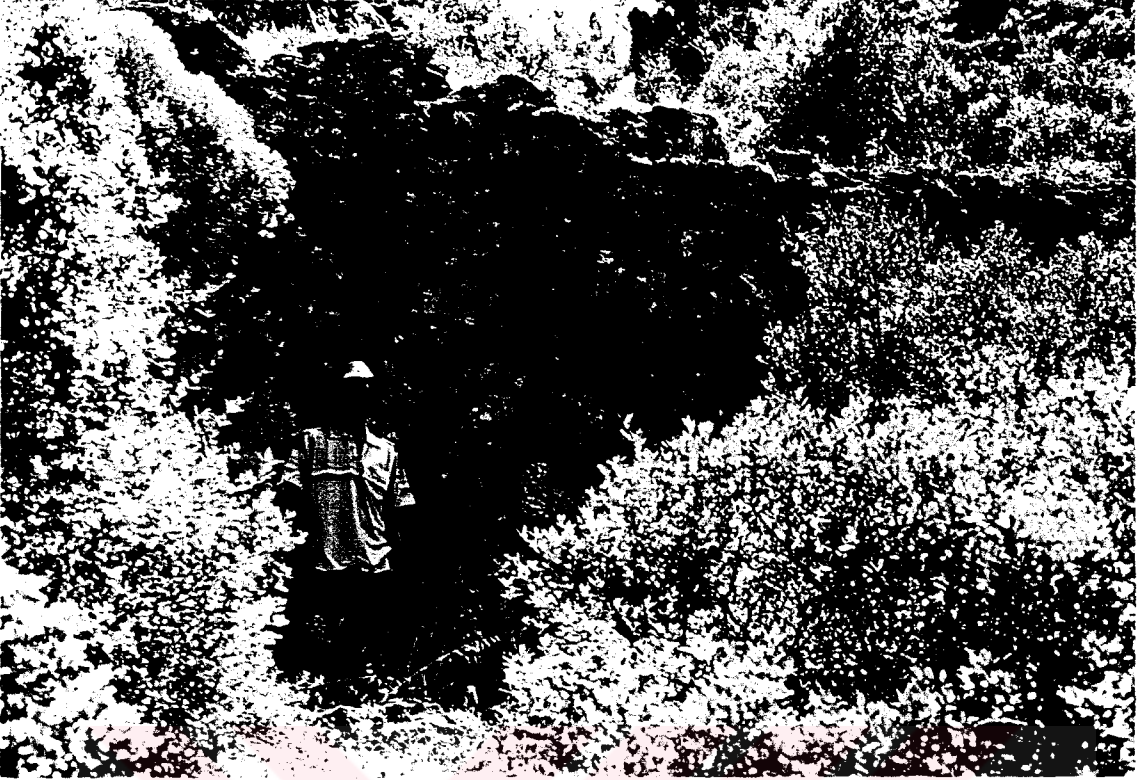
LEVHALAR

a- Mezarın batıdan görünüşü

b- Mezarın doğudan görünüşü

a- 4 nolu batı teras duvarı

b- 3 nolu batı teras duvarının detayı

a- 5 nolu batı teras duvarı
detayı

b- 5 nolu batı teras duvarı
üstten görünüşü

a- Mezar teras duvarı
detayı

b- Mezar teras duvarı
genel görünüş

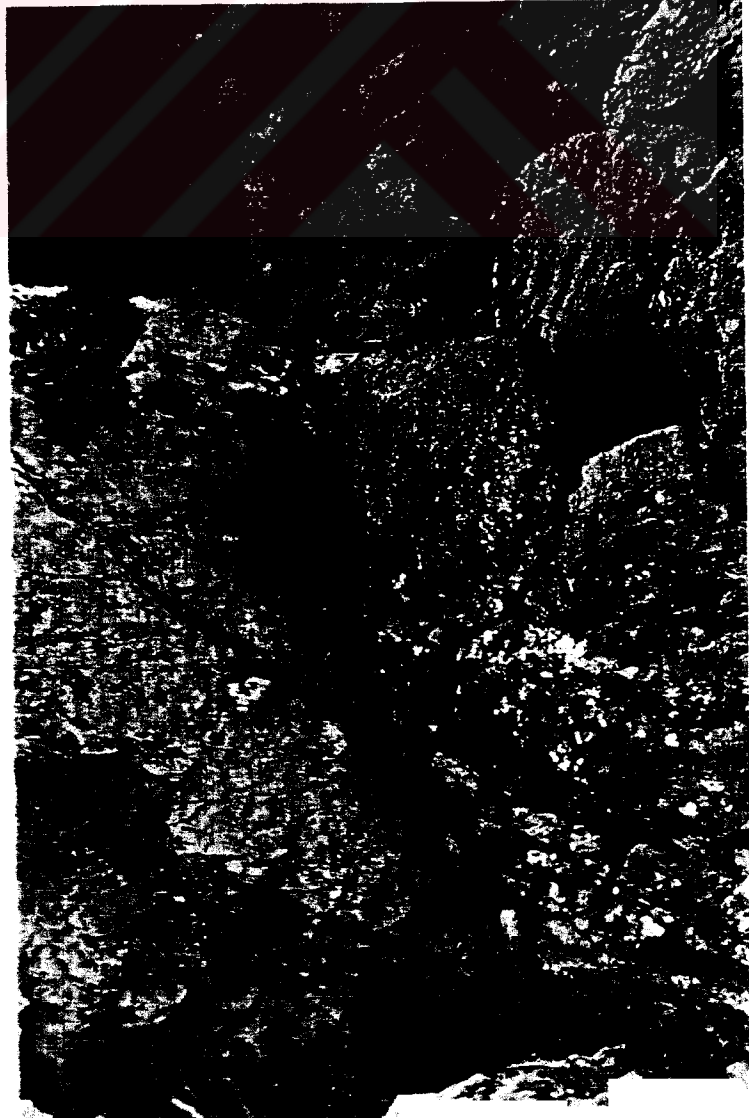
a- Mezar terasına giriş alanı

b- Mezar terasına girişteki basamaklar

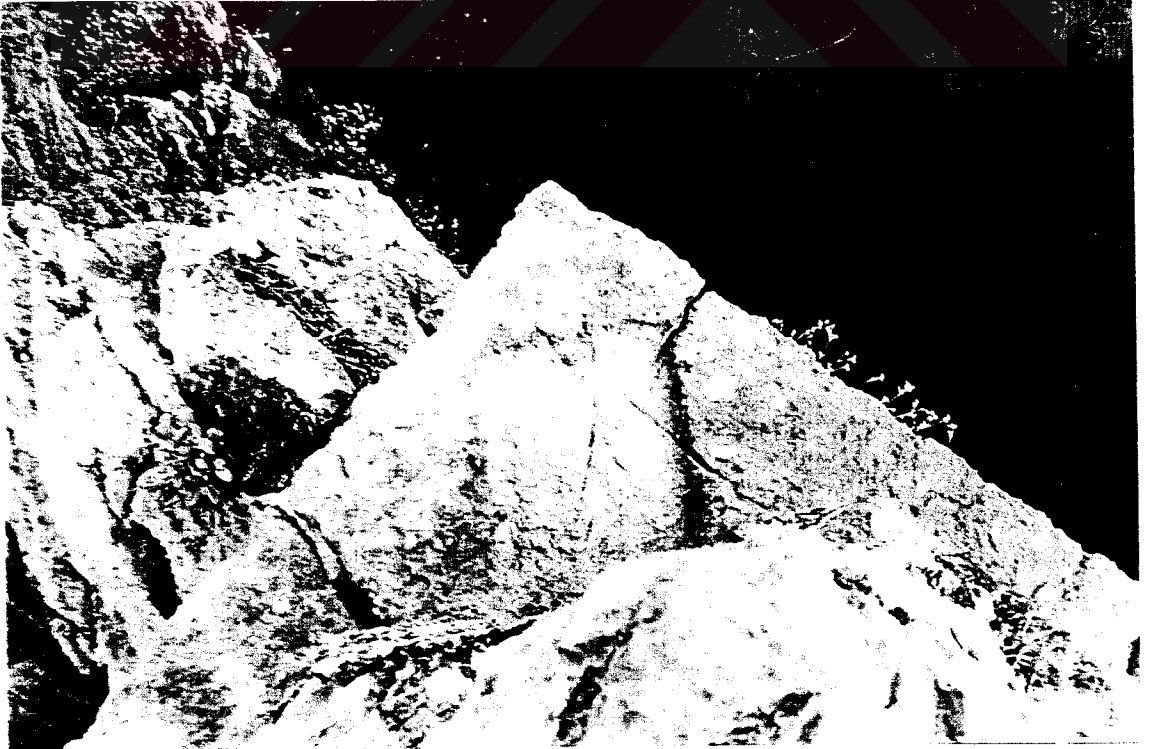
**a- Mezar kuzey duvarı
genel görünüş**

**b- Mezar kuzey duvarı
detayı**

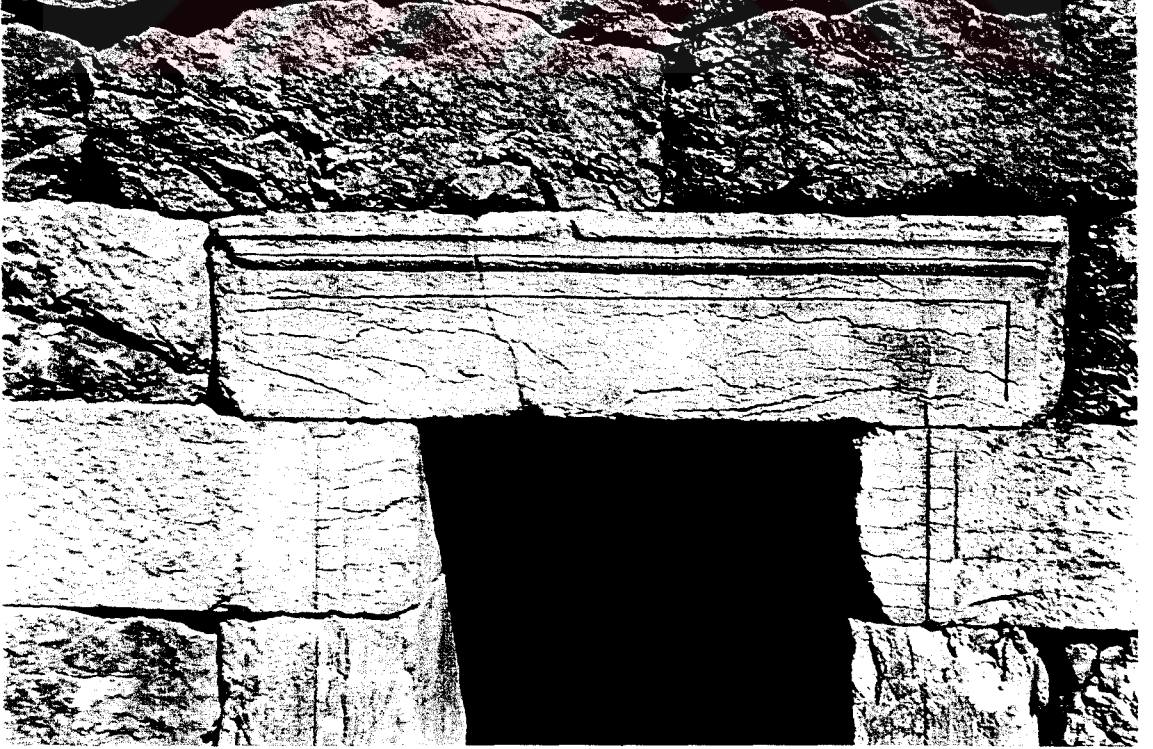
a- Güneydoğu akroter yuvası yandan görünüş

b- Kuzeydoğu akroter yuvası üstten görünüş

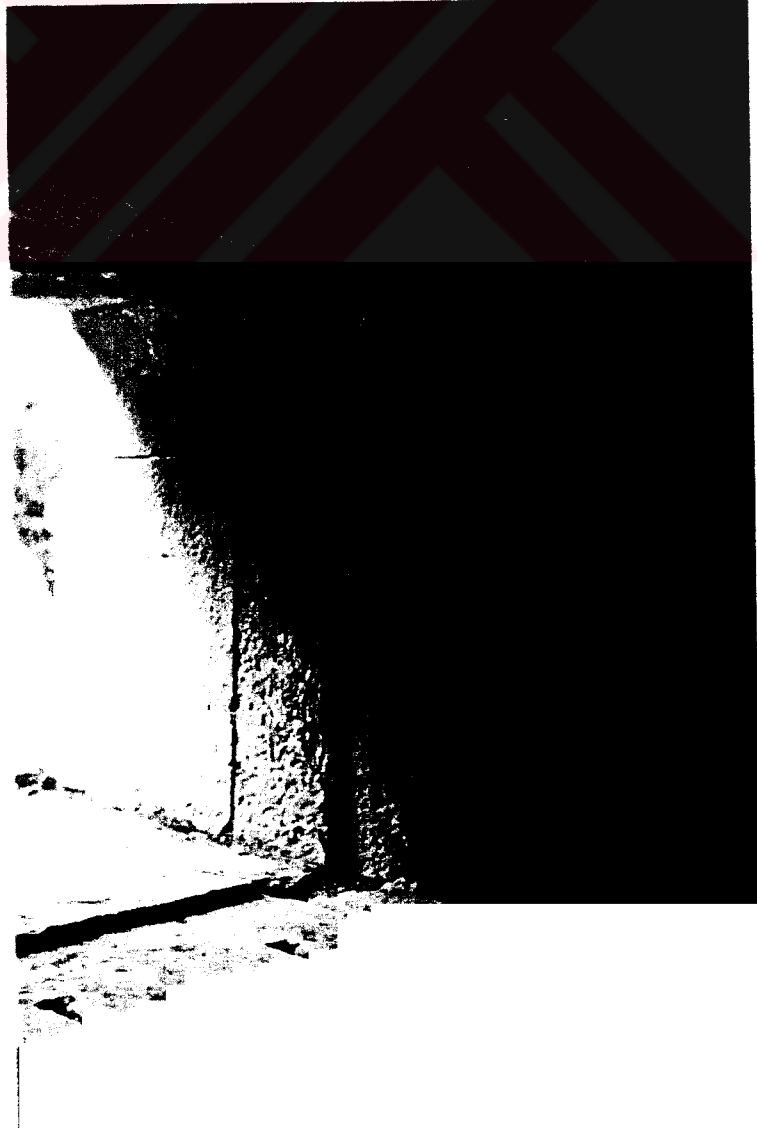
a- Kapının cepheden görünüşü

b- Yazıtın bulunduğu üst lento taşı

a – Kapı içten görünüş

b – Sürgü kilit yuvası

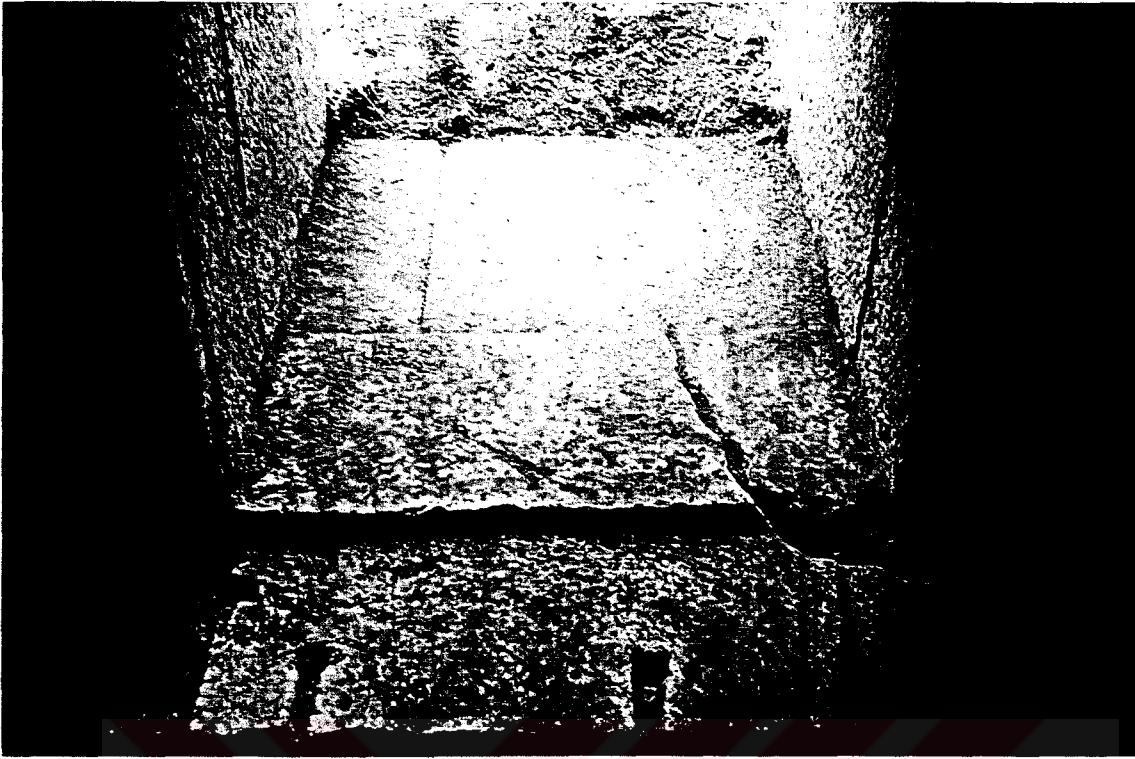

a- Kapı üst mil yuvası

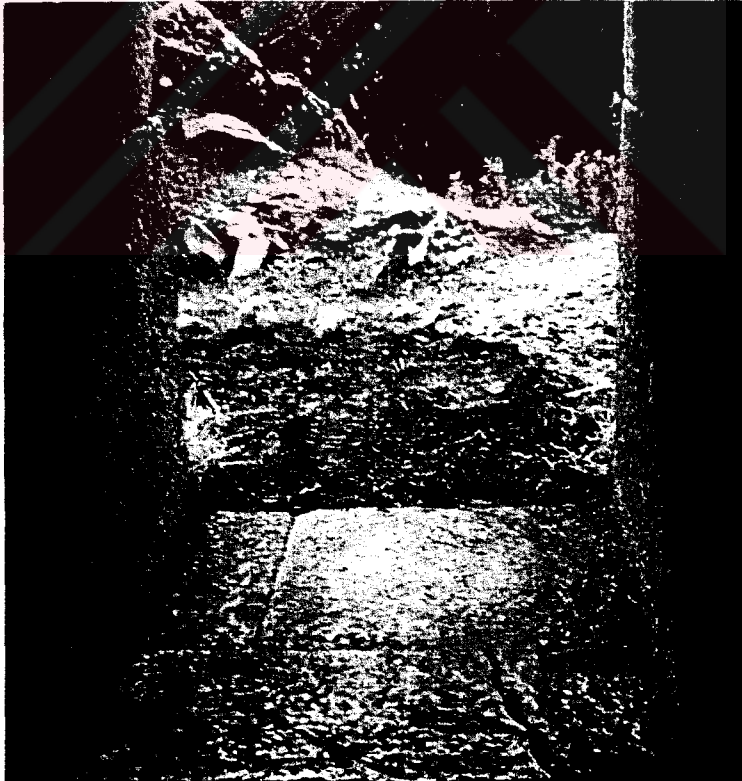

b- Kapı milinin oturduğu yuva

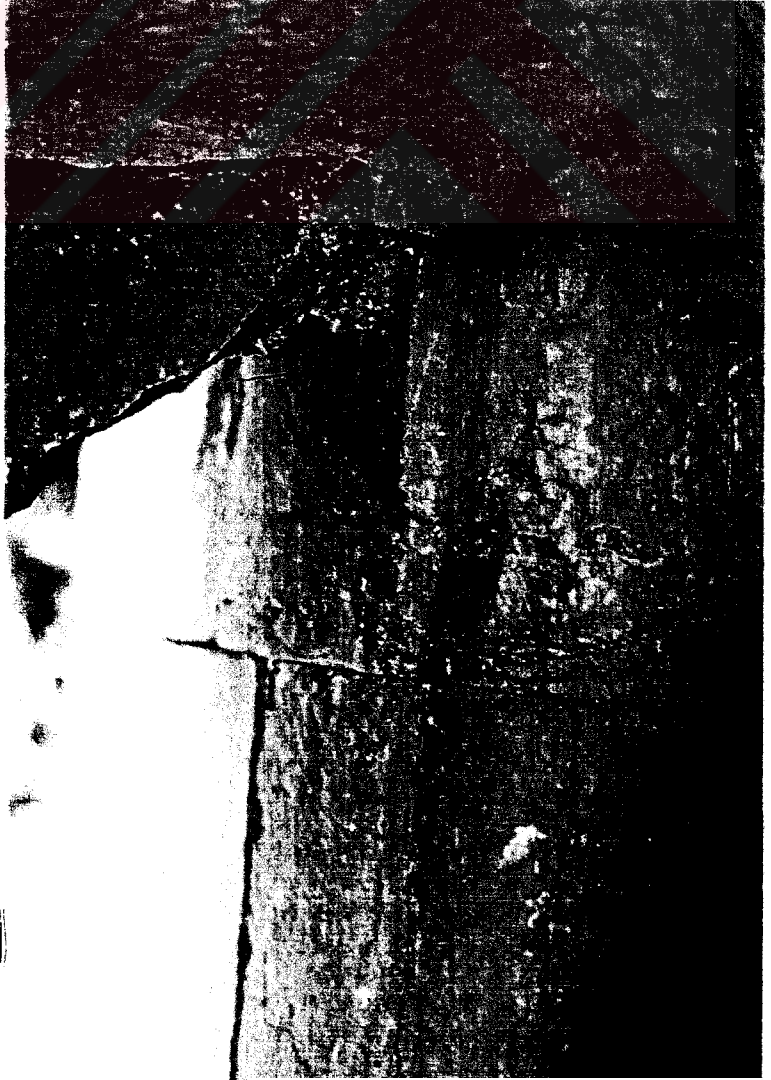
a – Eşik taşı üzerindeki kenet yuvaları

b – Ön eşik taşı üzerindeki iz

a- Kapı kanadının önden görünüşü

b- Kapı kanadının içten görünüşü

a- Mezar odası üst örtüsü

b- Mezar odası kuzeydoğu köşesi pandantif

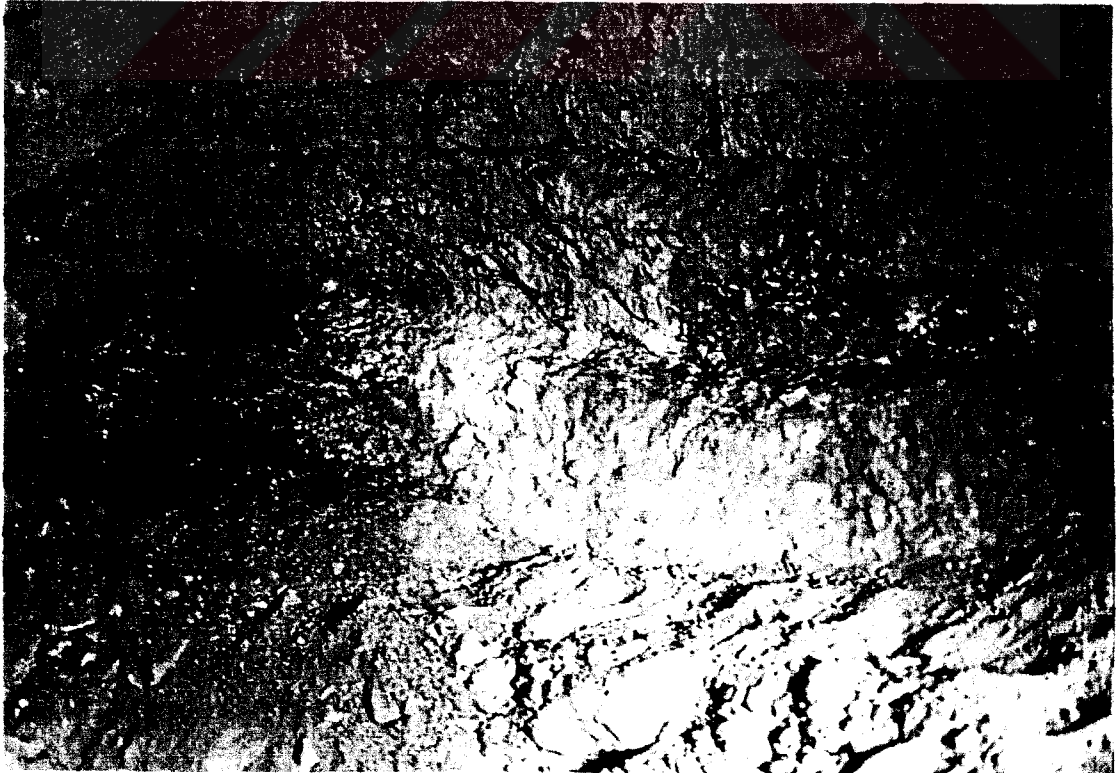
a- Mezar odası kuzeydoğu köşe pendentif ve sıva izleri

b- Mezar odası mumlar için açılan küçük niş

a- Mezarın, batı duvarı altındaki kesilmiş doğal kayalık alan

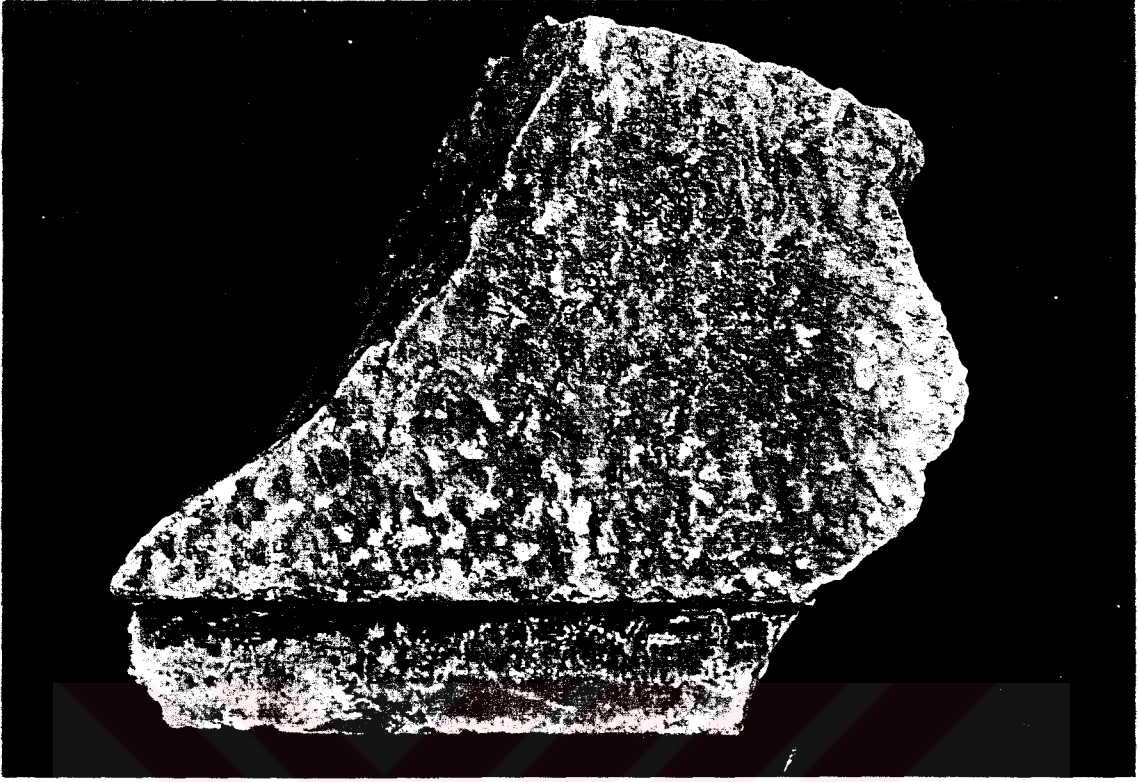
b- Mezar odası, doğu duvarı altındaki düzlenmiş kayalık

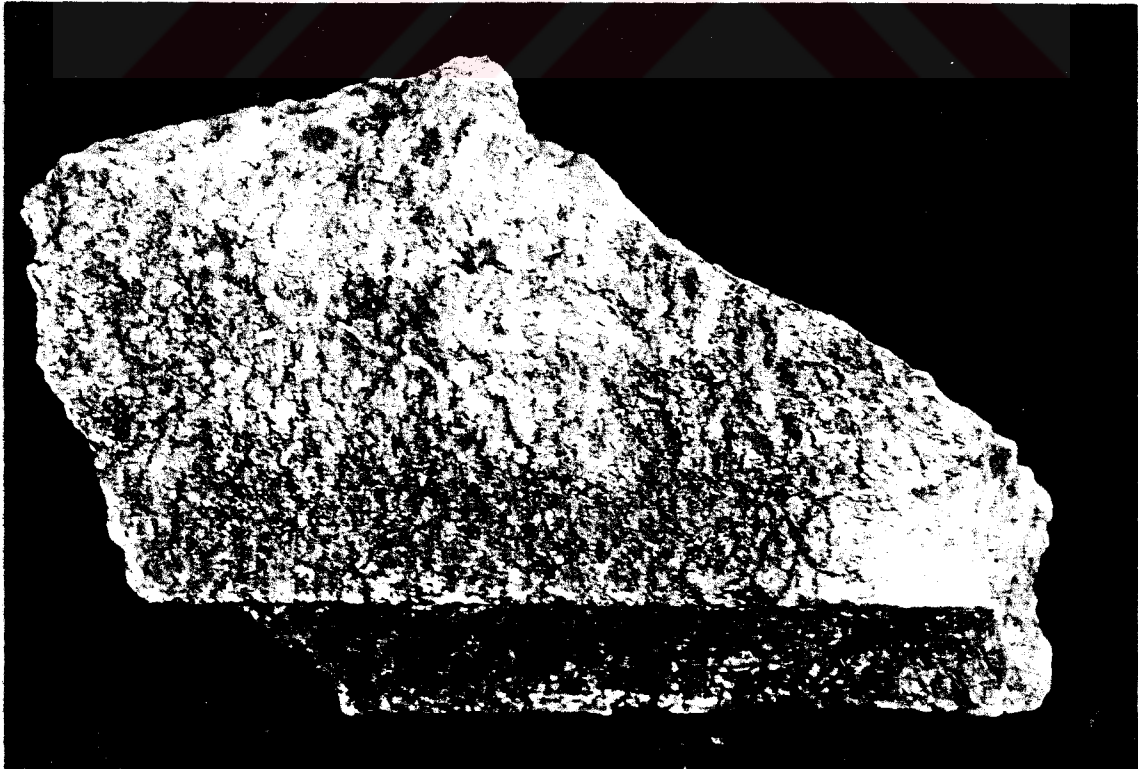
a- Mezar terası altındaki
küçük mağara

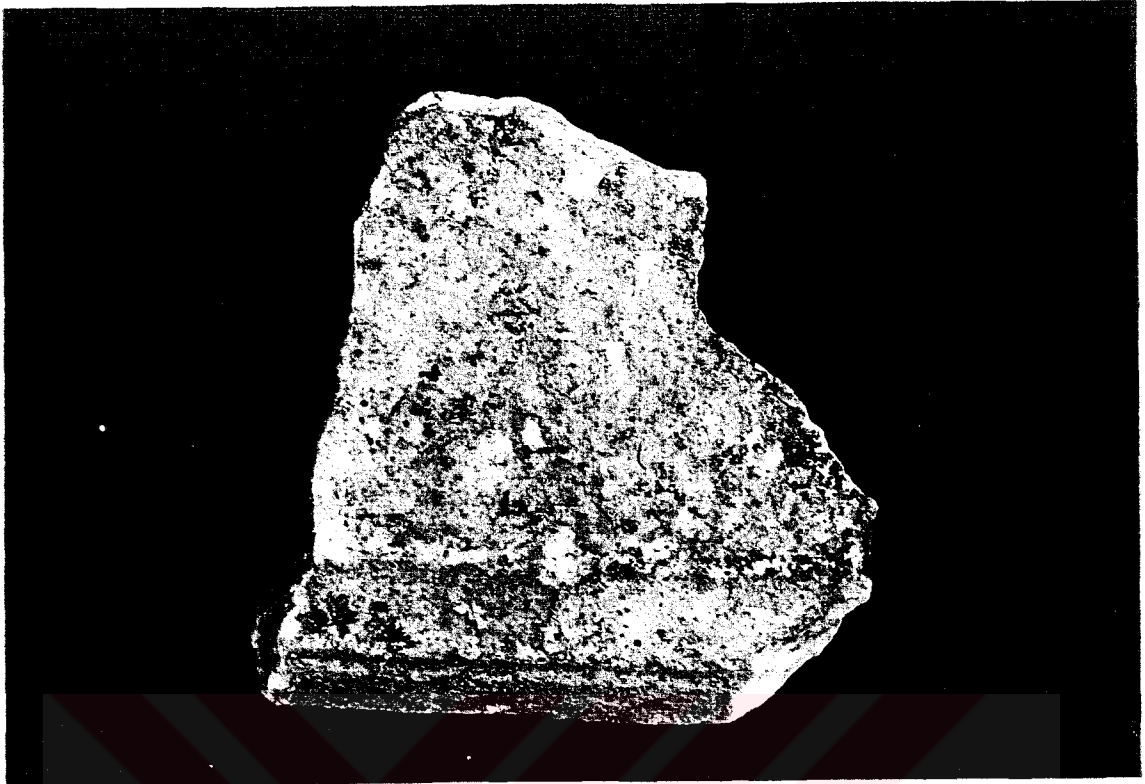
b- Mezar terasındaki mimari
buluntu

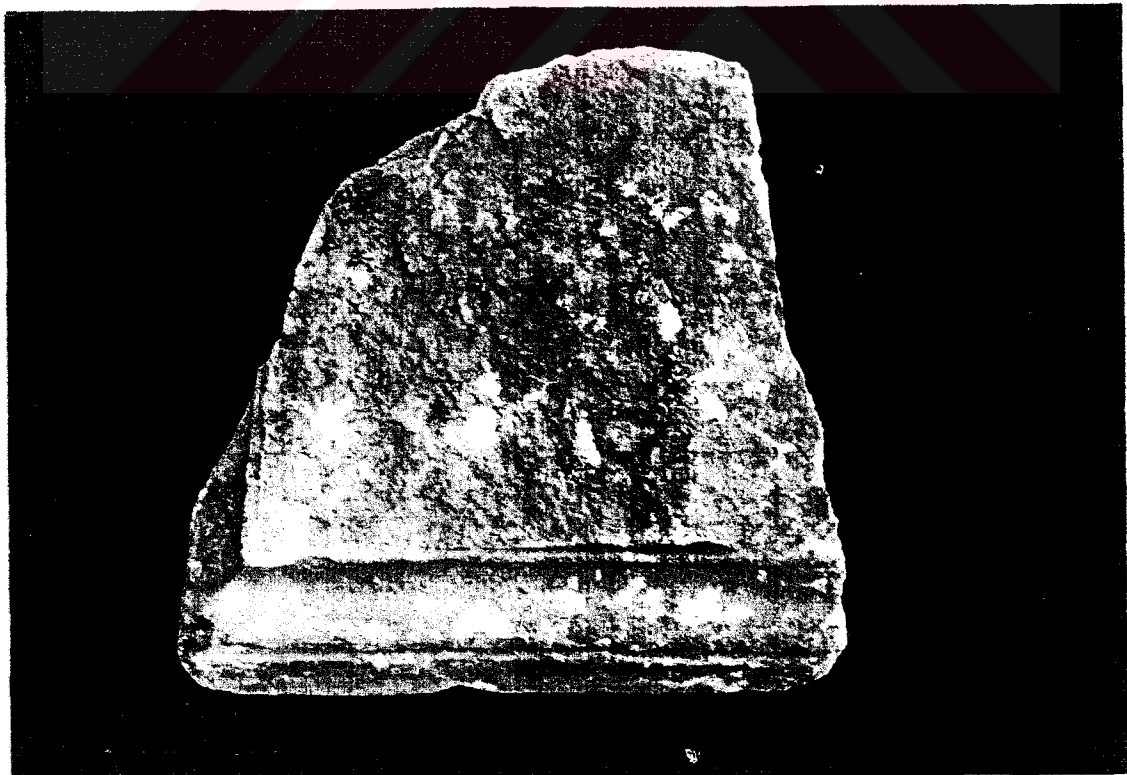
a- Mezar önü terasındaki mimari buluntu

b- Mezar önü terasındaki mimari buluntu

a- Mezar önü terasındaki mermer buluntu

b- Mezar önü terasındaki mermer buluntu

a- Mezar önü terasındaki kapı bloğu parçası

b- Mezar önü terasındaki mimari buluntu

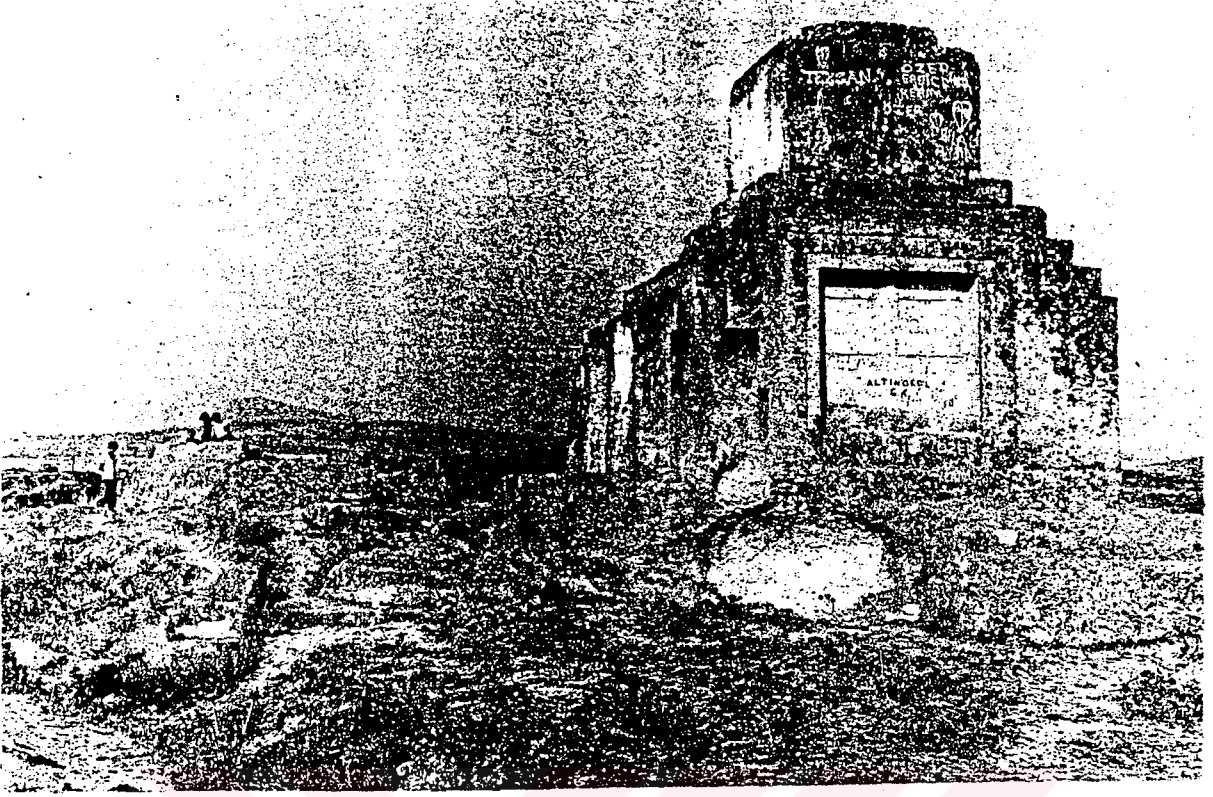
a- Mezar odası kaçak kazı toprağı içinden seramik parçaları

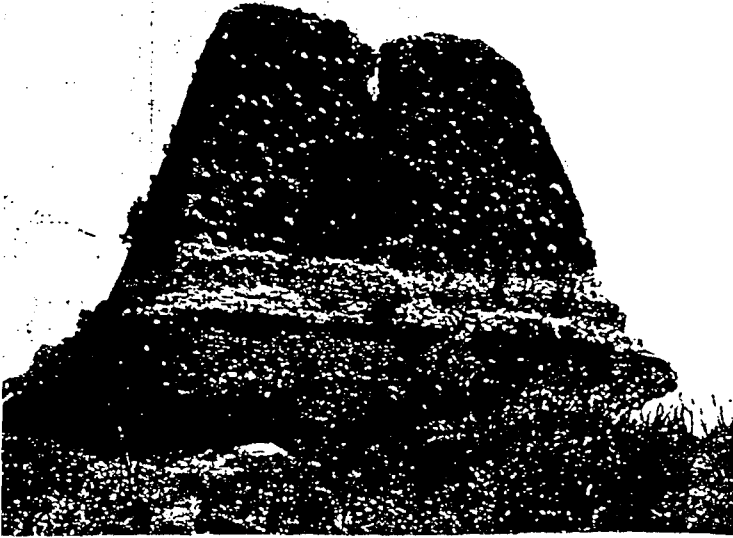
a- Bayır Köyü basamaklı piramid örneği

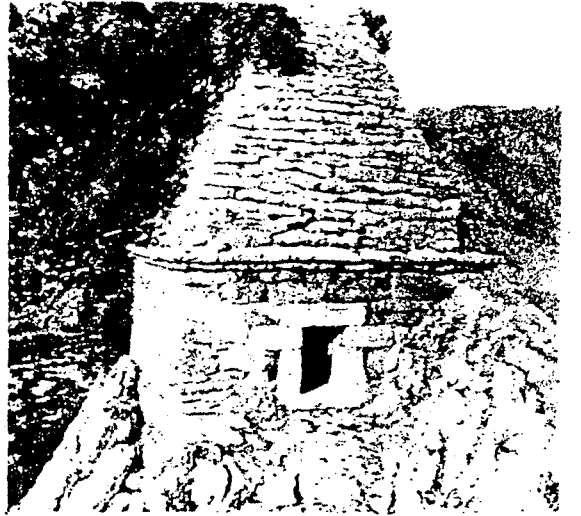
b- Söğüt Köyü basamaklı piramid örneği

a- Foça Taş Kule

a- Papanisi piramidal mezarı

c- Turgut, piramidal mezarı

ÖZGEÇMİŞ

ADI SOYADI : Şahin Gümüş
DOĞUM YERİ VE TARİHİ : 18.04.1974
YAŞ : 29
MEDENİ DURUM : Bekar

EĞİTİM

Isparta Atatürk İlköğretim Okulu 1980-1985
Isparta Gülkent Ortaokulu 1985-1988
Muğla Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi 1988-1992
Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Klasik Arkeoloji Bölümü 1996 I. Dönem
Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Klasik Arkeoloji Bölümü 1997 II. Dönem
Akdeniz Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Klasik Arkeoloji Bölümü 1997-2000
Muğla Üniversitesi Yabancı Diller Hazırlık Okulu 2000-2001
Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü Yüksek Lisans Ders aşaması bitti. Tez aşamasında devam etmekte 2002-2003

YABANCI DİL

İngilizce : İyi Seviyede
Almanca : Orta Seviyede

TEZLER

YÜKSEK LİSANS

Etenna Antik Kenti Kaya Mezarları (Basılmamış Lisans Tezi)
Marmaris, Turgut Piramidal Mezarı.

KATILINAN KAZILAR

1998- Patara (Antalya- Kaş) Kazıları
1999- Patara (Antalya- Kaş) Kazıları
2000-2002 Kaunos (Muğla- Dalyan) Kazıları
2000-2002 Muğla Üniversitesi Karya Araştırma Merkezi Yüzey Araştırmaları
2001- Milas Damlıboğaz Kurtarma Kazısı
2003- Eurymedon Kutsal Alanı Kurtarma Kazısı

SOSYAL ETKİNLİKLER

Akdeniz Üniversitesi Arkeoloji Klubü Çalışmaları
Akdeniz Üniversitesi Klasik Arkeoloji Bölümü Öğrenci Temsilciliği
Muğla Üniversitesi Karya Araştırma Merkezi Çalışmaları

PROFESYENEL ÜYELİK

ADRES 1

ADRES 2

Arkeoloji ve Arkeologlar Derneği
Anadolu Mahallesi Akademi Evleri B.Blok No:8- Isparta
Gönül Dostları Sitesi No:14 Kötekli / Muğla

TELEFONLAR

0 246 2237365 (EV)- 0 532 3174571 (CEP)

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANİTASYON BİREKİMİ